

tv-15 naš TOVARIS

Št. 20
19. maja 1988
Leto XXVI

Podobe Ljubljane

V Mestni galeriji ljubljanski so od 13. maja na ogled umetniške slike z vedutami Ljubljane, kakor so jo upodabljali domači in tuji umetniki. Razstavo sta pripravila Mestna galerija in Mestni muzej Ljubljana.

Glasi borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Heimisch, konec 19. stoletja

Kako vroča je in bo ta juha?

Pravimo namreč, da ni nobena juha takovroča, kot se skuha. Mi smo si, hočeš nočeš, morali skuhati prav vrelo, če nam je do tega, da bi poparila vse grenko, kar se nam je v zadnjih nekaj letih nabralo v ustih in grlu. Ne gre drugače, smo si dopovedali, kajti grenki priokusi so segli do grla in čez.

Vendar pa vsa ta reč z vrelo juho ni videti enostavna.

Spremembe, ki jih je v gospodarstvu in gospodarski politiki, v razmerju med kupno močjo in cenami, v vrednosti dela in denarja ter v vsem drugem, kar sodi zraven, predvidela jugoslovanska zvezna vlada, ki ima v rokah precej večje škarje in precej več platna od vlad posameznih republik, združenih v federativni državi, pa seveda tudi precej več kot poslovodna jedra gospodarskih organizacij, so že vnaprej krepko vznemirile javnost in vse, ki nam je živeti od svojega sedanjega ali minulega dela. Z neprikrito bojaznijo pred posledicami nadaljnjega nižanja svoje življenjske ravni in kupnih močností smo se ozirali na »zlovešči« petnajsti (oziroma, po preložitvi, petindvajseti) maj, na tisto »vrelo juho«, ki jo je pod svojo skrivno pokrivačo kuhal vladni kabinet, čeprav globoko v sebi vendarle prepričani,

da druge poti, kot je zaostri-tev razmerij na vsej črti, dejansko ni in more biti.

Videti je, da smo se za tak »novi red«, ki nas bo kratkoročno kot ljudi sicer prizadel, dolgoročno pa nam – kot proizvajalcem, ustvarjalcem in gospodarjem – vendarle obeta rešitev iz težkih zank proizvodne in nasploh družbene jalovosti, odločili vsi, tako da je bil paket tokratnih ukrepov v zvezni delegatski skupščini sprejet soglasno.

Močno pa se je zapletlo v iskanju odgovora na vprašanje, kdo naj bo – po vseh dolgoletnih zdrsih – nadaljnji vodilni nosilec teh naših gospodarskih in družbenih sprememb. Komu zaupati, da se stara jalova zgodba o nazadovanju in zaostajanju ne bo nadaljevala?

Mnogi v Jugoslaviji smo izrazili svoj dvom, da bi nas po tej neizogibni poti nove učinkovitosti lahko vodili tisti ljudje ali forumi, ki so vse te dosedanje zastranitve bodisi povzročili bodisi neodgovorno dopuščali. V Sloveniji in na Hrvaškem je šel protestni val zoper dosedanje vladno ravnanje, ki je povzročalo upadanje proizvodnje, rastoče izgube, zgubljanje perspektiv, mnogotero obubožanje in vsa druga krizna stanja, tako daleč, da sta se republiški skupščini

obeh severnih republik nedvoumno zavzeli za predlog o nadomestitvi dosedanje vlade z neko drugo, bolj zanesljivo.

Tako je v našem zveznem parlamentu v teh majskih dneh prvič od ustanovitve te federativne države prišlo na dnevni red vprašanje zaupnice vladi. Slovenski in hrvaški delegati so zahtevo sprožili z izrekom svoje zavrnitve vladnega poročila o prvih dveh letih mandata. Izrekli so povsem jasen pomislek, da bi lahko vladna garnitura, ki dosedanjih ciljev ne le ni dosegla, ampak je s svojim ravnanjem gospodarstvu in družbi povzročala celo neizmerno škodo, uspešno korigirala lastne napake ter opravila izpit, ki nas neizogibno čaka.

Predsednik zvezne vlade je ob napovedi glasovanja o nezaupnici nastopil z ostro municijo iz vseh topov. Za vse, kar se je slabega dogajalo v prejšnjih letih, še posebej v zadnjem, najbolj kritičnem času, je obdolžil prav svoje kritike, češ da niso »ubogali ukazov«, kajti skupni voz so vleкли vsaksebi. Krivdo za vse je prevail na razhajanja, ki jih je označil s proslulo formulo 6:2.

Do glasovanja o nezaupnici spričo takšne protiofenzi-ve sploh ni prišlo, saj se je sprožena procedura iztekla

s »porazom« manjšinskih slovenskih in hrvaških pozivov že ob štetju glasov o tem, ali naj nezaupnico sploh uvrstijo na dnevni red.

Zvezna vlada je v boju s svojimi »oporečniki« na ta način »zmagala« in bo torej prevzela nase vso odgovornost za izpeljavo nove gospodarske politike. Upajmo, da ji bo kos in da bo izpričala povsem drugačno moč in voljo, kot ju je s svojim ravnanjem izpričevala doslej.

Slovenski delegati so v imenu svoje republike, kjer so glede tega povsem enotni pogledi, izrazili precejšnjo skepso. Najbolj določno Martin Mlinar: pred dvema letoma smo podprli usmeritev in obljube, ki jih je dal predsednik zveznega izvršnega sveta – tržno gospodarjenje, odpravo voluntarističnega odločanja v ekonomiji, ofenzivni kurz ekonomske politike, pozornost izvozu, suficit v plačilni bilanci, finančna konsolidacija gospodarstva, zapiranje kanalov neregularne emisije denarja, realne ekonomske kategorije, več samoupravljanja, spoštovanje zakonov; po dveh letih pa spoznavamo, da je od obljubljenega uresničeno malo ali skoraj nič. Rezultati so slabi, poglaviti krivec za to pa je ekonomska politika, zaradi kate-

re je zvezni izvršni svet izgubil zaupanje ljudi.

Branko Mikulić pa: vsa ta vprašanja so zelo resna, tako kot je resen tudi naš položaj. Ne gre samo za ta ali kak drugi zvezni izvršni svet, temveč za to, kakšne organe bi v federaciji radi imeli in kako se bomo iz krize izmotali. Naš položaj je tako zelo resen, da nimamo pravice odlagati razprave o pravih vzrokih, ki so ga krivi, in o tem, kako jih bomo odpravili. Ne smemo več ovinkariti, brskati le po površju. Prodreli moramo globlje in se posvetiti tudi vprašanju, kakšno federacijo oziroma Jugoslavijo hočemo, avnojsko ali kako drugo, kakšen socializem si želimo, samoupravnega ali kakega drugega, družbo brez partijsko-političnega monopola ali z njim oziroma večstrankarski sistem. Vsega tega v prihodnje ne smemo več skrivati. Vse moramo razgrniti, vse smo dolžni razčistiti, drugače nimamo realnih možnosti, da se rešimo iz gospodarske, družbene in politične krize.

Prevladalo je prepričanje, da je tej vladi, njenim trdnim namenom in njenim sposobnostim vodenja politike mogoče zaupati, da bomo – odsej dalje – cilje, ki so zastavljeni, tudi zares uresničevali.

V. K.

Iz vsebine današnje številke:

Organizacija Rdečega križa Slovenije je slavila 35 let svojega delovanja, o čemer piše (in se s predsednico te organizacije pogovarja) Bojana Žokalj Jesih

na 4. strani

Ogledali smo si tehnični zbor v Gaberku pri Divači. Kaj vse se je dalo videti, vam opisuje Bojan Kuntarič

na 5. strani

Še nekaj udeleženk predvojnih narodnoosvobodilnih taborov vam predstavljamo

na 14. strani

Pripoved o zvestih ljudeh s Pohorja se končuje, in sicer...

na 15. strani

Izrečeno na konferenci slovenskih komunistov: Edmond Kovačič iz Tolmina

Boleče resnice o razlikah

Tole razpravo sem nameril pogledu na življenje, ki ta trenutek in podobno že dolgo teče mimo, rekel bi: iz sociološkega vidika delavca, ki ima opraviti z dušo ljudi. Od kod sem, bo vidno iz razprave.

Prihajam iz nekako na pol razvite, dotirane, na obrobje postavljenega, a največje občine, v šali imenovane občine TOZD-ov. Da me ne bi napačno razumeli, bom še, preden pridem do mota razprave, rekel, da sem absolutno za tisti del socialne diferenciacije znotraj različnih okolij slovenskega naroda, ki jo pogosto različni rezultati de-

la. Po mojem bi moralo biti predvsem to krivo za tako, oziroma drugačno življenje Slovenca, pa seveda usoda, da si Ljubljčan oz. Trentar. Samo za predmetje velikega mesta nas je, Slovenec, pa vseeno pomenimo toliko, da za nas ve večina sveta...

Navzven enotni, zadnje čase še posebno. Prav je tako. Toda navznotraj pa znamo biti (in pogosto smo) v najslabšem pomenu besedo židi. In zakaj tako govorim? Zato, ker prizadeto, tudi zaradi svojega poklica tako, spremljam vso povojno resničnost. Vem, da je še gene-

racija Slovencev pred menoj složno gradila Litostroj, Tivovo Velenje, da so si ga ogledovale tuje delegacije, Novo Gorico kot politično mesto za protitež Gorici, ki je ostala onkraj meje in še marsikaj drugega. Potem pa je naenkrat napočil čas, ko smo si rekli: občina je temelj vsega, tam naj se odvija življenje v vsej svoji vsebini, ne glede na to, od kod je kdo štartal.

Zavedam se, da stvari vulgariziram. Vendar to počnem nalašč. Še bolj vulgarna in boleča je namreč resnica, da se narodni dohodek na prebivalca ta trenutek na naj-

bolj oz. med najbolj in najmanj razvito občino 10:1 in da se ta razlika s časom poglablja in ne manjša. Ker je že videti, kam meri moja razprava, bi me verjetno že sedaj marsikdo enčilil z vsemi iz tistih delov države, ki nam Slovincem očitajo, da jim ne dajejo zadosti in da jih celo izkoriščamo. Takega bi zavrnil s tem, da bi rekel, da se vse, kar bom še povedal in veliko tistega, česar ne bom rekel, dogaja znotraj enega naroda in to je zame bistvena in kakovostna razlika. Sprašujem se, sprašujem vas in slovenski narod: Kaj je tisto, čemur še lahko rečemo umevna socialna diferenciacija v vsej svoji vsebini? Na solidarnost znotraj naroda torej mislim in trdim, da je nezadostna in krivična. Tako kot Slovenci trdimo za tisto, ki jo dajemo drugim republikam, je ta solidarnost tudi

znotraj nas nepravilno usmerjena in zato neučinkovita. Kot učimo druge v Jugoslaviji, bi morale tudi same znotraj nas manj razvitim (v nekem obdobju) pod primernimi pogoji omogočiti hitrejši razvoj ekonomske baze. Tako bi znotraj naroda postopoma prišlo le do tistih razlik v vseh mogočih ravneh življenja, ki so umevne.

Se in še bi lahko govoril o razlikah v kakovosti življenja, ki ga živita Slovenca ta v enem, drugi v drugem okolju. Pa mi tega ni treba, saj vsi to dobro vemo, le videti večina tega noče.

Ker sem iz Tolmina, govorim pa v imenu oziroma v interesu vseh nerazvitih in manj razvitih v Sloveniji, bi bil krivičen, če ne bi omenil enkratne solidarnosti Slovencev in Jugoslavije ob potresu. Ta je dala Tolminski zagona, da je bila zgrajena

ogromna infrastruktura, precejšnja sredstva pa so bila vložena v gospodarstvo. Vse to je bistveno zavrlo razseljevanje in pomembno spremenilo podobo tolminskih vasi.

Ta dogodek je omogočil, da je današnji letni naravni prirastek prebivalstva manjši le za približno 200 do 300 novorojenih. Začel sem z resnimi (za marsikoga obrabljenimi) tezami oziroma temami, končal pa bom prav tako resno. Predlagam, da gre med konferenčne zaključke sklep, da centralni komite Zveze komunistov Slovenije na eni prihodnjih sej obravnava problem socialne diferenciacije znotraj slovenskega naroda v vsej svoji kompleksnosti. Če se bo to zgodilo in bo obelodanjena vsa resnica, potem pričakujem drugačno vsebino v solidarnosti znotraj naroda!

Zdravje ni vse, toda brez njega ni nič

Pionirji vsako leto izvedejo problemsko konferenco na neko temo. Najprej se začnejo pogovarjati v svojih razredih, potem povedo svoje mnenje na občinski ravni in nazadnje nastopijo njihovi delegati na republiški pionirski problemski konferenci. Da znajo zrelo in trezno premišljati, pa tudi nakazati rešitve, ni nič novega; to dokazujejo že nekaj let zapored na svojih problemskih konferencah. Morda bi bila katera izmed teh konferenc lahko celo zgled odraslim, ko se takole zbirajo za mizami, da bi razpravljali o tem ali onem, kar nas žuli.

Povod za problemske konference daje Zveza prijateljev mladine. Letos so se pionirji vprašali: »Kaj pa zdravje?« Obiskali smo jih prejšnji teden v Kranju na občinski problemski konferenci, ki je bila v osnovni šoli France Prešeren. Vseh štirinajst osnovnih šol iz kranjske občine (nekatero med njimi so podružnične), je poslalo svoje delegate. Pokazali so, da so se zelo resno lotili teme. V šolah so po razredih izvedli anketo o tem, kakšno je njihovo zdravje in kaj storijo za to, da bi bilo to zdravje boljše. V svojo »raziskavo« so vključili tudi kranjski zdravstveni dom. Tamkajšnji pogovor jim je povedal, da so najpogostejši vzroki za njihova obolenja nezadostna higiena, slaba drža in slaba kakovost prehrane. Sicer pa so te vzroke odkrivali tudi sami med seboj. In še več kot to!

V osnovni šoli Stane Žagar na primer pogrešajo čistočo v razredih in na hodnikih, zaradi slabega zraka jih boli glava in se med poukom slabo počutijo, pogrešajo pa tudi »minuto za zdravje«, ki naj bi jim sprostila, osvežila in pripravila na budno spremljanje naslednje učne ure. Pravzaprav kar v večini šol pogrešajo to minuto za zdravje, kjer pa so jo uvedli, so z njo zadovoljni in hvaležni učiteljem. V osnovni šoli Janko in Stanko Mlakar v Šenčurju so se pogovarjali o zdravi prehrani in ugotovili, da je v njihovem jedilniku praveč sladkarij, premalo pa zelenjave. V Orehku, kjer je osnovna šola podružnica OŠ Lucijan Seljak Kranj, motijo učence zgornje učilnice z mansardnimi okni, zaradi katerih imajo nepravilno svetlobo, poleg tega pa je tam pozimi slabo ogrevano, v toplejših mesecih pa prevroče; in še zračenje ni možno. Delegati iz osnovne šole Matija Valjavec iz Predvdora so obteženi s prostorskim problemom; moti jih, da imajo malico kar v prostorih, kjer so bili prejšnjo uro pri pouku. Še posebej je to nevzdržno, če je bil ta pouk telesna vzgoja. V zvezi s šolsko prehrano so učenci iz osnovne šole Josip Broz Tito Predoslje dodali še kritiko o kulturi svojega prehranjevanja, saj v jedilnici kričijo, se prerivajo in malico preprosto »vržejo vase«.

Skoraj vsi so se ustavili ob slabi drži, ki je med njimi kar precej – zaradi nepravilnega sedenja, zaradi pre nizkih ali previsokih stolov in klopi. To seveda pomeni za šolo investicijo, ni pa vedno nujno. Včasih bi zadostovalo že to, da nekaj stolov iz prvega razreda prenesejo na primer v višji, od tam pa v prvi. Vsi učenci pač ne rastejo

enako hitro. In tudi če bi bila potrebna investicija, za to ne bi smelo biti žal denarja, saj slaba drža ne pomeni samo grdega videza, ampak ima za posledico na primer slabo dihanje, sledijo pa si obolenja. Ta zadnja moda nahrbtnikov, ki so zamenjali šolske torbe, pa je prav dobrodošla za dobro držo!

Še in še so naštevati ti mladi delegati. Ustavili so se ob alkoholizmu, mamilih, cigaretah, ob aidsu, o katerem, pavijo, da so premalo seznanjeni. Sklenili so, da bodo skupaj s starši skrbeli za pravilno prehrano, da ne bodo ure in ure sedeli pred televizorjem, ki kvari njihove oči, zlasti tistih učencev do četrtega razreda, saj skupaj z njimi raste tudi oko in zato jim je ura televizije na dan več kot dovolj. Knjiga naj bo vedno

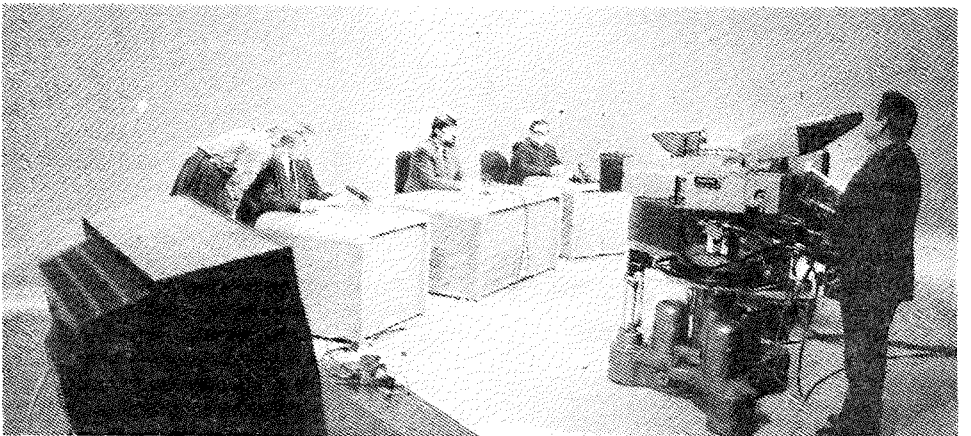

trideset centimetrov oddaljena od oči. Učili se bodo v urejenih in prezračenih prostorih. Pred jedjo si bodo umivali roke in sploh skrbeli za higieno. Premagali bodo strah do zobozdravnika. Več bodo na svežem zraku in kolikor je v njihovi moči, bodo poskrbeli za čisto okolje. Počitku bodo namenili osem do deset ur spanja. Izogibali se bodo slabim navadam, oziroma razvadam.

»Potrebno bo le več discipline, dobre volje in uspeh bo tu,« so prepričani osnovnošolci kranjske občine. Podobno tečejo pogovori med učenci tudi v drugih občinah, skupaj pa bodo svoje misli strnili na republiški pionirski problemski konferenci, ki bo 20. maja v Celju.

Živa Droje

Častitljivi obletnici

Te dni delavci ljubljanske RTV slavijo dve obletnici: 60 let Radia in 30 let Televizije. Slavnostne skupščine 13. maja so se v prostorih Televizije Ljubljana, poleg zaposlenih in predstavnikov rtv hiš, poslovnih partnerjev in drugih, udeležili tudi ugledni predstavniki družbenopolitičnega in kulturnega življenja ter gostje iz tujine in zamejstva.

Pozdravni nagovor na skupščini je imel predsednik RK SZDL Slovenije in častni predsednik odbora za praznovanje obletnic RTV Ljubljana Jože Smole, najzaslužnejši delavec in ustvarjalec RTV pa so izročili priznanja, plakete in nagrade. Na skupščini so sklenili, da se ustanovi Ježkova nagrada, s katero naj bi RTV spodbujala ustvarjalnost v humorju in satiri.

J. Č.

Priprave na volitve v Italiji

Slovenci za novo kakovost stanja

Konec junija (26. in 27. junija) bodo v Italiji upravne volitve. Stranke se pripravljajo z vso vnemo, kakor da bi šlo za politične volitve. Politične ne bodo, bodo pa kakorkoli pokazale, kakšna so politična gibanja v Italiji. Stranke jih zato jemljejo kot odgovorno nalogo.

V Furlaniji-Juljski krajini bodo imeli nekaj nad milijon volilcev, ki bodo oddali svoj glas na 2000 voliščih. Med njimi bodo seveda tudi Slovenci. V tej deželi bodo med drugim volili novi deželni svet, občinski in pokrajinski svet v Trstu, občinski svet v Gorici, glasovali pa bodo tudi za prenovu kakih 30 občinskih svetov.

Glavna značilnost pri sestavljanju kandidatnih list je bila v tem, da so se domala vse stranke usmerile na tako rekoč prestižna imena, tudi če niso na visokih položajih v strankinih organizmih. Zdi se, da so se zlasti potrudili komunisti, ki jim gre, kot pravijo, za dejansko prenovu. Slovenci imajo v vseh dosegljivih svetih, za katere bodo volitve, 15 svetovalcev.

Slovenska skupnost si bo kajpak prizadevala, da bi to število dvignili; to pa ne bo lahka naloga. Odločno bo namreč treba preprečiti razpršitev glasov. Najbolj preprosto bi bilo, če bi večina Slovencev v Italiji tudi tokrat, kot v glavnem v preteklosti, glasovala za tradicionalne stranke, kot so komunistična partija, socialistična stranka in Slovenska skupnost.

Nastala pa so nova stanja. Tudi nekatere manjše skupine so se začele potegovati za slovenske glasove. Tako na primer Proletarska demokracija, pri kateri kandidira tudi profesor Samo Pahor, ki je zaslovel

z dogodkom na tržaški pošti (Proletarska demokracija je sicer odločen branilec slovenskih pravic), ali pa Tržaško gibanje.

Slovenski dejavniki pa tudi poudarjajo potrebo po oddajanju preferenčnih glasov slovenskim kandidatom. Sodijo namreč, da bo to v določenih primerih bistveno, saj so tudi na zadnjih političnih volitvah nekateri slovenski kandidati bili izvoljeni zahvaljujoč prav preferenčnim odločitvam.

Seveda se Slovenci, tudi v luči predvolilne kampanje, pridružujejo Italijanom v poudarjanju 40. obletnice italijanske ustave, ki je že nekaj časa osrednja tema strankinih shodov in množičnih občil. V slovenskem okolju v glavnem delijo mnenje, da je italijanska ustava zanesljivo ena najnaprednejših v Evropi (izhaja neposredno iz dela) in da bi morali pri ustavnih reformah, o katerih so začeli zdaj razmišljati, zagotoviti, da bi njene izvirne prvine ostale nedotaknjene. Vsi sklepi in mnenja Ustavnega sodišča o kakem slovenskem vprašanju so bili namreč vselej v prid slovenskih zahtev.

Komunisti so za zaščitni zakon že predložili svoj osnutek, posredovali so ga tudi socialisti (vendar ne tržaški del, ki ima svoje posebne načrte), krščanski demokrati ga bodo bržčas v kratkem. Slednji bodo tudi tokrat, kot se zdi, ponovili stališče o različenem pristopu. Zakon naj bi namreč Slovincem v Videmski pokrajini priznaval manjši pravic kot Slovincem na Tržaškem in Gorškem, hkrati pa naj bi z njim uredili stvari tako, da prisotnost Slovencev v središčih Trsta in Gorice ne bi bila preveč »očitna«.

Spodbudna za Slovence v predvolilni kampanji je, kot vemo, tudi programska izjava novega predsednika vlade De Mite, ki je odrezavo zagotovil, da bodo problematiko Slovencev tokrat »rešili«. Tako kategorično in seveda pozitivno izjavo ni bilo slišati v Italiji ves čas po vojni. Stabilitet De Mitove vlade, presojaajo Slovenci, je bržčas prav tako razlog za bolj trdne obete.

Povsem v duhu novejših družbenih silnic v sosednji deželi je tudi zadnje stališče Vsedržavnega šolskega sveta v Rimu o slovenskem šolstvu. Ta ustanova, ki je najpomembnejši šolski posvetovalni organ, preprosto podpira samostojnost slovenske šole, ki naj bo seveda raztegnjena na vsa področja, na katerih žive Slovenci v Italiji. Gre, menijo, za pomemben korak v decentralizaciji šolstva, ki bo, če bi ga sprejeli, z ene strani omogočil kvalitetnejšo rast slovenske šole v Italiji, z druge pa tudi utrdil povezavo z matico. Po mnenju šolskega sveta naj bi Slovenci v Italiji imeli svoj samostojen šolski urad in slovenskega nadzornika.

Vemo, da je bilo v vseh dosegljivih volilnih kampanjah v Furlaniji-Juljski krajini, prav posebno pa v Trstu, značilno, da si je večina strank za svoj napredek pomagala s protislovenskimi gesli. Nekatera znamenja kažejo, da bo tudi tokrat tako. Pa vendar ne več s tako ostrino in nasilnostjo, kot je bilo v preteklosti. Na to kajpak vplivajo razni dejavniki, med katerimi očitno ne zaošča tisti, da namerava tudi vlada končno bržkone drugače pristopiti k reševanju slovenskih vprašanj.

Miro Kocjan

Odkritje spominskega obeležja »Sremska fronta«

Izpolnili še eno dolžnost

Koordinacijski odbor odborov enot in služb NOV in POS pri RO ZZB NOV Slovenije je na svoji seji, dne 15. 12. 1987, pod predsedstvom Dušana Gorkiča, v zvezi z informacijo, da bodo v prvi polovici 1988. leta odkrili Spominsko obeležje »Sremska fronta« pri Šidu, sklenil, da skliče v januarju 1988 leta predstavnike odborov skupnosti borcev enot NOV, ki so se udeležile bojev na Sremski fronti. Sestanka so se 19. januarja 1988 udeležili predstavniki naslednjih enot:

– 1. in 2. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR. Prva brigada, ki je ob prihodu v Jugoslavijo štela 1620 mož, od tega 940 Slovencev. Druga brigada, ki je prišla iz Sovjetske zveze, je štela 600 mož, večinoma Slovencev. V Beogradu je bila razformirana, borci pa vključeni v brigade 5. Krajiške udarne divizije, in sicer v 1., 4. in 10. Krajiško brigado ter Artiljerijsko brigado.

– Slovenskega bataljona 1. Krajiške udarne brigade, ki je štel 514 bork in borcev; bil je kompaktna slovenska

enota na Sremski fronti. Padlo je 119 njegovih bork in borcev.

– Druge tankovske brigade, ki je štela ob prihodu iz Sovjetske zveze 1150 mož in je v njej bilo največ Slovencev.

– Prve in druge prekomorske brigade, ki sta šteli po prihodu iz Gravine 1650 borcev. Sodelovali sta v bojih od dalmatinskih otokov do Drvarja. Tu so bili borci prerazporejeni v 13. proletarsko brigado »Rade Končar«, nekaj v 3. Krajiško brigado in enote 6. Liške proletarske brigade, nekaj pa jih je bilo dodeljenih v Inženirsko brigado in v zaščitni bataljon Vrhovnega štaba. Sodelovali so v mnogih bojih. Po osvoboditvi Beograda so se borci 1. in 2. prekomorske brigade v sklopu 1. in 6. proletarske divizije udeležili bojev na Sremski fronti.

– letalcev prekomorcev iz 11. in 42. letalske divizije, v katerih se je največ Slovencev nahajalo v nujnih tehničnih službah, letalskih zalednih enotah, med osebjem na letališčih, v skladiščih in raznih delavnicah, seveda pa so sodelovali tudi kot letalci. Bilo jih je skupaj 1295, pridružil pa se jim je še 1. padalski bataljon, ki je štel 183 ljudi in je bil vključen med osebe na letališčih. S premetitvijo sovjetske letalske baze iz Barija sta prišli na letališče v Zemunu tudi dve četi 4. prekomorske brigade, ki sta šteli okrog 150 Slovencev.

– Artiljerijske brigade 1. proletarske udarne divizije, v katero je prišlo okrog 400 ljudi iz dveh gorskih artiljerijskih divizionov, ki sta prišla iz Gravine v Italiji, določeno število Slovencev pa je prišlo v to brigado iz 2. brigade NOVJ, formirane v Sovjetski zvezi.

– Prvega Slovenskega prometnega bataljona, ki je bil oblikovan v Gravini, prišel v formaciji 150 mož – Slovencev v Beograd ter opravljal razne prevoze na Sremski fronti. Tu je potrebno omeniti tudi 150 voznikov avtomobilov, Slovencev, ki so prav tako prišli iz Gravine in so bili vključeni v 1. avto polk JA, ki je prav tako

opravljal razne prevoze na Sremski fronti.

Poleg v navedenih enotah so se skupine Slovencev nahajale tudi v vseh ostalih brigadah, ki so se borile na tej fronti. Tako naj bi po oceni Alberta Kluna na Sremski fronti sodelovalo okrog 5.000 Slovencev.

Na sestanku so sklenili, da prevzame organizacijska opravila za udeležbo bork in borcev navedenih in drugih enot, njihovih svojcev in svojcev padlih pri odkritju Spominskega obeležja »Sremska fronta« pri Šidu, Odbor skupnosti borcev 1. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR, pod vodstvom njegovega predsednika Janeza Železnika in tajnika Ivana Račnika ob sodelovanju sekretarja Koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS pri RO ZZB NOV Slovenije Vitje Mazovca.

V časopisih je bilo objavljeno vabilo na udeležbo in prijavo, odbori skupnosti borcev pa so svoje borke in borce ter svojce padlih pisno povabili k udeležbi. Točen datum odkritja Spominskega obeležja je bil določen šele 8. aprila, v Sloveniji pa smo zanj zvedeli nekoliko kasneje.

Slovesnosti v Sremu pri Šidu, na prostoru, ki mu domačini pravijo »Adaševacke bare«, se je iz Slovenije udeležilo, po izjavi Janeza Železnika in Alberta Kluna, približno 400 oseb. (Večina je uporabila za prevoz posebna vlakla, ki sta odpeljala iz Ljubljane in Maribora 7. maja zvečer ter sta se v Zidanem mostu združila v eno kompozicijo. Organiziralo ga je Železniško gospodarstvo Ljubljana.)

Kljub temu se Železniškemu gospodarstvu, pa tudi Skupnosti železnice, lepo zahvaljujemo za udobne vagone in brezplačen prevoz, pa tudi za to, da je vlak ostal v Šidu, tako da smo se utrujeni lahko že uro pred odhodom vlakla brez hitenja namestili v vagonih.

Sicer pa je bilo na slavnosti okoli 160.000 borcev NOV-udeležencev Sremske fronte, njihovih svojcev, svojcev padlih, pionirjev, mladine, ter delovnih ljudi in občanov iz vseh krajev Jugoslavije.

Ob igranju jugoslovanske himne so na začetku slavno-

sti udeleženci počastili spomin na padle. Nato je Lazar Mojsov v spremstvu generalpolkovnika Milutina Morače, nekdanjega komandanta 5. udarne divizije in kasneje načelnika štaba 1. armade JA, pregledal postrojene borce, častni bataljon in mladino. Raport mu je predal generalpodpolkovnik Aleksandar Spirkovski, komandant Beograjskega armadnega območja. Slavnostno ljudsko zborovanje je zatem s pozdravnimi besedami začel generalpolkovnik Milan Daljević, predsednik Odbora zveze konference SZDL za izgradnjo in ureditev Spominskega obeležja. Med drugim je dejal, da je sončnega 12. aprila 1945 leta, okrog 110.000 bork in borcev naše slavne Prve armade krenilo v nezadržan juriš. Prebili so nemško utrjeno zono v Sremu ter skupno z Drugo, Tretjo in Četrto armado JA nadaljevali operacije za dokončno osvoboditev naše domovine. Te armade so, z okrog 800.000 borci JA, presekale odstopnico z juga Balkana in iz Jugoslavije več kot 450.000 nemškim in približno 230.000 kvizlinškim vojakom.

Za njim je govoril Lazar Mojsov, predsednik Predsedstva SFRJ. V prvem delu je govoril o pomenu Sremske fronte, o njenih 172 dni trajajočih težkih in dramatičnih bojih, o preboju kot odločilni bitki za končno osvoboditev avnojske Jugoslavije. Govoril je o njenem splošnojugoslovanskem pomenu, pri čemer je, med enotami drugih narodov in narodnosti, posebej omenil tudi slovenske enote v sestavi Pete krajiške udarne divizije. Zgodilo se je prvič, da je kdo omenil Slovence kot udeležence na Sremski fronti. Ob priliki 20-letnice preboja Sremske fronte v Šidu, je namreč slavnostni govornik celotno izrečno zanikal sodelovanje Slovencev. Ponovilo pa se je tudi v »Komunistu« z dne 6. maja 1988, na str. 28, kjer Nedeljko Terzić citira, v članku Zgodovinska vrata v svobodo, spomine generalpolkovnika Milutina Morače, v katerih je zapisal: »Med nami so bili Srbi, Makedonci, Crnogorci, Bosanci in Hercegovci, Dalmatinci, Ličani, Slavonci, Vojvodinci. To je bila jugoslovanska vojska. Z eno samo mislijo je šla v boj. Tako kot naša revolucija je bila jugoslovanska.« Ne vem, če je Terzić pravilno povzel spomine Morače, ki je bil na Sremski fronti komandant 5. udarne divizije, v sestavi katere sta bila Slovenski bataljon 1. Krajiške brigade in 1. brigada NOVJ, ustanovljena v ZSSR in kasneje načelnik štaba 1. armade JA. Kot tak bi namreč moral vedeti za te slovenske

Poleg borcev, njihovih svojcev in svojcev padlih iz Slovenije, se je odkritja Spominskega obeležja udeležila, v sklopu delegacij federacije ter drugih republik in pokrajin, tudi delegacija iz SR Slovenije, v kateri so bili: Janez Stanovnik, predsednik Predsedstva SR Slovenije, Ivan Dolničar, član Predsedstva CK ZK Slovenije in Stane Potočar, član Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, ki je skupaj z drugimi delegacijami položila venec na Spominsko obeležje. Slovesnosti so se udeležile tudi delegacije zaveznikov v zadnji vojni: ZSSR, ZDA, Velike Britanije, pa tudi Bolgarije in Italije, katerih borci so sodelovali v bojih na Sremski fronti.

oziroma pretežno slovenske enote.

Po kratkem umetniškem programu, v katerem so sodelovali simfonični orkester JLA, mešani pevski zbori in dramski umetniki, je Lazar Mojsov prerezal trak na vrodu spominskega parka ter uradno odprl Spominsko obeležje »Sremska fronta«, ki se razprostira na območju šestih hektarjev zemljišča. Obeležje je delo znanega jugoslovanskega kiparja Jovana Soldatovića, arhitekta Mirka Krstonosića in dok-

ploščice z imeni in priimki padlih bork in borcev, po abecednem redu. Na zidovih so tablice z imeni 13.000 bork in borcev JA, seznam pa še ni dokončen, saj se je dosedaj govorilo o 25.000 padlih. Ploščice bo možno dodajati. Tu so tudi ploščice za 1.100 Rdečearmejcev, 600 Bolgarov in 150 Italijanov, ki so padli na tej fronti. Iz te aleje je vhod v Muzej, ki je prav tako zgrajen iz rdeče opeke in je bogato opremljen s fotografijami, skicami in dokumenti iz časa bojev,

Poslednji juriš

Velika vojska se zgosti, v udarni juriš navali. »Ogon!« povelje se glasi.

Topov je tisoč zagrmelo, da v švabskih rovih se granat ničkoliko je razletelo.

Tako v aprilem ranem jutru se v ravnem Sremu je začelo.

Poletel v zrak je s sremskih tal v udarni boj cel roj letal. Iz njih je silni ogenj švigal na vse strani se dim je dvigal.

Nato so tanki zarjaveli in kot pošasti v boj zdrveli.

Na minskih poljih tiste dni potoki tekli so krvi.

Ustavil nas ni več nihče.

Pred Zagreb v maju smo pridrli in že čez Sotlo se zazrli.

Ko vzeli zadnji smo zalet, in zadnjo ped osvobodili, slovenski fantje zopet smo na svoja, rodna tla stopili.

Boris Kostanjšek

torja hortikulture Milana Sapundžića. V okviru zbiralnice so: vstopni prostor, v katerem je polkrožna kamnita plošča z napisom Spominsko obeležje »Sremska fronta« v jezikih in pisavi vseh naših narodov. V tem prostoru sta tudi dve manjši fontani. Nato se pride v Zbirališče, ki je obkroženo z opečnimi stebri, na katerih so na bronastih ploščah izpisana imena vseh brigad, ki so sodelovale v bojih na Sremski fronti. V njegovi sredini je temeljni kamen in relief fronte, vliit v bronasto ploščo. Od tod pridemo v Alejo časti. Levo in desno so postavljeni opečnati zidovi. Vsaka brigada ima svoj zid. Na njih so pritrjene bronaste

trofejnimi zastavami vseh brigad in drugim gradivom. V njem je tudi podzemni prostor za prikazovanje filmov.

In če se v mislih ozrem na to slavnost, moram reči, da je vse bilo veličastno, svečano, množično, na visoki umetniški ravni.

Ko smo se zvečer vračali v Slovenijo, smo pozabili na napore, prevečala nas je zavest, da smo izpolnili še eno dolžnost: ponovno smo počastili spomin padlih in sodelovali v veličastni manifestaciji bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

besedilo: Milan Peroci
foto: M. Lapajne

Z razstave publikacij in predstavitev izsledkov znanstvenoraziskovalnega dela Filozofske fakultete v Ljubljani

Popolnejša podoba znanstvene bere

Že na pomlad leta 1984 je Filozofska fakulteta v Ljubljani prvič predstavila razstavo izsledkov svojih sodelavcev na področju znanstvenoraziskovalnega dela za minulo leto. Tako se je prvič pred javnostjo »pokazalo«, kolikšen je obseg enoletnega raziskovalnega dela, ki se zrcali v objavljenih publikacijah, knjigah, priročnikih in leksikonih.

Letos se Filozofska fakulteta tako predstavlja javnosti v Kulturnem informacijskem centru v Križankah že petič. Med deli lanskega leta so tudi nove doktorske disertacije in magistrske naloge, ki so prejele Prešernovo nagrado.

Predstavitev je razdeljena na enajst programskih sklopov, ki zajemajo področja od filozofije, vzgoje in izobraževanja, psihologije, sociologije pa do urejanja prostora, zgodovine Slovencev, etnologije in nenazadnje do raziskovanja kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem; v katalogu k razstavi lahko v bibliografski preglednici zasledimo kar 1022 pisnih enot, se pravi večjih ali manjših strokovnih zapisov posameznih strokovnih delavcev, sodelavcev Filozofske fakultete. Če si za vzorec

ogledamo le raziskovanje kulturne raziskovalnosti na Slovenskem, takoj opazimo, kako pestro je bilo lansko leto v njihovem ustvarjalnem delu. Najbolj obetavno in hvalevredno pa je, da je potekalo delo na tem področju največkrat meddisciplinarno. To pomeni, da so se raziskovanja v sorodnih strokah združevala, da bi posamezne naloge dobile celotno podobo. V okviru programskega sklopa Zgodovine Slovencev potekajo raziskave doslej še premalo proučenih obdobij, področij in problemov slovenske zgodovine, zgodovine slovenskega ozemlja in njenih, v zgodovini različnih državnih razdelitvah. Raziskave zajemajo vsa obdobja narodove zgodovine in zgodovine tega ozemlja, od antike, prek fevdalizma, časa slovenskega narodnega gibanja, novejšo zgodovino in socialistične graditve, pri čemer raziskuje Filozofska fakulteta tiste teme, ki ji »pripadajo« po medsebojni delitvi dela ter sprotne usklajevanju med raziskovalnimi organizacijami s področja zgodovine in zgodovinopisja.

Program s področja geneze kulturne pokrajine so razdelili v 10 tematskih sklopov ter raziskovalnih nalog (zajemajo čas od neolita

do staroslovanskega obdobja), sem pa sodi tudi podvodna arheologija in sodobni, računalniški postopki v tej veji znanosti. V tem sklopu so naloge usmerjene tudi k ugotavljanju naselbinske kulture v pokrajini.

Etnološke raziskave so usmerjene predvsem k dolgoročni nalogi preučevanja načina življenja Slovencev v 20. stoletju (kar zajema etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja, monografije posameznih slovenskih krajev, socialnih skupin in s temi nalogami povezane priprave na sintetično povezavo raziskanega gradiva). Znanost nam tako ponuja tudi »bralne«, za širše občinstvo privlačne naloge, kot je na primer tista z naslovom Kruh in politika ali pa monografije o Vitanju, Gornjem Seniku in drugih krajih.

Na področju raziskovanja slovenskega jezika gre za številne podrobne raziskave, nekatere s področja teorije. V obravnavanem letu je bil prav ta sklop raziskav najboljšeje, tako po številu naslovov kot po številu avtorjev.

Delež raziskovanja vprašanj o slovenski likovni umetnosti tudi ni skromen in zajema kar šest tematskih sklopov – štirje se ukvarjajo s posameznimi stili v umetnosti (do 20. stoletja), en del je posvečen umetnostni teoriji, eden pa zgodovinski dokumentaciji.

Razstava nam nazorno pokaže tudi prizadevanja v raziskovanju slovenske glasbene umetnosti, ožje zajema slovensko glasbeno šolstvo, nastanek slovenske glasbene akade-

mije, posebej se pa seveda posveča posameznim obdobjem slovenske glasbene ustvarjalnosti (kot na primer glasbi na prehodu med romantiko in moderno...).

Več nalog sega na področje neevropskih kultur in sociologije kulture (v tem okviru je bilo leta 1987 šest raziskav – od zgodovine sociologije do nacionalnega vprašanja v zvezi s kulturo).

Geografi, tako smo lahko opazovali ob kopici razstavljenih tiskov, so raziskovali probleme naših fizičnogeografskih in družbenogeografskih danosti za celotno slovensko ozemlje in še posebej za območje Notranjske, (kar so podrobneje obravnavali v okviru posvetovanja slovenskih geografov na jesenskem postojnskem srečanju leta 1987 in objavili v Notranjskem zborniku).

Sintetične naloge pa so na kar šestih sistemskih sklopih zajele vprašanja kulturne zgodovine, naselbinske kulture, slovenskega izseljenstva in njegove kulture, kulture NOB in slovenskega deleža v mednarodni enciklopediji zgodnjega srednjega veka.

Ta zapis in nekoliko naštevavanja smo vam posredovali predvsem zato, ker se zdi razstava znanstvenega raziskovanja (enoletne bere) ljubljanske filozofske fakultete kljub slabim časom velika. Pripoveduje nam predvsem to, da nam v raziskovanju humanističnih ved ne manjka ne avtorjev in tudi ne sodobnih pristopov.

B. Ž. J.

Pogovor z Ivico Žnidaršič, predsednico RK Slovenije, ob tednu in mesecu Rdečega križa

Solidarnost v dejanjih

Stopetindvajsetletnica ustanovitve mednarodne organizacije Rdečega križa, petintridesetletnica krvodajalstva, akcijski mesec humanitarne organizacije in teden zbiranj finančnih prispevkov.

Letošnji slovenski teden Rdečega križa je bil le povod za pogovor s predsednico Rdečega križa Slovenije Ivico Žnidaršičevo, kajti akcija »Solidarnost v dejanjih«, ki se pravkar izteka, sovpada z obeleževanjem 35-letnice prostovoljnega, anonimnega in brezplačnega krvodajalstva v organizaciji RK Slovenije. To je jubilej, ob katerem se lahko aktivisti RK skupaj s krvodajalci pohvalijo, da so v teh letih zbrali več kot 800 tisoč prostovoljnih

Ni naključje, da smo dali letošnji akciji v tednu Rdečega križa naslov Solidarnost v dejanjih. Zbiramo vse, od denarja do oblačil in obutve. Akcija naj bi bila zaključena 26. maja, ko bomo (prav na ta dan po vsej Sloveniji, po vseh krajevnih skupnostih), zbirali oblačila in obutev. To bo že 21. takšna akcija in pričakujemo, da se bodo ljudje odzvali vsaj tako dobro kot v prejšnjih letih. Za akcijo solidarnost v dejanjih smo izdali tudi vrednostne bone

la o naših številnih akcijah, o brigadah Rdečega križa, ki po odročnih hribovskih krajih napeljujejo starim ljudem vodovode in jim tudi drugače pomagajo. Lahko bi vam pripovedovala o številnih protislovjih v naši družbi, pa naj ostane le pri drobnem primeru. Pred nekaj leti, ko je ena naših brigad kopala jarek za napeljavo vodovoda k domačiji nekega starčka na Kozjanskem, sem obiskala to brigado. V bližini delovišča sem pri sosedovih, pri skromni hišici, opazila vse polno otrok. Kaj pa tam, sem spraševala, ali tam imajo vodo? Pa so mi odgovorili, da ne. Mati, ki tam živi sama z osmimi otroci, je morala vsak dan hoditi po večkrat na odročen kraj po vodo. Seveda se do takrat ni nihče

bivališče. Zdi se, da so bili vsi na začetku nekam preseñeni in zmedeni – od domačinov, pa do socialne službe in celo murskosoboski župan me je poklical in vprašal, če res mislimo Zoharjevimi zgraditi hišo. Seveda sem to potrdila, pa tudi

Bitka pri Solferinu in rojstvo ideje o Rdečem križu

Pobude za pomoč ranjencem na evropskih bojiščih segajo že v čas ob koncu 17. stoletja; do prvega pravega društva RK pa je prišlo leta 1863.

Ideja o stalni in organizirani pomoči ter mednarodni zaščiti ranjencev se je izkristalizirala med bitko pri Solferinu junija 1859. leta, ko je še posebej očitno stopila v ospredje neizrekljiva nujna potreba po civilni pomoči ranjencem na bojišču.

Ob neposrednem zgodovinskem dogodku, o katerem tukaj govorimo, je imela zdravstvena služba zmagujoče armade za pomoč ranjencem na voljo 8.000 obvez – na bojišču pa je obležalo 40.000 mrtvih in ranjenih mož – od 300.000 bojujočih! Italijani, ki so se s pomočjo Francozov borili za zedinjeno Italijo in Avstrijci, ki so si prilaščali velik del severne Italije, so planili v srdit boj 24. junija 1859. Proti večeru, ko so utihle salve, je obležalo 40.000, zjutraj še zdravih ljudi. Kasneje je za posledicami ran in bolezni umrlo še 40.000 ljudi. Vojaška saniteta je ostala popolnoma nemočna, ob tem pa niso imele vojskujče se strani nikakšnega usmiljenja do poljskih bolnišnic in provizoričnih ambulant.

Švicarski trgovec in humanist Henry Dunant je bil ob pogledu na bojišče zgrožen. Tako je začel organizirati zasilne civilne ambulante po bližnjih naseljih in pritegnil k delu prebivalstvo, ki je pomagalo ranjencem ne glede na to, kateri armadi so pripadali...

Dunant je kasneje napisal knjigo o svojih doživetjih in se zavzel, da bi ustanovil društvo, ki bi pomagalo. Njegova ideja je zbudila v javnosti močan val entuziazma, ki so ga s svojimi mislimi javno utrdili tudi slavni možje, kot so bili Victor Hugo, Ernest Renan in Charles Dickens, (slednji je napisal celo esej o Dunantu z naslovom Mož v belem, v katerem je Angležem predstavil tega humanista in njegovo veliko pobudo).

Kmalu za tem je pet mož: Guillaume, Henri Dufour, Louis Appia, Gustave Moynier, Theodore Maunoir in seveda Dunant, v odboru peterice ženevskega Komiteja za pomoč ranjencem, razširilo prvotno idejo in že leta 1875 dobimo Mednarodni komite Rdečega križa.

Rdeči znak na belem polju torej že 125 let označuje ljudi in dejavnosti, ki so nesebično obrnjene ljudem k pomoči v stiski. To početje je dobilo širok razmah tudi v mirnodobnih razmerah; izkazalo se je, da obstajajo po vsem svetu ljudje, ki za to, da bi pomagali drugim ljudem v državah, pogosto pozabljajo svoje probleme, zrtvujejo čas in denar, znanje in sposobnost...

125 ГОДИНА РАДА И РАЗВОЈА
125 GODINA RADA I RAZVOJA
125 LET DELA IN RAZVOJA
125 ГОДИНИ РАБОТА И РАЗВОЈ

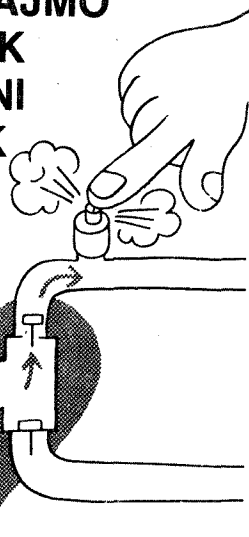
IVICA ŽNIDARŠIČ

Rdeči križ za humanizem, razvoj in mir

dr. Boris Cibic

ZNIŽAJMO
VISOK
KRVNI
TLAK

Knjiga, ki bi morala priti na police domačih knjižnic: Rdeči križ za humanizem, razvoj in mir

Zdravje je naše največje bogastvo. Ali se zavedamo teže teh besed? Tako začenja svojo knjižico o znižanju visokega krvnega tlaka dr. Boris Cibic. Tudi ta knjiga bo marsikomu v veliko pomoč.

krvodajalcev, ki so tako rešili prenekatero življenje. Vsako leto zbrati sto do sto deset tisoč krvodajalcev, ki darujejo več kot 44 tisoč litrov krvi, ni majhna reč in kadar o tem govorimo, ni nobena pohvala pretirana.

Sicer pa sega pomoč Rdečega križa še veliko dlje. Privlačnost njene organizacije dela pa je še posebno v tem, da je lahko njen aktivist vsakdo – od pionirčka pa do starčka. Vsakdo lahko pri

in svoje prispevke lahko prišpevate na žiro račun: 50101-678-51579 – za Rdeči križ Slovenije, tudi po izteku tega tedna, čeprav je bila intenzivna akcija zbiranja denarja 11. maja.

Ivica Žnidaršičeva s pogledom nazaj v dejavnost slovenskega Rdečega križa ocenjuje, da so rešili vse probleme, ki so jih na Rdečem križu registrirali, oziroma so do tja prispeli glasovi o njih. »Kajti, če o problemu sploh

domislil, da tudi ona potrebuje vodovod, ki pa si ga sama nikakor ne more plačati.

Številne socialne službe, ki jih imamo po slovenskih občinah, sicer registrirajo in pokažejo na mnoge socialne probleme in na ljudi, ki so pomoči potrebni. Pogosto pa se potem zatika pri družbenem reševanju, se pravi pri konkretni pomoči.

Ivica Žnidaršičeva s tem ni hotela povedati, da uradne službe ne storijo vsega, kar

Ivica Žnidaršič na prireditvi ob mednarodnem dnevu miru leta 1986 v Beogradu (druga z desne)

tem delu uporabi svoje znanje in toliko prostega časa, kolikor ga lahko žrtvuje.

»Vsaka ura, ki jo aktivist nameni za delo v RK, je za nas dragocena. Zato menim, da moramo njihovo poštrevno delo vedno in povsod hvaliti. Naši ljudje živijo v vse večji blaginji, vendar ne smemo nikoli pozabljati, da so v tej naši družbi še vedno mnogi, ki jim je pomoč potrebna in si sami ne znajo, pa tudi ne morejo pomagati.

ne veš, ga tudi ne moreš reševati. Vemo, da številne naše pokrajine zadevajo naravne nesreče, spomnimo se samo lanske v Prekmurju... Upam si reči, da smo pomagali vsem, ki so bili potrebni najnujnejše finančne in druge pomoči. Prepričana sem, in tudi mojim sodelavcem v naši organizaciji vselej govorim o tem, da so še tako težki problemi rešljivi, če obstaja za to dobra volja. Lahko bi vam tudi tokrat govorila

morejo, pač pa je opozorila na dejstvo, da institucije včasih malo z nejevero gledajo na aktivno vključevanje Rdečega križa za reševanje takšnih problemov. »Spominjam se, da smo bili prek sredstev javnega obveščanja obveščeni o težkem življenju in mukah matere s številno družino v Dolnjih Slavečih pri Murski Soboti. Takoj smo sprožili akcijo zbiranja sredstev za to, da bi družini zgradili človeku spodobno

dodala, da bi to že oni lahko storili kdaj prej. Saj ni res, da je vse mogoče reševati po uradnih poteh! Kadar ne gre drugače, se je treba obrniti tudi k ljudem, ki imajo več, in so pripravljeni pomagati tistim, ki nimajo nič, pa niso za to sami krivi.

Včasih se ljudje vprašajo, kam gre v raznih akcijah RK zbrani denar, oblačila in drugo. Ivica Žnidaršičeva ima za to, tako kot njeni aktivistični kolegi po občinah, pripravljena poročila. V njih natančno piše, kje, kdaj in kdo je kaj dobil, tako, da na tem področju ni nikakršnih nejasnosti.

Sicer pa se slovenska predsednica Rdečega križa najraje pogovori o akcijah, ki so trenutno v teku in o tem, kar se koristnega dogovarja na ravni jugoslovanskega in mednarodnega Rdečega križa. Prav te dni se odprav-

o pravkaršnji akciji zbiranja denarja, pa seveda niso mogli mimo vseh drugih, ki potekajo celo leto. Na njeno delovno mizo v stavbi Rdečega križa (znani Plečnikovi hiši za rimskim zidom v Ljubljani) so priromali prospekti za akcije: očistimo stranišča, kako ohranimo lepe in zdrave zobe, steklina nas spet ogroža, kolera – stalna nevarnost, letak o zbiralni akciji za oblačila, perilo, posteljnino in šotore, pa tudi nadvse koristni priročnik dr. Borisa Cibica z naslovom Znižajmo visok krvni tlak. Letošnji založniški podvig RK Slovenije pa je prav gotovo knjiga

Ivice Žnidaršičeve Rdeči križ za humanizem, razvoj in mir, ki je nastala ob 125-letnici te mednarodne organizacije in je hkrati prva v slovensčini napisana knjiga o zgodovini Rdečega križa v svetu. Avtorica je za moto

STE PRIPRAVLJENI Z DAROVANJEM KATEREGA SVOJIN ORGANOV REŠITI ŽIVLJENJE SOČLOVEKU?

S sprejetjem Zakona o presajanju delov človeškega telesa v zdravstvene namene je tudi v Sloveniji pravno urejen nadaljni razvoj tega področja zdravstvenega varstva. S tem je dana možnost, da se ljudje že za življenje sami odločijo in dovolijo, da po smrti dele njihovega telesa uporabijo za preživetje oziroma povrnitev zdravja svojcu, sorodniku ali sočloveku.

Uspešnemu presajanju krvi, ki se je začelo pred več kot sto leti, so sledila nova medicinska spoznanja, ki omogočajo presajati dele kože, ožilja, kostnega tkiva, očesno roženico, ledvice, jetra, trebušno slinavko, pljuča in srce. Medicinski znanosti je prav tako uspelo rešiti probleme, ki nastajajo pri presajanju organov zdravega človeka bolniku iz najožje družine in liste ob odvzemu organa po smrti darovalca in presaditvi tega organa obbolelemu človeku.

Najdlje je v praktičnih možnostih presajanja organov prišla medicinska znanost pri presajanju ledvic, saj je bolnikov, ki jim iz najrazličnejših vzrokov dokončno odpovejo ledvice, veliko. Zdravljenje je možno le z dializo, ki bolniku sicer pomaga živeti, vendar ga dokaj omejuje in celo izpostavlja dodatnim nevarnostim. Za nekatere bolnike je presaditev organa edina možnost za preživetje, za druge je možnost daljšega in bistveno kakovostnejšega življenja.

V naši samoupravni družbi smo že v marakateri stiski dejavno dokazovali solidarnost in plemenitost do ogroženega sočloveka. Zato se bo marsikdo gotovo odločil tudi za to plemenito dejanje in dovolil, da po smrti uporabi dele njegovega telesa za zdravje sočloveka.

Če se boste odločili za tako dejanje, boste prejeli izkaznico, ki jo pazljivo preberite, izpolnite, podpisite in jo imajte vedno pri sebi. Ta izkaznica bo dokazilo vaše odločitve in hkrati podlaga za izpolnitev vaše volje. Svojo odločitev lahko izrazite katerikoli organizaciji Rdečega križa Slovenije, morda takrat, ko se boste udeležili krvodajalske akcije ali ko boste pri zdravniku. Lahko pa to storite tudi v svoji krajevni skupnosti ali organizaciji združenega dela.

Za plemenitost se vam v imenu bolnikov – prejemnikov iskreno zahvaljujemo in vam zagotavljamo, da bo vaša odločitev izpolnjena v skladu z etičnimi, medicinskimi in pravnimi načeli.

Predsedstvo Skupščine Rdečega križa Slovenije

Januar 1987

Po tem, ko se je Rdeči križ Slovenije že nešteto krat izkazal z izredno organizacijo krvodajalstva, se skuša sedaj organizirati tudi za akcijo darovanja telesnih organov.

lja v Madrid na srečanje predstavnikov RD iz sedemnajstih držav, ki bodo obravnavali delovanje Rdečega križa v pogojih naravnih neugod. Mimo tega je še posebej izrazila zadovoljstvo nad dobrim sodelovanjem z ligo za mir ter z društvi za varstvo okolja, ki v svojem bistvu delujejo na področjih, najbližjih dejavnostih Rdečega križa. Ko so spregovorili

h knjigi zapisala: »Spoznavanje preteklosti omogoča, da v sedanjosti storimo več, da bi postale vrednote dela, solidarnosti, poštenosti in plemenitosti še v večji meri podoba našega časa.«

Sklenimo torej ta zapis z njenimi besedami, k številnim akcijam Rdečega križa Slovenije pa se pridružimo tudi s svojo pomočjo.

Bojana Žokalj Jesih

Velik tehnični zbor v divaškem Gaberku

Zelo velik obisk

Med številnimi oblikami izobraževanja in usposabljanja rezervnih vojaških starešin se vse bolj uveljavljajo tehnični zbori. Na njih se člani ZRVS, mladina, delovni ljudje in občani seznanjajo z oborožitvijo, tehniko in opremo JLA, TO, organov za notranje zadeve, civilne in narodne zaščite, pa tudi z opremo društvenih organizacij in društev, ki so pomemben člen v naši zasnovi SLO in DS. Tehnični zbori torej postajajo najširša in najbolj obiskana oblika splošnega obrambnega ter samozaščitnega osveščanja in izobraževanja pri nas.

Enega takšnih tehničnih zborov je pripravila občinska konferenca ZRVS Sežana. Na letališču v divaškem Gaberku je bilo na sedemnajstih delovnih točkah skromaj vse, kar trenutno premoremo na področju obrambe in varnosti.

Organizatorji so tehnični zbor razdelili v tri dele, predstavljen pa je bil na dobrih dveh kilometrih. Prvi in hkrati največji del je bil namenjen oborožitvi in opremi naših oboroženih sil. Tako so pripadniki JLA in TO pokazali pehotno oborožitev, protiklepno orožje, sredstva protiletalske obrambe, topništvo za podporo, oklepna sredstva, sredstva inženirstva, zvez in atomsko-biološko-kemične obrambe, vojaške policije, izvidniško opremo, sodobna elektronska sredstva, helikopter in drugo.

Drugi del je je bil namenjen oborožitvi in opremi delavcev organov za notranje zadeve, oziroma milice. Zbranim so predstavili konjenike, vodnike službenih psov in njihove varovance, sredstva in opremo prometne milice, helikopterja AB

212 in jet ranger, predstavili so se učenci kadetske šole iz Tacna, posebna pozornost pa je veljala zaščitni enoti milice in njeni opremi.

Tretji del tehničnega zbora pa je bil namenjen civilni zaščiti. Predstavili so delovanje in usposabljanje pripadnikov CZ, osebno zaščito občanov, prvo medicinsko pomoč, ABK zaščito, veterino, svoje znanje in veščine pa so

pokazali jamarji, gasilci, radioamaterji in drugi. Obiskovalcem so predstavili tudi tehnično reševanje. Posebno mesto pa je imel center za opazovanje in obveščanje iz Sežane.

Pravzaprav je bilo dogodom na tehničnem zboru težko slediti, saj se je vedno kaj dogajalo. Tako je helikopter AB 212 skupaj z gorskimi reševalci prikazal reševanje ponesrečenca, predstavili so se vodniki službenih psov in njihovi varovanci s svojim programom, pirotehniko JLA so pripravili šolski kemični in jedrski udar, pokazali so, kakšen je hiter topniški ogenj, kako eksplozirajo mine, kadeti iz Tacna so pokazali svoje znanje. Kaj pa so pokazali pripadniki civilne zaščite, pa smo že našli.

Med številnimi organizatorji, ki so ves dan prebili na

letališču v divaškem Gaberku, je bil tudi predsednik občinske konference ZRVS Sežana Drago Božac. Pripovedoval je, kako so pripravili to akcijo: »Naša občinska konferenca si je že nekaj let prizadevala, da bi pripravila večji tehnični zbor. Na lanskim letni konferenci pa smo zadevo zastavili bolj resno in od novega leta naprej smo se posvetili organizaciji. Vsi, s katerimi smo se pogovarjali, so pokazali veliko mero razumevanja za naše želje in pripravljenosti za sodelovanje. Nekaj časa je trajalo, da smo uskladili datume; kakšen je odziv povabljenih, pa vidite.«

V naši republiki je zelo pereče vprašanje usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice. V Sežani so se odločili, da bodo imeli na dan tehničnega zbora vse šole v občini obrambni dan in da bo hkrati potekalo tudi občinsko tekmovanje osnovnošolcev v veččinah SLO in DS.

Ta odločitev je bila pravilna, o čemer priča podatek, da si je dopoldan ogledalo tehnični zbor več kot tri tisoč petsto učencev osnovnih in srednjih šol iz Sežane in drugih primorskih in notranjskih krajev. Tudi popoldan je bil obisk zelo velik, tako da so organizatorji dosegli svoj namen. Prav gotovo pa ne bi bila udeležba tako velika, če se občinska konferenca ZRVS ne bi potrudila v informativno-propagandni dejavnosti. Vse šole so s posebnimi dopisi obvestili in seznanili s tehničnim zborom, po vseh krajevnih skupnostih so viseli plakati

Enote milice so pokazale orožje, s katerim so opremljene, najrazličnejše detektorje za odkrivanje min, alpinistično in potapljaško opremo, posebne pse, ki so izurjeni za iskanje razstreliv, vozila, oklepnike in dva helikopterja.

in vabili krajanje na zbor, rezervni vojaški starešine so dobili vabila, posebej pa so na zbor povabili tudi člane komitejev za SLO in DS iz delovnih organizacij in krajevnih skupnosti. Obvestila o zboru pa so objavili tudi na radiu in televiziji. Svoj delež k uspešnemu tehničnemu zboru so prispevali tudi slovenski železničarji, ki so dali

na voljo poseben vlak, s katerim so se udeleženci pripekljali v divaški Gaberk.

Zanimivo je tudi, koliko je ta zbor stal OK ZRVS Sežana. Kot pravi Drago Božac, nosijo JLA, TO, ONZ in CZ del stroškov, drugi del pa nosi ZRVS, ki pa je denar dobila iz občinskega sklada za obrambne namene.

B. K.

Osnovnošolci so najbolj uživali, ker so lahko preizkusili najrazličnejša sredstva za zveze.

Preizkusili so nov pripomoček za reševanje z visokih zgradb

Preprosta uporaba

V primeru požara, potresa, katere druge naravne nesreče in letalskega napada bi bil velik problem reševanje ljudi z visokih zgradb. Do zdaj so nekajkrat poizkušali, da bi rešili ta problem. Proizvajalci so ponudili nekatere rešitve, ki pa se niso uveljavile tako, kot so pričakovali. Delovna organizacija Kozara iz Zagreba pa je izdelala spiralno spustnico SP-1, ki je precejšen napredek na tem področju.

Prejšnji teden so spiralno spustnico SP-1 praktično preizkusili pripadniki združenega odreda civilne zaščite občine Ljubljana Moste-Polje. Za prizorišče vaje so si izbrali eno izmed stolpnih v občini, ki nima protipožarnih stolpnih. Potem ko so po proizvajalčevih navodilih pritrdili nosilno konstrukcijo spiralnice na ograjo terase in jo še dodatno učvrstili z vrvmi, so spustnico pritrdili na konstrukcijo in jo spustili na tla. Najprej sta jo preizkusila poveljnik združenega odre-

da in njegov pomočnik za tehnična vprašanja, nato pa so se po njej spustili tudi nekateri pripadniki odreda. Kmalu so pogum zbrali tudi nekateri, ki so si prišli ogledat preizkus. Večina, ki se je spustila po njej, je morala po varnem prihodu na tla obstati za trenutek, saj se jim je vrtelo v glavi. Do tega pride zaradi vrtenja človeka v spustnici okoli njegove vzdolžne osi.

Med tistimi, ki so se večkrat spustili po spiralni spustnici, je bil tudi poveljnik hišne eno-

te CZ stolpnice, kjer je potekal preizkus, petinpetdesetletni Slavko Pavlič: »Ko si v spustnici, je občutek prijeten in dober. V njej je dovolj svetlo, da nimaš občutka tesnobe. Imel sem tudi občutek varnosti, kar se mi zdi še posebej pomembno. Hitrost spuščanja pa sem uravnaval z razširjanjem, oziroma krčenjem rok in nog. Če se namreč skrčiš, se hitrost poveča, če pa roki in nogi razširiš, se hitrost zmanjša in celo ustaviš se lahko. Menim, da bi v primeru potrebe lahko vsak naš stanovalac uporabil to spiralno spustnico za reševanje. V stolpnici bom poskušal čim več stanovalcev seznaniti z njeno uporabo, predvsem pa, da bi izgubili strah pred njo.

Želim si tudi, da bi imeli vsaj eno takšno spustnico pri nas v hiši in bi jo imeli vedno pri roki, če bi jo potrebovali.«

»Ta prikaz sodi v redno dejavnost in urjenje našega odreda. Njegov namen pa je bil pokazati, kako bi potekalo reševanje v primeru požara, potresa ali česa drugega,« je dejal poveljnik združenega odreda CZ občine Ljubljana Moste-Polje Janko Ljubič. V naši občini imamo dvanajst blokov in stolpnih, ki nimajo protipožarnih stolpnih in vse bi radi opremili s spiralnimi spustnicami. Zato bo potrebno nekaj časa, saj stane zdaj ena približno tri milijone dinarjev. V odredu imamo dve takšni spustnici, na katerih bomo va-

dili sami, uporabljali pa ju bomo tudi za urjenje prebivalcev.«

Prikaza so se udeležili tudi predstavniki ljubljanske poklicne gasilske brigade. Njihovi strokovnjaki so namreč svetovali, kje pritrditi nosilno konstrukcijo. V prihodnje si bodo ogledali tudi vse stolpnice in bloke ter predlagali, kateri so primerni za uporabo tega sredstva.

Spiralna spustnica je izdelana iz posebne tkanine in ima obliko valja, ki je obešen na konstrukcijo. Valj je okrepjen s štirimi poliestrskimi trakovi, vsak je širok pet centimetrov. Znotraj valja je posebna drsna ploskev, ki ima obliko spirale. Po njej se človek spušča z naj-

večjo hitrostjo dveh metrov na sekundo. Omogoča pa reševanje do višine sto metrov, in sicer tako, da se združita dve spiralni spustnici. Reševanje pa je možno tudi iz manjših višin, saj ima spustnica v spodnji polovici več zadrževanje.

Nosilno konstrukcijo, ki je hkrati tudi vhod v spiralno spustnico pa lahko pritrdimo na zgornje ploščadi, košare avtomobilskih gasilskih lestev, dovolj trdno ograjo balkonov, teras, na okno in podobno.

Prikaz uporabe spiralne spustnice v Mostah so si ogledali predstavniki občinskih, družbenopolitičnih organizacij, organov občine, vseh krajevnih skupnosti, hišnih svetov in številni krajanje. B. K.

Ob razstavi »Varnost vašega doma«

Za mirnejše spanje

V razstavnem prostoru Domusa (nekdanji Center za napredek gospodinjstva) v Ljubljani je bila prejšnji teden odprta razstava »Varnost vašega doma«. Na njej je devetnajst proizvajalcev predstavljalo svoje izdelke, s katerimi lahko zavarujemo stanovanje, stanovanjske hiše, delavnice, garaže in druge objekte pred »nepovabljenimi« gosti.

Pobudnik te razstave je bil oddelek za zatiranje kriminala Uprave za notranje zadeve Ljubljana-mesto. Statistični podatki namreč kažejo, da je v Sloveniji vsako leto tisoč vlomov in da se jih polovica pripeti v Ljubljani. Kljub temu, da je pri nas odstotek odkritih storilcev, celo za svetovne razmere, razmeroma visok, posamezniki premalo storijo za učinkovito varovanje njihove lastnine. Lahko rečemo, da je družbena lastnina glede tega bolj zavarovana kot zasebna.

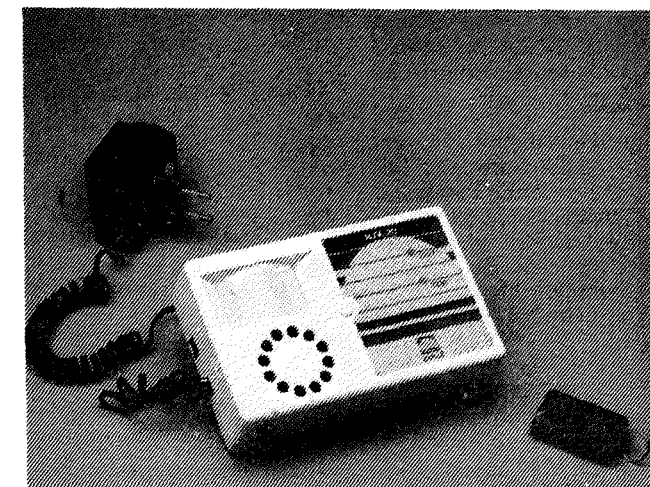
Na razstavi se je predstavilo devetnajst proizvajalcev tovrstne opreme, od tega polovica zasebnih proizvajalcev, drugo pa delovne organizacije. Vsi razstavljalci, razen enega, so bili iz Slovenije. Poleg elektronskih naprav, ki jih je predstavljalo osem proizvajalcev, so bila razstavljena različna okovja, prečne zapore vrat, dodatni čepi za tečaje, ki preprečujejo snemanje in nasilno vdiranje, pettočkovne zapore eno ali dvokrilnih vrat, varnostni ščiti za ključavnice, neprebojna stekla, trezorji in naprave za preprečevanje vloma v osebni avtomobil.

Proizvajalci so nekatere svoje izdelke opremili s cenami, sicer pa lahko vsak občan pri njih samih izve vse podrobnosti o napravi. »Glede na vsakodnevne telefonske klice občanov, ki se pri UNZ Ljubljana-mesto zanimajo za te naprave, smo pričakovali velik obisk,« pravi Janez Kardelj, ki je z Jožetom Predaničem skrbel za strokovno vodstvo po razstavi, »toda ta je presegel vsa naša pričakovanja in napovedi. Knjiga vtisov pa kaže, da so bili obiskovalci zelo zadovoljni s to postavitvijo.« Zaradi programa razstav Domusa razstave o varnostnih napra-

vah niso mogli podaljšati. Vsi tisti, ki so jo zamudili, si jo bodo lahko ogledali na sejmu sredstev civilne zaščite, ki bo v začetku prihodnjega meseca v Kranju. Kot je povedal Janez Kardelj, pa se že dogovarjajo, da bi razstavo pripravili tudi v drugih slovenskih mestih in morda tudi v drugih republikah.

Vsi proizvajalci bodo svoje izdelke odstopili upravi za notranje zadeve Ljubljana-mesto, kjer bodo pripravili stalno postavitev. Tako si bo lahko vsak občan, ki bo prišel po nasvet, pri njih ogledal naprave, ki se dobijo pri nas.

Večino razstavljenih predmetov, predvsem najrazličnejša okovja, ključavnice in trezorje, pa v svojih prodajalnah prodaja Metalka iz Ljubljane. B. K.

Elektronska naprava za javljanje vloma NJV-30, ki jo izdelujejo v montažnem podjetju Zarja v Kamniku.

V Mostah so preizkusili spiralno spustnico, ki jo izdeluje Kozara iz Zagreba.

Kalejdoskop

Svoboda, enakost, bratstvo

Teza, da so se francoski volilci v drugem, odločilnem volilnem krogu opredelili ne le za, temveč še bolj proti enemu izmed obeh kandidatov za francoskega predsednika, je minule dni dobila svojo popolno potrditev. Francois Mitterrand, ki je prvi šef države, ki je dvakrat zapored izvoljen na splošnih volitvah, je namreč vseh 54 odstotkov glasov požel tako po zaslugi tistih, ki so glasovali zanj, kot tudi zahvaljujoč tistim, ki so glasove oddali proti dotedanjemu primeru Chiracu, še bolj pa proti skrajni desnici in vplivu, ki bi ga utegnili imeti na oblast v primeru Chiracove zmage.

Zmagale so potemtakem ideje svobode, enakosti in bratstva, ki so preplavile arhaične družbene koncepte, in ozki nacionalizem francoske desnice. 71-letni francoski predsednik si je tako v letih vztrajnega oblikovanja zavidljivega političnega profila, pri čemer seveda ni manjkalo tudi grenkih izkušenj, zagotovil nov mandat za oblikovanje večine. Nova večina naj bi spremenila dosedanje politično podobo Francije na konsenzu okrog gospodarskih, družbenih in kulturnih vprašanj in problemov in sicer z vizijo mesta in vloge Francije v Evropi po letu 1992. Temeljne notranjepolitične prvine takšnega spreminjanja francoske podobe pa naj bi se kazale zlasti v krepitvi solidarnosti in socialne trdnosti, zmanjševanja napetosti in za dialog ob modernizaciji gospodarstva in šolstva.

Muke po Jaruzelskem

Nekaj omenjenih prvin, ki za francosko družbo predstavljajo že del realnosti, pa žal za Poljake, v danih razmerah, pomenijo znanstveno fantastiko. Val nezadovoljstva in stavk na Poljskem je ponudil nov dokaz o globini družbene, gospodarske in nenazadnje povsem individualne psihične

krize poljskega državljana. Nadalje, da je država še bolj na razpotju kot pred osmimi leti in da ozek državno-partijski in vojaški vrh, ki se sicer še vedno sklicuje na pooblastila množic, kljub prizadevanjem, ne more zagotoviti ali najti izhoda iz krize. Oblasti same priznavajo, da so razmere »nenavadno zapletene«, uradna javnomnenjska raziskava pa je pokazala, da le 7 odstotkov vprašanih Poljakov verjame v uspeh reform. V takšnem razmerju sil med vladajočimi in vladanimi, ob takšni stopnji zaupanja se zdijo velikopotezne obljube s poljskega političnega Olimpa že vnaprej obsojene na neuspeh, ulete v nekakšen množični krč s potencialno silovitim socialnim nabojem.

Med tem, ko se je vlada posipala s pepelom, ko je namreč njen predstavnik dejal, da posredovanje s silo ni način za reševanje poljskih problemov, je poljski parlament podprl zamisel generala Jaruzelskega o posebnih pooblastilih, ki naj omogočijo bolj disciplinirano in korenito izvajanje reformnih programov. Da pa utegnejo v najslabšem primeru sproščene socialne napetosti spodbuditi socialne razpoke tudi v obstoječem realističnem tkivu, tega se ne zavedajo, zgolj na Poljskem.

Zmeda v glavah in perestrojka

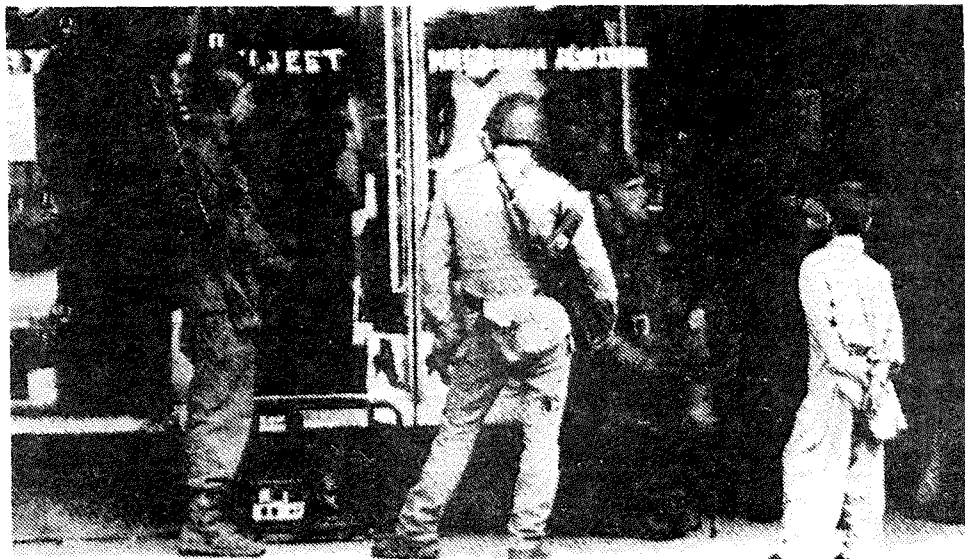
Staro resnico, da so politične napake najusodnejše in da dobre rezultate vnaprej zagotovijo dobro pripravljene rešitve, je, ne brez razloga, v pogovoru z uredniki sovjetskih glasil poudaril Mihail Gorbačov. Po njegovih besedah je konservativizem še vedno poglavitna ovira perestrojki, v glavah številnih delavcev, intelektualcev in vodilnih pa je, spričo kampanje za ali proti perestrojki, nastala prava zmeda. Enkrat za vselej bi se zato morali znebiti predstave o socializmu kot nekega izenačujočega sistema, ki človeku nenehno določa mini-

mum materialnih dobrin, pravičnosti in demokracije. V pripravah na junijsko partijsko konferenco Gorbačov zato opozarja, da se zdaj oblikujejo predpostavke za delovanje družbenega organizma za prihodnja desetletja in da potemtakem pri tem ni prostora za improvizacijo in naglico. Zdi se, da želi sovjetski partijski voditelj pritegniti čimveč ljudi, ne pa igrati vojne med dvema taboroma, povsem konkretno pa tudi opozarja, da morajo biti prodajalne in tržnice dobro založene.

Politika in zvezde

Medtem ko sovjetski partijski voditelj bje odločilen boj s konservativnimi glavam, se mora ameriški predsednik tako ali drugače, poleg predsedniških dolžnosti, ukvarjati še z zvezdami. Nekdanji finančni minister in šef kabineta Donald Regan je namreč vrnil udarec z objavo knjige o domnevnih posvetih ameriške »first lady« Nancy z resnimi političnimi astrologi. Kot trdi užaljeni in v odstop prisiljeni bivši šef kabineta, ki mu ga je v izdatni meri začinila prav gospa Reagan, so bile malodane vse akcije ameriškega predsednika vnaprej usklajene z naklonjenostjo ali nenaklonjenostjo zvezd na nebesnem svodu.

Ne glede na to, da so že staremu Egiptu vladali ljudje, ki so imeli razvid nad zvezdami in ne glede na upravičenost ali neupravičenost in resnost očitkov na domnevno nagnjenost prvega nosilca ameriške predsedniške funkcije do političnega horoskopa, sta se v Ženevi, bolj ali manj zadovoljna

Rusi odhajajo...

razšla George Shultz in Edward Ševardnadze. Po zatjevanju obeh strani naj bi zunanja ministra odpravila še zadnja ovira na poti izmenjave dokumentov za ratifikacijo ameriško-sovjetskega sporazuma o raketah srednjega dosega. Ameriški senat naj bi še ta teden zato začel postopek za ratifikacijo, kljub temu, da v nekaterih najbolj zadržanih krogih, skladno s predvolilno aritmetiko, izražajo zadržek, da bi posel utegnili končati do 29. maja, se pravi do četrtega vrhunškega sestanka voditeljev obeh velesil. Že zdaj je jasno, da na tem srečanju na štiri oči, zaradi obstoječih razlik med Moskvo in Washingtonom, ni pričakovati podpisa dokumenta o polovičnem zmanjšanju strateškega jedrskega orožja, nemara pa utegne približati stališča do drugih odprtih vprašanj, povezanih z razorožitvenim procesom, človekovimi pravicami ali kriznimi žarišči.

Rekvjem za Afganistan

Do moskovskega srečanja naj bi Sovjetska zveza iz Afganistana umaknila eno tretjino sovjetskega omejenega kontingenta in sicer v skladu s sporazumom iz Ženeve. Prvič, odkar so se sovjetske čete leta 1955 umaknile iz Avstrije, se torej njene čete umikajo iz ozemlja, ki ga je SZ zasedla z vojaško intervencijo, pa najsi smo jo imenovali zaokrožanje bratske skupnosti narodov ali kako drugače. Spremembe sovjetskih stališč do Afganistana, zlasti vojaški vidiki umika, prinašajo s seboj spremembe ne samo za sovjetsko stran, temveč tudi za urejanje žgočih svetovnih vprašanj nasploh, kar pa seveda še ne pomeni, da ne vsebujejo neznank in presenečenj.

Mihail Gorbačov je tako iz zunanje kot notranjepolitičnih potreb in razlogov spoz-

nal brezizhodnost, v kateri so se znašli sovjetski vojaki pri izpolnjevanju internacionalističnega dolga v Afganistanu. Umik pomeni dokončen prelom s preživeljo sovjetsko strategijo iz obdobja Leonida Brežnjeva, sočasno pa tudi zeleno luč za odpravo nekaterih drugih žarišč. Za sovjetsko-kitajsko normalizacijo pomeni umik dodatno spodbudo, po drugi strani pa utegne spoštovanje dogovorjenega blagodejno vplivati na sam začetek četrtega vrhunškega sestanka. Ne glede na to, da umik v vojaškem smislu pomeni poraz, pa kot dejstvo SZ v mednarodni diplomaciji prinaša prej korist kot škodo. Rekviem za Afganistan aktualizira vrsto drugih regionalnih vprašanj, dasiravno za zdaj še ni jasno, ali bo po Afganistanu v ospredju Bližnji vzhod, Angola ali nemara Kampučija.

Pripravil: Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

New York: Na sedežu svetovne organizacije so sporočili, da je generalni sekretar Perez de Cuellar izrekel zadovoljstvo nad uradnim začetkom umika sovjetskih čet iz Afganistana. Tudi Reaganova administracija je pozdravila začetek sovjetskega umika iz Afganistana.

Beirut: Sirija in Iran sta se sporazumela za ustavitev spopadov rivalskih skupin muslimanskih milic v južnem predmestju Bejruta. Sporazum naj bi menda neposredno sklenila sirska predsednica Asad in iranski predsednik Ali Hamnei. Sirija je namreč poprej zagrozila z odločnim vojaškim posegom, da bi preprečila nadaljevanje spopadov.

Washington: Ameriški predsednik Reagan je sredi tedna v Beli hiši sprejel izraelskega zunanjega ministra Peresa. Podrobnosti niso znane, po vsej verjetnosti pa sta največ pozornosti namenila ameriškega načrta za rešitev bližnjev-

zhodnega problema pa tudi napovedani novi turneji ameriškega državnega sekretarja po Bližnjem vzhodu.

Washington: Države v razvoju so po razpoložljivih ameriških podatkih lani porabile okrog 30 milijard za nabavo orožja. Statistika ugotavlja, da je ta znesek za polovico manjši kot leta 1980. Po podatkih ameriškega kongresa je zmanjševanje izdatkov za orožje v DVR posledica manjšega naftnega dohodka.

Moskva: Generalni sekretar sovjetske komunistične partije Mihail Gorbačov je izjavil, da je Moskva pripravljena razvijati vsestranske odnose s katerokoli zahodnonemško vlado, saj je prepričana, da Nemci ne bodo dopustili ponovne oživitve nacionalsocializma. Gorbačov je to med drugim poudaril v razgovoru z zahodnonemškim gospodarskim ministrom Bangemanom.

Nevsakdanja parada vohunov

Minuli vikend je švedska televizija vznemirila svoje gledalce in še koga. Počasi so namreč predvajali posnetek iz Moskve o pobegu sovjetskega vohuna, 76-letnega Britanca Kima Philbyja in pri tem kazali na človeka iz spremstva in se spraševali: Ali je to Stig Berling?

Ta Šved je bil doma obsojen zaradi vohunstva v korist SZ na dosmrtno ječo. Toda, lanske jesen se je mirno odpravil iz jetnišnice – dovolili so mu, da brez policijskega spremstva obišče ženo v Stockholmu – nato pa je obenem z njo z uradnimi dokumenti izginil brez sledu. Pobeg je sprožil škandal in vrsto odstopov na Švedskem. Nekateri dvomijo, da bi Berling pobegnil v SZ, drugi pa so mnenja, da se vsekakor ne bi pojavil na pogrebu, za katerega je vedel, da se bo zanimal ves svet. Ker pa med minulim vikendom ni bilo večjih razburljivih dogodkov, je bila ta

zgodba za švedsko televizijo kar primerna.

Razumljivo je, da je novica o vohunovi smrti sprožila veliko večje zanimanje v Veliki Britaniji. The Times je zapisal, da je »Kim Philby, človek, ki je izdal Veliko Britanijo, umrl v svoji drugi domovini – SZ.« Novico o smrti je Britancem posredovalo sovjetsko veleposlaništvo s prošnjo, naj obvestijo Philbyjevo rodbino.

Precej blizu resnice je mnenje, da je bil Kim Philby »najuspešnejši sovjetski tuček« v vrstah zahodnih obveščevalnih služb. Bil je eden vidnih študentov v Cambridgeu v tridesetih letih. Zaskrbljen zaradi pohoda nacizma v Nemčiji in tedanje neodločnosti Velike Britanije, je začel tajno delati v korist SZ. Kakor piše The Guardian, je Philby začel vohunsko afero kot dopisnik Timesa z bojišč med špansko državljansko vojno. Poročal je s Francove, fašistič-

ne strani! Kasneje se je Philby vključil v britansko obveščevalno službo...

Zanimiva kariera

Med 2. svetovno vojno je toliko napredoval, da je postal – šef protisovjetskega oddelka v britanski obveščevalni službi MI-6. Zatem so ga poslali v Washington kot britanskega oficirja za zvezo z ameriško tajno službo CIA, kar pomeni, da je deloval v srcu vohunskih operacij. Kot sovjetskemu vrinjencu mu pripisujejo številne neuspehe britanske in ameriške obveščevalne službe. Sem sodi tudi njegovo opozarjanje britanskih diplomatov iz zunanjega ministrstva Donalda Macleana in Guya Burgessa, da je protivohunška služba nanju uperila svoj prst. Oba sta leta 1951. pobegnili v SZ, preden so Britanci lahko intervenirali. Čeprav so že tedaj sumili, da utegne biti Kim Philby v tej zvezi »tretji človek«, mu je

uspelo, da je spretno odbil napad lovcev na vohune nase! Na britanski strani je Philby zaključil kariero kot dopisnik Observerja in Economist iz Bejruta, od koder je pridno pošiljal informacije v MI-6, vendar pa tudi v SZ. Ko so leta 1963 poslali iz

V Moskvi je umrl 76-letni Britanec Kim Philby, dolgoletni sodelavec sovjetskih obveščevalnih služb. Pravi, da je veljal za enega najboljših vohunov na svetu in da je kot takšen veliko tistega, kar je vedel, odnesel s seboj v grob.

zunanjega ministrstva v Bejrut človeka, ki naj bi se pogovoril s Philbyjem in ga je opozoril, da postaja njegovo življenje in delovanje kot dvojnega agenta tvegano – se Kim ni vrnil v London, temveč je pobegnil v SZ.

Ob novici, da je Philby umrl, je britanski tisk opozarjal, da je ta »super vohun« odnesel številne skrivnosti s seboj v grob, pa čeprav je nekaj pred smrtjo sklenil prekiniti dolgoletni molk in spregovoriti. V začetku letošnjega leta ga je v njegovem moskovskem stanovanju obiskal britanski novinar Phillip Naghtly in se z njim pogovarjal skoraj teden dni. Veliko je kljub temu ostalo skrivnostnega in nejasnega.

Zakaj nastop na televiziji?

Reporter je priznal, da ga je Philby že pred začetkom pogovora opozoril, da »so stvari, o katerih noče govoriti«. Razumljivo je, da je Britance zelo zanimalo, kdo ga je leta 1934 kot študenta na elitni univerzi pregovoril, da

je začel delati za SZ. Tudi na vprašanje, ali je tedaj že deloval sovjetski vohunski krog – na Cambridgeu, čeprav so se kasneje Philby, Anthony Blunt – nekaj časa je bil kustos kraljičinih umetniških slik, Guy Burgess in Donald Maclean izkazali kot sovjetski agenti, ni odgovoril. V intervjuju je Philby trdil, da so vsi ti delali ločeno, neodvisno, da je samo Burgess občasno vzdrževal zvezo z vsemi njimi.

Razen za intervju z britanskim novinarjem se je Kim Philby, »eden največjih, najspretnejših in najhladnokrvnejših vohunov dozdaj«, odločil za nastop na sovjetski televiziji. Govoril je o svojem življenju in o svojem prispevku k zmagi nad fašizmom. V Londonu ne vedo, ali so hoteli v Moskvi s tem ustreči ostarelemu obveščevalcu, ki se je menda proti koncu življenja vdal prijaci, ali pa še bolj skaliti britanske obveščevalne vode. Vsekakor bo Philbyjev intervju z Naghtlyjem izšel v posebni brošuri.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH OR

Škofja Loka – Odgovorno in tudi kritično

Ob dobri borčevski zasedbi, ob prisotnosti predstavnikov občinskih družbenopolitičnih organizacij, predstavnika ZZB NOV Slovenije in mladine iz OS Peter Kavčič so loški borci opravili svojo letno skupščino.

Potem ko so bili ganjeni nad prisrčnim pionirskim pozdravom in nagovorom, so se borci lotili dela: najprej so podelili šest medobčinskih priznanj ZZB NOV in 24 posebnih občinskih priznanj ZZB NOV Škofje Loke, ki so jih prejeli posamezniki, borčevska združenja in šole ter nekatere družbenopolitične organizacije predvsem za dobro delo na področju razvijanja revolucionarnih tradicij.

Govor predsednika OO ZZB NOV Staneta Pečarja je bil usmerjen k vprašanju zunanje političnega in notranje političnega trenutka, pri čemer je dejal, da borci v borčevskih organizacijah ostro reagirajo na razmere in pripominjajo, da zanje niso krivi.

Delo svoje občinske borčevske organizacije so ocenili kot dobro in prav tako aktivnost posameznih borcev. Menili so, da se je okrepilo delovanje borčevske organizacije (njenih delegatov) v socialistični zvezi, zlasti na občinski ravni (nekoliko manj pa na ravni KS).

V razpravi je bilo precej kritičnih besed o gospodarskih in političnih razmerah, pri čemer so se posebej ustavljali ob vprašanju odgovornosti, nič manj pa niso bili ostri, ko so obravnavali ožje probleme socialne in zdravstvene varnosti borcev. Menili so, da pokojnine in priznavalnine daleč zaostajajo za potrebami in življenjskimi stroški. Okrcali so občinsko zdravstveno službo, češ da se premalo zavzema za zdravljenje borcev in ne opravlja dogovorjenih nalog v dispanzerjih za borce. Rekli so, da so sicer za varčevanje vedno in povsod, nikakor pa ne na račun in v škodo bolnih ter ostalih borcev in vojaških vojnih invalidov.

Nekaj kritike je padlo še na vzdrževanje spomenikov NOB, na delo mladine v nekatere občinskih okoljih.

Za delo v novem letnem obdobju so prejeli kar zajeten delovni načrt, za javno izražanje njihovih hotenj skozi delegatstvo v SZDL in za prilagajanje njihove dejavnosti dejanskim potrebam. Funkcijo borčevskega občinskega predsednika so znova zaupali Stanetu Pečarju; za podpredsednika je bil ponovno izvoljen Jože Gostinčar, za sekretarja pa Alojz Potočnik.

Vseh nedavno umrlih tovarišev s Škofjeloškega so se spomnili z vencem, ki so ga položili ob spominsko ploščo na pročelju Doma Zveze borcev v Škofji Loki.

Franc Galičič

Zagorje ob Savi – Peti samoprispevek

Po besedah predsednika borčevske organizacije Jožeta Marna iz Zagorja ob Savi so borci v njihovem kraju za samoprispevek, že peti po vrsti, četudi vedo, da bodo rezultate omenjenega samoprispeljka uživali predvsem mlajši rodovi. Toliko o širših družbenih interesih. O samih borcih in njihovih težavah pa so v razpravi na letni konferenci izrekli precej kritičnih besed na račun postopkov, ki so jih zlasti v zadnjem času izvajali na račun borcev-upokojujencev. Tako je bil ukinjen sklad za gradnjo stanovanj za borce-upokojujence, ukinjen je bil sklad za gradnjo domov za ostarele občane, pokojnine so prejeli za nazaj, čas zdravljenja v zdraviliščih se je skrajšal na 14 dni... Pri tem pa so ugotavljali, da gre odločno premalo borcev na zdravljenje v zdravilišča, čeravno so tudi ugotavljali, da gre za borce precej sredstev – za priznavalnine, za brezplačna zdravila in tudi za zdravilišča. Seveda sredstev kljub temu ni dovolj, da bi dejansko pokrila vse potrebe.

Predsednik te borčevske organizacije je v svojem govoru zbranim borcem razmišljal tudi o očitkih mlajše generacije, češ da so borci odgovorni za današnje stanje. Govoril je o vse večjem razvrednotenju vseh njihovih naporov in dela iz preteklosti, od vojne, povojne izgradnje pa do današnjih dni. Pri tem borci že lep čas opozarjajo na preveliko zadolževanje v tujini, na številne nepravilnosti v družbi, v gospodarstvu in drugod. Istočasno pa je obsodil tendenciozna pisanja o JLA in sistemu SLO v nekaterih časopisih, kjer gre v bistvu za napade širše razsežnosti.

L. Z.

Ljubljana – Viški borci odkrito o marsičem

Ko so viški borci ocenjevali minulo obdobje (od zadnje letne skupščine), so ugotavljali, da se razmere niso nič izboljšale, ampak kvečjemu poslabšale, saj se je gospodarska in družbena kriza v državi še poglobila. Zato so borci še tem bolj zaskrbljeni in so ob tem tudi spregovorili o temeljitejši prenovi celotnega našega družbenega življenja. Temu naravnost nasprotne pa so, so komentirali, razne afere in verižne barabije tipa Agrokomerc, ki kažejo na to, da celo nekateri funkcionarji na najodgovornejših mestih ne reagirajo ustrezno (ali pa sploh ne) na takšne pojave. Godi se celo, da mnogi še kar naprej ostajajo na svojih položajih, kljub temu, da so moralno in drugače odgovorni za nastali položaj.

Viški borci so ponovili že večkrat izrečene ugotovitve, da delavci vse manj upravljajo in tudi samoupravljajo, pri čemer zagotovo niso nič krivi za razna prelivanja dohodkov, za številna zadolževanja in podobno.

Opozorili so na »novo metodologijo izračunavanja družbenega proizvoda«, ki je odrezala združenemu delu še 30 odstotkov sredstev iz akumulacijskega mošnja. Borci so pri tem podudarili, da razumejo probleme in težave nerazvitih, vendar so temu dodali, da so sredstva, ki so jim dodatno namenjena, slabo izkoriščena.

Ko so iz širše jugoslovanske problematike prešli na ožjeobčinsko, torej najbolj domačo, so prav tako skušali ostati konstruktivno kritični in ne kritikarski. Ugotavljali so, da ostaja po podatkih o družbenem proizvodu na prebivalca občina Vič-Rudnik še vedno na repu republiške lestvice, prizadevanja za izboljšanje teh rezultatov pa zaenkrat ne kažejo na bolje. Nekaj načrtov iz razvojnih planov je bilo uresničenih, pri nekaterih pa se je, kot so ugotavljali, zataknilo. Omenjali so Polikem, za katerega projekt so bili elaborati premalo premišljeni, kar bi povzročilo nove ekološke zaplete. Borci so poudarili, da je bilo okrog izgradnje tega kompleksa veliko vročih besed in nezadovoljstva v krajevnih skupnostih, (tako, da so dali vsi predsedniki krajevnih skupnosti ostavke).

Med večjimi potencialnimi investicijami so omenjali Ljubljanske mlekarne, ki pa so se kasneje odločile za Bežigrad.

Ko so spregovorili o ožjih temah ZZB NOV, so ugotavljali, da viški borci delijo usodo vseh upokojujencev, pri čemer polna borčevska pokojnina ne zadostuje za njegovo vzdrževanje v domu za starejše občane – na zdravstvenem oddelku. Sicer pa so ugotavljali, da so občinska sredstva za materialno pomoč borcem usklajena z družbenim dogovorom o priznavalninah.

Iz razprave je treba omeniti razmišljanje Ive Milovanovičeve o današnji vlogi in odmevnosti (funkciji) pionirske organizacije po naših osnovnih šolah, za katero je menila, da izgublja, oziroma nima prave vsebine.

Na seji viških borcev je bil navzoč tudi predsednik ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan, ki je plediral tudi v borčevskem razpravljanju za strpnost, zlasti, ko gre za vprašanja, ki jih označujemo s takoiimenovanim »severom« in »jugom«. Zavzemal se je tudi za strpnost do mladih in nenazadnje tudi za strpno in premišljeno razpravljanje z ustreznim razumevanjem za težave v drugih delih Jugoslavije.

Nekateri borci so v razpravi tudi menili, da kaže predvsem v domačem okolju, v občini, bolj smotno izkoristiti intelektualne potenciale, saj so na območju viške občine med drugim tudi številne visokošolske ustanove in inštituti.

Med sklepi o naravnosti in delu v prihodnjem obdobju so rekli, da se bodo uprli vsem poskusom, ki bi krizo izkoristili za blatenje NOB in revolucije ter razbijanje avnojskih zasnov naše države in samoupravnih odnosov. Delovali bodo za več odgovornosti v družbi, za poštenje in nagrajevanje po delu, za humanost in sploh vse tiste moralno-etične vrednote, ki so začele že močno bledeti kot temeljne človeške vrednote.

A. J.

Pesem ob jubileju

Kozjanci na Lisci v boju in danes

Praznik Kozjancev na Lisci je bil,
ta dan je borec in aktivist
prijetno slavil.
Borci, ki boje smo tu doživeli,
v srcih spomine na težek smo čas oživeli.
Se srečaš s soborcem,
mu stisneš roko,
in ne najdeš besed, da bi povedal,
kako tesno ti je nekoč tukaj v boju bilo.

Lep dan, sonce je Lisco objelo,
staro in mlado bilo je veselo,
nam pa je srečanje z borci
še bolj srce in dušo ogrelo.

(s to priložnostno pesmico se je želela tovarišica
Jožica Komadina-Pepca še posebej zahvaliti
vsem, ki so pripravili proslavo na Lisci)

Sestanek gorenjske sekcije vezistov

Ob nedavni seji odbora sekcije gorenjskih vezistov so borci ugotavljali, da poimenovanje radovljiškega radiokluba po umrlem dolgoletnem predsedniku aktivna vezistov iz Radovljice, Janezu Bertonclju še ni uresničeno. Sklenili so, da bodo pedlog obnovili in se zavzeli za hitrejši postopek. Ugotavljali so tudi, da za svojo lansko dejavnost še niso prejeli potrebnih sredstev in tudi njihov predlog za letošnja jubilejna priznanja ni bil v celoti izpolnjen.

Omenjali so težave zaradi izginule (založene) evidence o vezistih njihove sekcije, ki bi morala biti pri Skupnosti vezistov NOV in POS ter opozorili, da borci po tolikih letih niso pripravljeni ponovno izpolnjevati vprašalnikov.

Na seji so se dogovorili za datum srečanja z delavci Iskre-Telematičke, ki je predvideno za tretji junij (ob 10. uri) v Iskri – Železniki. Proizvodnje v tej tovarni vezisti še ne poznajo in bo zato obisk gotovo zanimiv.

Na koncu so bili borci seznanjeni z vsebino seje odbora Skupnosti vezistov NOV in POS Slovenije ter

z datumom srečanja slovenskih vezistov v Crnomlju, kjer bo tudi letna konferenca. Dogovorili so se tudi za sodelovanje vezistov JLA kranjske vojašnice.

Branko Blenkuš

Maribor – Sto talcev za enega krvnika

V domu JLA v Mariboru so pripravili projekcijo 35-minutnega dokumentarnega filma Sto talcev za enega krvnika, ki prikazuje zločinsko dejanje okupatorja nad našim ljudstvom 12. februarja 1945 v Stranica pri Frankolovem. Film je pripravila filmska skupina, v kateri so bili Danijel Sprah (scenarij in režija), Franc Klopčič (kamera, ton in montaža), Renato Ribič (glasba) in Peter Ternovšek (komentar).

Pred projekcijo filma je Danijel Sprah poudaril, da so jo prav ob 27. aprilu in 1. maju organizirali po zaslugi razumevanja mestnega odbora ZZB NOV mesta Maribor in njegovega predsednika Jožeta Berčeta. Zahvalil se je tudi mariborskemu domu JLA in njegovemu načelniku za brezplačno uporabo velike dvorane doma JLA. Film so posneli leta 1987 na kodak barvnem filmu. Film je dokumentaren in prikazuje največje in najgusnejše zločinsko hudodelstvo okupatorja, ki ga je storil nad našimi ljudmi v Stranica. Na filmu so vsi kadri dokumentarni in avtentični, razen štirih, ki so posneti kot dokumentarno igrani, kot na primer pisanje povelja v nemškem jeziku, ki ga je takrat na kos papirja napisal višji vodja SS in policije ter vodja operativnega štaba za uničenje partizanov vojni zločinec Erwin Roesener v pisarni vojnega zločinca Kurta Stageja, komandanta varnostne policije. Za ustreljenega Dorfmeistra naj bi se moralo pri mlinu na Stranica takoj obesiti sto banditov. Tega originala danes ni v arhivih. Kot vse kaže, so ga Nemci pozneje uničili. Tudi samega obešanja talcev, po dosedanjih raziskavah, Nemci niso slikali, verjetno zaradi strahu pred skorajšnjo kapitulacijo. Ob projekciji je Danijel Sprah dejal, da so pri snemanju filma posebej upoštevali tudi zimski čas in višino zapadlega snega tega usodnega dne leta 1945, da bi film bil bolj avtentičen.

Film so posneli na podlagi dokumentarnega gradiva, pripovedi očitvecev in prič tega zločina, pripovedi zapornikov grobokopov iz takratnega zloglasnega celjskega Piskra, izjav posameznih udeležencev NOV in članov ZB, na podlagi gradiva in predmetov, ki se nahajajo v Muzeju narodne revolucije v Celju in delno v Muzeju NO Maribor, na podlagi dokumentarnega strokovnega gradiva, ki se nahaja kot stalno razstavno gradivo v OS v Slovenskih Konjicah in na Stranica. Pri filmu so bili tudi koristni pomoč in nasveti kustosov in upravnikov obeh muzejev in pravnikov – sodnikov, predvsem glede uporabe gradiva o početju in sodbi rabljev Djerdije Mikše in Popova. Posamezni člani filmske skupine so se potrudili, da bi bil film čim boljši, posebej Franc Koplčič in Renato Ribič ter skupina glasbenikov. Vsi člani snemalne skupine so delo pri filmu opravili brezplačno.

Dvorana doma JLA v Mariboru je bila pri tej projekciji polna, saj so prišli številni borci, svojci padlih in zlasti tudi mladi. Predsednik mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je delo filmske ekipe pohvalil in dejal, da je na lep način ponovno opozoril na zločin okupatorja pri Stranica.

M. K.

Špitalič – Spomin na Milenka Kneževiča

V Špitaliču pri Slovenskih Konjicah se na dan krajevnega praznika vsako leto spominjajo slavnega partizanskega komandanta Bračičeve Milenka Kneževiča. Tudi letos se je zbralo na komemoraciji precej krajanov in borcev, delovnih ljudi in mladine, ki so po končani komemoraciji skupaj odšli na Tolsti vrh do spominskega doma, hiše, kjer je Milenko Kneževič umrl. Razvil se je prijeten spominski klepet, ki ga je koristno porabil Mirko Fajdiga za svoje zgodovinske zapiske.

Marjan Prestor

NIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

ELEKTROMONTAŽA

Elektromontažno in proizvodno podjetje

61000 Ljubljana, Tržaška c. 126

Telefon: h. c. (061) 261-441, 264-571, 264-573
direktor: 261-622
telegram: Elektromontaža Ljubljana

Razvodne baterije in omarice

Savinjčani praznovali pri Šmiglovi zidanici

Savinjčani in drugi so praznik dela 1. maj praznovali pri Šmiglovi zidanici nad Grajsko vasjo, kjer je bila točno pred petdesetimi leti prva konferenca KPS, udeležil pa se jo je tudi tovariš Tito. Praznovanja so se udeležili številni družbenopolitični delavci, med njimi tudi udeleženec konference KPS Branko Babič. Po poz-

gre za fizično ogroženost, kakršna je bila takrat pred petdesetimi leti. Sedanja ogroženost je drugačne narave. Gre zato, da traja kriza predolgo in je še vedno ne vidimo konca. Nimamo prave podobe o socializmu prihodnosti in to je tisto, kar nas vse skupaj najbolj skrbi.

Prijeten kulturnometniški program so pripravili pi-

Pred desetimi leti je bila tu izredno lepa proslava 40-letnice konference. Lahko rečem, da smo takrat s še živimi udeleženci konference spoznali, kakšnega pomena je bila ta konferenca na pragu bližajoče vojne vihere. Ponosni smo, da imamo v naši občini tako pomemben pomnik naše polpretekle zgodovine, ki vedno bolj okrog sebe združuje občane in delovne ljudi naše doline...

Ivan Mogu-Marko, savinjski borec: »Vesel sem, da sem letos ob tem jubileju prišel sem, čeprav ne stanujem daleč, mi ni bilo dano, da bi obiskal ta zgodovinski

kraj. Še posebno sem srečen, ker vidim med udeleženci proslave toliko mladih ljudi, to pa me v teh kriznih časih le navdaja z optimizmom...«

Branko Babič, poleg Pepce Kardelj edini še živi udeleženec prve konference KPS pred petdesetimi leti, tedaj sekretar OK KPS Maribor: »Šmiglova zidanica je pomembna postaja v mojem življenju in delu. To je bil čas, ko je Hitlerjeva Nemčija bila na naših mejah, zato je bila glavna tema konference prav ta. Spominjam se, da je

konferenco vodil tovariš Kardelj, besedo pa je dal nato enemu izmed dveh nezancev, ki je govoril pet ur. Šele dosti kasneje sem zvedel, da je to bil tovariš Tito.

Bil sem nadvse presenečen, kako je preprosto predstavil tedanji notranji in mednarodni položaj. To se mi je še za dolgo vtisnilo v spomin in danes, ko sem stopil v to zidanico, sem imel občutek, da ponovno čujem njegove besede...

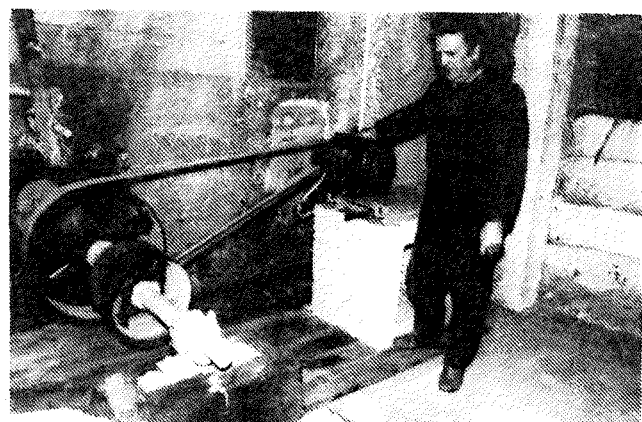
Besedilo in foto: Darko Naglav in Tone Tavčar

Besnica znova poganja kolesa

V Sloveniji že vrsto let spodbujamo gradnjo malih hidrocentral za potrebe miru, pa tudi za potrebe v izrednih razmerah in vojni. V ljubljanski občini Moste-Polje načrtno organizirajo svoje območje za vodenje in izvajanje splošnega ljudskega odpora tudi s tem, da neodvisno od republiških programov obnavljajo stare mline in male hidrocentrale.

V dolini Besnice, kjer je mlinarstvo že tradicionalno, je pred vojno obratovalo nad deset mlinov. Glede na številne vodne vire in obstoječe objekte so se v občini odločili, da sofinancirajo gradnjo oziroma obnovo mlinov, žag in hidrocentral.

Anton Habič ob novi mali elektrarni, ki bo njegovo domačijo oskrbovala z električnim tokom.

Vse te aktivnosti so obrodile prve sadove v sredo, 20. aprila, ko so pri žagarju Antonu Habiču, po domače pri Izancu, v Besnici 17, pognali v obratovanje prvo izmed treh načrtovanih hidrocentral.

»Navdušili so me iz občine oziroma Občinskega sekretariata za ljudsko obrambo, ki so kasneje po sklenjeni pogodbi preko Kmetijske zadruge TZO Dobrunje nepovratno sofinancirali s 3 milijoni dinarjev. Poleg tega sem v petih letih za gradnjo porabil še 10 milijonov dinarjev svojih sredstev, seveda če ne upoštevam svojega dela.

Ceprav smo že imeli mlin, žago in tudi dinamo, ki je dajal enosmerni tok, smo morali na novo zabetonirati nov kanal in prostor za turbino. Obdržali smo ležečo Francisovo turbino in glavno os. Turbina poganja generator z močjo 5,5 kW in bo v povprečju oddajala 1500 kW električne energije, kar bo zadostovalo za potrebe domačije.

Na glavni osi imamo tudi možnost neposrednega priklučka za razne stroje, kar bi bilo v primeru nesreč ali vojne zelo koristno. Pri pridobitvi raznih dovoljenj nisem imel težav, je dejal lastnik te male hidrocentrale Anton Habič.

Zmogljivost elektrarne je v energetski bilanci Slovenije zanemarljiva, vendar pa so v izrednih razmerah ali vojni tovrstni objekti posebej pomembni za delovanje gospodarskih in drugih dejavnosti ter za izvajanje splošnega ljudskega odpora. Takšne pridobitve pa zagotavljajo večji razvoj v hribovitih predelih občine, kar pa je tudi zelo pomembno.

Tekst in foto: P. K.

Uspelo tekmovanje kovinarjev

Občinski odbor sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije občine Ljubljana Šiška je zadnje dni aprila organiziral prvo delovno srečanje kovinarjev. Za naslov najboljšega so se pomerili varilci, orodjarji, strugarji, rezkalci in konstrukcijski ključavničarji. Praktični del

tekmovala je potekal v TZ Litostroj TOZD SŠTS Franc Leskovšek-Luka, Iskri Avtomatiki TOZD orodja in Iskri Videomatiki, medtem ko je teoretični del tekmovanja potekal v veliki sejni dvorani Sob Ljubljana Šiška.

Skupno je tekmovalo 29 kovinarjev in sicer: deset

Simonovič pa najboljši konstrukcijski ključavničar. Zmagovalcem so potem izročili priznanja in praktične nagrade, ki so jih prispevale delovne organizacije: Iskra avtomatika, Kolinska Ljubljana, Color Medvode, Rašica, Lek in Slovin.

Jože Čurin

dravnih besedah sekretarja občinskega komiteja ZK Žalec Vojka Koprivška je imel slavnostni govor član predsedstva SRS Andrej Marinc, ki je najprej govoril o pomembnosti tega dogodka pred petdesetimi leti, nato pa dejal: »Priznajmo, ta čas nas navdaja skrb za perspektivo, za jutrišnji dan. Tega ni mogoče prikriti z dobrim razpoloženjem ali le z obljubami slavne preteklosti. Tudi danes živimo kritičen in prelomni čas, podobno kot je to veljalo za leta pred 2. svetovno vojno. To pot ne

halni orkester glasbene šole Risto Savin iz Žalca, otroški pevski zbor OŠ Ljube Mikuš in gledališka skupina Vrba.

Nekaj misli ob proslavi:

Jože Jan, direktor Gradnje Žalec: »Meni osebno pomeni Šmiglova zidanica simbol upora, delavskega gibanja ne le v Savinjski dolini, temveč širše. Pomeni tudi odločenost naših ljudi, našega delavstva, povezanih z revirji, da si izbori nacionalno svobodo in razredno bistvo.

Vrt slovenskih vrtnarjev odprt za ogled

Prejšnji teden so za ogled odprli Savinjski gaj v Mozirju ali, kot mu pravijo, vrt slovenskih vrtnarjev. Letos so ga zares lepo uredili številni vrtnarji iz vse Slovenije na prostovoljni delovni akciji. Skupaj je delalo sto ljudi. Pridružili so se jim tudi ribiči ter očistili in uredili okolje ribnika. V začetku maja bo v gaju cvetelo okrog 80 tisoč čebulnic.

T. Tavčar

Integralovci najboljši

Drugo regijsko delovno tekmovanje poklicnih voznikov in avtomehanikov ljubljanske regije, ki ga je tudi tokrat organizirala Zveza združenj šoferjev in avtomehanikov Slovenije, je bilo sicer zadnjega dne v aprilu, toda še vedno aktualno, saj gre za preventivo in varnost v cestnem prometu. Na voznem parku Integrala so tekmovala ekipe šoferjev in avtomehanikov ZŠAM Ljubljana, Dolomiti, Kompas, Integral - Mestni potniški promet in Primestnega potniškega prometa, žal pa se tekmovanja niso udeležile ekipe iz ZŠAM Domžal, Kamnika in Integrala - SAP.

Najboljši so bili vozniki Integrala, TOZD Mestni potniški promet, na drugo in tretje mesto pa so se uvrstili Integral Primestni potniški promet in ZŠAM Ljubljana. Najboljše ekipe v posameznih kategorijah se bodo udeležile republiškega tekmovanja v Žalcu.

Da je tekmovanje uspelo, gre zahvala mestnemu Svetu zveze sindikatov Ljubljana, ki je podprl akcijo, IC RSNZ za strokovno pomoč in še nekaterim delovnim organizacijam, ki so kakorkoli pripomogle pri izvedbi tekmovanja.

J. Č.

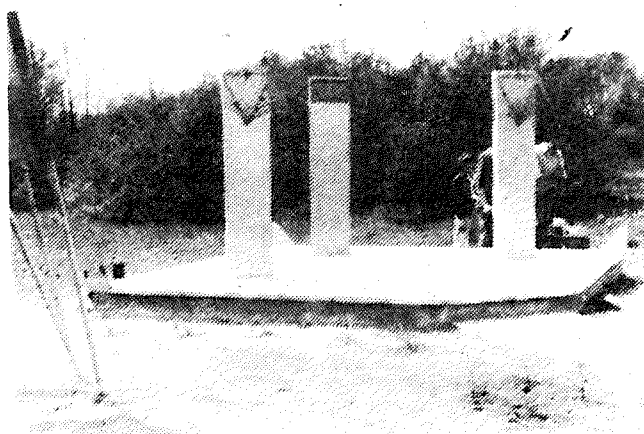
OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do emona hoteli

Ureditev okolice novega spomenika

Leta 1987 so na Kamenščicah pri Trnju v občini Lendava postavili spomenik oziroma spominsko obeležje zboru aktivistov OF, ki je bil 30. avgusta 1941. Za spomenik skrbi tozd Drobna galanterija iz Žižkov. V občinskem programu kulturne skupnosti občine Lendava je za letošnje leto predvidena ureditev okolice spomenika v Trnju. Gre za navoz zemlje in zasaditev grmičevja; sredstva za ta namen so zagotovljena.

Tekst in foto:
Jože Žerdin

Več kot 400 pohodnikov

Ob praznovanju krajevnega praznika KS Liboje, praznika OF in 1. maja so v KS Liboje pripravili šesti tradicionalni pohod po mejah KS Liboje in spominskih obeležij.

Pohoda se je udeležilo 427 udeležencev iz raznih planinskih in drugih društev iz Savinjske doline in drugih krajev Slovenije. Prehodili so 14 km, zaključek pohoda pa je bil pri domu krajanov na Brnici.

Besedilo in slika:
Tone Tavčar

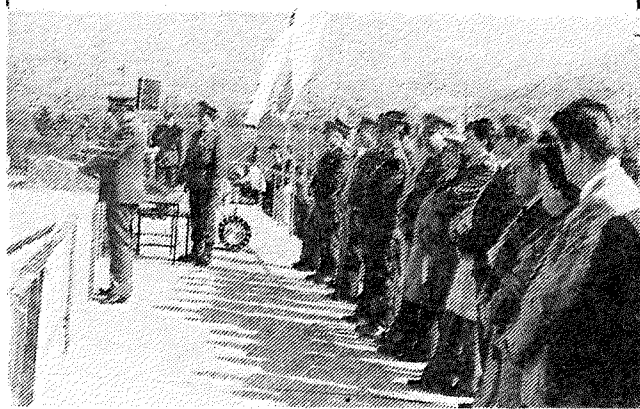
Gradnikovci proslavili

26. aprila 1943. bi se morale partizanske enote Severno-primorskega odreda, določene v 3. SNOUB Ivan Gradnik, zbrati na ustanovnem zboru na 1254 metrov visoki planini Golobar nad Bovcem. Toda izdajalska roka je prehitro pripeljala vojake fašistične Italije, ki so obkolili le dve četi in štab brigade. Tako je padlo 42 bork in borcev.

V spomin na žrtve ognjenega krsta Gradnikove brigade je hotelo PD Bovec pripraviti pohod na Golobar v nedeljo, 24. aprila, toda zaradi slabih vremenskih razmer so člani LD Čezsoča na samo obletnico k spomeniku na Golobarju, borci in krajanji pa na pokopališče v Bovcu položili venec. V soboto, 23. aprila, pa sta bili na Drežnici in v Čezsoči prisrčni slovesnosti, na katerih so predstavniki skupnosti Gradnikove brigade podelili svojcem padlih spominske medalje.

27. aprila pa je bila v Vipavi, kjer domuje enota JLA, ki neguje izročila 3. SNOUB Ivan Gradnik, proslava 45-letnice ustanovitve te partizanske enote, dneva enote JLA ter dneva OF. Poveljnik enote Krsman Tripković je v čestitki legendarnim gradnikovcem sporočil, da je najmlajša generacija vojakov gradnikovcev v počastitev jubileja z odličnim uspehom opravila ognjeni krst; vsem pa je čestital generalmajor Miomir Džankić.

Staš.

Vrhpoljski krvodajalci

OB 35-letnici krvodajalstva v Sloveniji se je tudi krajevna organizacija Vrhpolje v občini Domžale vključila v jubilejno leto, ki ga praznujemo prav letos. Iz te humane organizacije Vrhpolje vsako leto odhaja na odvzem krvi več krvodajalcev. Vsak deseti krajan je član te organizacije. Na podružnični šoli OŠ Vrhpolje je precej mladih članov Rdečega križa, ki so aktivni; zbirajo star papir, steklenice, čistijo okolje in res zaslužijo javno pohvalo.

Na zadnji odvzem krvi je odšlo v Ljubljano dvanajst krvodajalcev, ki so podarili skupaj tri litre dragocene tekočine. Med krvodajalci so tudi taki, ki so se odvzemu odzvali prvič, nekaj pa tudi starih krvodajalcev z od 10 do 18-kratnim odvzemom.

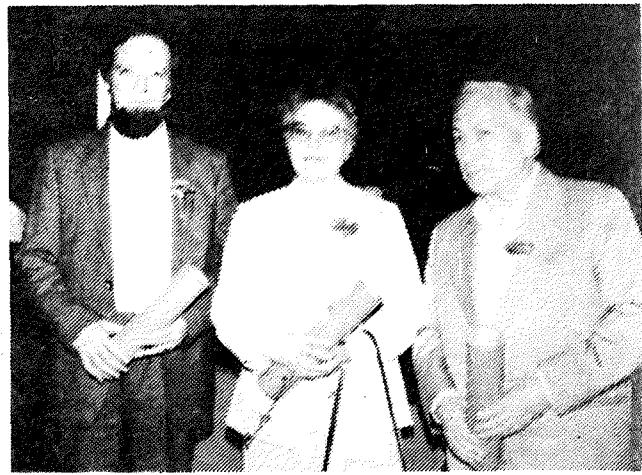
Besedilo in slika:
Jože Novak

Dan krajevnne skupnosti

V nekdanjem sokolskem domu v Ilirski Bistrici so slavnostno proslavili dan krajevnne skupnosti 7. maj. Pri tem so obudili spomin na težke dni okupacije, slavnostni govornik pa je bil Ernest Primožič, predsednik skupščine KS Ilirska Bistrica. Podelili so tudi priznanja trem občanom, učenci osnovne šole pa so pripravili krajski kulturni program.

Besedilo in posnetek:
Petar Nikolič

Monografija o Petnajsti diviziji v srbohrvaščini

Med številnimi ustanovami Jugoslovanske ljudske armade deluje tudi VINC – Vojno izdavaški i novinarski center. Kot že samo ime pove, se ukvarja z izdajanjem knjig, priročnikov in drugih publikacij.

Ustanova je dobila to ime pred dobrima dvema letoma, njena zgodovina pa je dolga dobrih štirideset let. V tem času je izdala petsto knjižnih naslovov. V zbirki Vojna preteklost narodov in narodnosti Jugoslavije je izšlo sto pet monografij enot NOV in POJ.

Pred dnevi se v ljubljanskem domu JLA predstavili sto-peto knjigo iz te zbirke, in sicer srbohrvaški prevod monografije o Petnajsti diviziji, ki jo je napisal Lado Ambrožič-Novljan in jo je leta 1983 izdala založba Borec.

Poleg avtorja Lada Ambrožiča-Novljana in predstavnika VINC Dušana Pejanovića so se predstavitev udeležili tudi poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Svetozar Višnjić s sodelavci, nekateri predstavniki našega javnega življenja, ZZB NOV in pa precejšnje število učencev Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane.

Prevod monografije o Petnajsti diviziji je pomemben dogodek. Bralci v drugih republikah se bodo lahko znova prepričali o moči, organiziranosti in pogumu slovenske partizanske vojske. Ne bilo pa bi prav, ko bi knjiga obtičala zgolj na policah knjižnic v vojašnicah.

B. K.

V Radovljici bodo izdali zbornik NOB

Uredniški odbor zbornika »Žrtve NOB in civilne žrtve vojne ter spomeniki NOB in ljudske revolucije v občini Radovljica« je po nekaj letih zbiranja gradiva seznanil občinske družbenopolitične organizacije, da bo zbornik izšel v počastitev praznika občine 5. avgusta. Že delovni naslov pove, da gre za izjemno pomembno zgodovinsko in dokumentarno edicijo, ki bo v besedilu in fotografiji celovito prikazala najpomembnejše dogodke NOB v radovljiški občini.

V uvodu bo v zborniku na kratko predstavljen razvoj NOB v občini, sledili bosta analiza zbranih podatkov o žrtvah ter opis spomenikov in obeležij. Avtorja prispevkov sta dr. Cene Avguštin in Jože Dežman iz Gorenjskega muzeja v Kranju, sicer radovljiška domačina.

V drugem delu knjige bo seznam okoli tisoč žrtev z osnovnimi biografskimi podatki, v tretjem delu pa bodo v sliki in besedi predstavljena vsa spominska obeležja v občini z izvirnimi opisi dogodkov. Gradivo je zbral in uredil Alojz Kos iz Lesc, ki že vrsto let požrtvovalno deluje na tem področju.

Knjigo bodo natisnili v 2.000 izvodih predračunska cena je 30.000 dinarjev. Petino stroškov krije občinska konferenca SZDL.

JR

Bogata razstava

Razstavo so pripravili ob obletnici OF, prazniku mesta in občin Maribora ter 30-letnici ustanovitve muzeja NO Maribor, prikazuje pa nemško zasedbo, velik okupatorjev aparat, njegovo dejavnost in še zlasti ponemčevalne ukrepe na tem območju. Obravnava pa tudi ves narodnoosvobodilni boj, vojaška in politična dogajanja oziroma dejavnost OF in njenih organizacij ter osvobodilnih enot.

Razstavljenih je nekaj več kot tisoč izvirnih eksponatov z okoli 300 predmeti, ki so nadvse nazorni.

Zasnovo razstave je pripravila muzejska svetovalka Zdenka Rogel. Pri tem je strokovno sodelovala kustosinja Tilka Slamnik, ki je med drugim zbrala in pripravila muzealije ter podatke za zemljevide in druga ponazorila. Pri tem so pomagali še drugi. Načrt in opremo je izdelal dipl. inž. arh. Rudi Zupan. Denarno sta razstavo podprli kulturni skupnosti Slovenije in Maribora.

Razstava, ki bo stalna, je rezultat dolgotrajnega zbiranja gradiva in pomeni zaokroženo celoto vseh njihovih dosedanjih prizadevanj. Muzej hrani še mnogo tega gradiva.

Drago Miklavc
Foto: Marjan Matjašič

Poimenovana cesta

Prvi dan letošnjega praznovanja dneva zmage na pri-ljubljani izletniški točki pri planinski postojanki na Blegošu je bil razširjen s slovesnim poimenovanjem blegoške – vojaške ceste po II. grupi odredov, ki se je pred 45. leti borila na tem ozemlju, v Cesto II. grupe odredov.

Priiložnostno spominsko prireditve, združeno že z 12. tradicionalnim pohodom mladih na Blegoš, je pričela predsednica občinske konference ZSMS Škofja Loka Tanja Lazar. Predsednik skupščine občine Škofja Loka Jože Albreht je v svojem slavnostnem govoru orisal pomen II. grupe odredov v prebojih na obronkih Ble-

goša in v njegovi neposredni okolici, v nadaljevanju pa je slovesno razglasil preimenovanje Blegoške ceste v Cesto II. grupe odredov in v ta namen v imenu skupščine občine Škofja Loka predstavnikom borcev II. grupe izročil listino o poimenovanju.

Manifestacijo, katere se je udeležilo okoli 20 preživelih borcev II. grupe odredov, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij občine Škofja Loka in drugih gostov, med njimi tudi narodni heroj Maks Krmelj-Matija, so zaključili učenci OŠ »Ivana Tavčarja« iz Gorenje vasi s prijetnim kulturnim programom.

Gregor Cerkvenik

Politkomisar Sime zbira in komentira

»Objektivno« obveščanje

Že nekajkrat sem zapisal, kako del srbskega tiska vztrajno seznanja svoje bralce o Sloveniji, njeni politiki in ljudeh. Tokrat sta na voljo dva najnovejša primera, ki sem ju našel v sobotni prilogi Dela 7. maja.

Prvi primer.

Vice-guvernir Narodne banke Jugoslavije Lazar Drakul že kar nekaj let vztrajno »dokazuje«, kako razvita Slovenija neusmiljeno izkorišča nerazvite predele Jugoslavije. Ob tem velja omeniti, da je Lazar Drakul neomajni zagovornik Mikuličeve programirane inflacije, ki se je tudi po ocenah vrste znanih evropskih gospodarstvenikov izkazala za eno najpomembnejših ekonomsko-političnih zmot Jugoslavije v zadnjih letih! Toda vztrajni Drakul ne odneha in ne odneha...

Ta svoja stališča je kot gro-moglasni zagovornik Mikuličeve »pozitivne jugoslovanske sinteze« objavil v vrsti časopisov in tednikov (Večernje novosti 2. decembra lani, Privredni pregled 1. februarja in NIN 3. aprila letos).

Na Drakulova stališča o »izkoriščanju« Slovenije pa je Neven Borak iz Ljubljane napisal resno polemiko, kjer, po mojem mnenju, uspešno pokaže tudi drugo plat Drakulovih navedb, oziroma dejstev, ki jih je Drakul zamolčal, ker se pač niso ujemale z njegovimi trditvami.

Borak nadalje še ugotavlja, da pri Drakulu ne gre le za samovoljno poigravanje s podatki in morda za nerazumevanje ekonomskih kategorij. Po Boraku je Draku-

lu v temelju tuje tržno gospodarstvo, saj tržno in blagovno gospodarstvo samo po sebi prinašata prerazdelitev tudi brez kakršnih koli ekonomsko-političnih in administrativnih posegov. Z Drakulovimi metodami bi prej končali v antologiji človeških neumnosti, kot pa v »pozitivni jugoslovanski sintezi«.

Neven Borak je svoj polemični članek poslal beograjskemu NIN-u, ki hoče veljati za zelo ugleden jugoslovanski tednik, ki ga pa ni objavil!

Ker je polemika zanimiva in aktualna tudi za slovenske bralce, jo je v sobotni prilogi 7. maja objavilo Delo, ki je že pred tem v celoti objavilo tudi Drakulov članek!

Drugi primer.

Beograjska Politika je 16. aprila pod naslovom »Največja grožnja obstoju Jugoslavije je znotraj njenih meja« objavila poročilo o razpravi na seji CK ZK Srbije. Dve tretjini zavzema razprava M. Milenkovića, ki jo je v celoti posvetil mednarodnim vidikom »stanja v Sloveniji«. Politika je uokvirjevala in s krepkim tiskom, pod naslovom »Udinjanje protijugoslovanski albanski emigraciji«, objavlja tudi njegov grob napad na Silva Devetaka, direktorja Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Po Milenkoviću pripovedi se je Devetak »na kongresu t. i. zveze nacionalnih manjšin Evrope, ki je bil v Ženevi«... »pridružil«... vnetljivim govorom proti Jugoslaviji in »protijugoslovanski harangi«, ki so jo bojda na kongresu uprizarili predstavniki albanske protijugoslovanske emigracije.

Silvo Devetak je od 16. do 18. maja 1985 – torej pred tremi leti! – sodeloval na usta-

novnem Kongresu evropskih manjšin.

Dopisnik Tanjuga, ki je spremljal delo kongresa, je takrat zapisal: »Več znanih strokovnjakov je v svojih referatih in razpravah na kongresu opozorilo na pozitivne izkušnje Jugoslavije glede zagotavljanja pravic njenih narodnosti, večkrat na način, ki ga ne poznajo v zahodnoevropskih deželah, ki se sicer kitijo z demokracijo, medtem ko svojim manjšinam ne dajejo pravic, ki jih one zahtevajo.« In dalje: »Med tistimi, ki so v razpravi dali ideje za razširitev preambule dokumenta, je bil direktor Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani Silvo Devetak, ki je sodeloval kot gost. Predlagal je, da se v preambuli poudari, da bodo predlagana načela prispevala h gradnji mostov med manjšino in večino, k izboljšanju sodelovanja med državami in k večjemu pravnemu varstvu manjšin na obci in regionalni ravni.«

Devetak se sedaj povsem upravičeno vendarle zaskrbljeno sprašuje, kako je mogoče, da na tako pomembnem forumu, kot je seja CK ZK Srbije, pride do v začetku omenjenih sklepov na podlagi neresničnih in z ničemer argumentiranih informacij. In končno, komu in zakaj so po treh letih potrebne takšne monstrozne konstrukcije! Eno je povsem jasno – pravi Devetak – interesom Jugoslavije prav gotovo ne!

Ker je glavni in odgovorni urednik Politike dr. Minović 4. maja dokončno odklonil objavo Devetakeve objektivne informacije, ki mu jo je poslal 18. aprila 1988, sklicujoč se na zakon o tisku SR Srbije, je Devetak zaprosil Delo in Tanjug, da to obja-

vita.

Delo jo je objavilo v sobotni prilogi 7. maja.

Kdo torej vnaša razdor in nezaupanje v odnose med narodi in narodnostmi Jugoslavije?

Razočaranje

Emil Sovdati, dolgoletni sindikalni funkcionar, na letni seji občinskega sindikalnega sveta v Sežani:

»Že 30 let govorimo o določenih stvareh, naredili pa nismo ničesar. O nagrajevanju po delu, na primer, ali o ekonomskih stanarinih. Proti ekonomskim stanarinih so tisti, ki imajo dvoje, troje stanovanj in sedijo na takih stolčkih, kjer lahko odločajo, da do ekonomskih stanarinih ne pride. Stanovanjskega fonda je vedno manj in vedno manj je sredstev za gradnjo novih stanovanj, ekonomskih stanarinih pa ni. Ob sedanjih cenah delavec ne more niti sanjati, da bi z lastnim denarjem prišel do stanovanja.

Tudi o krepitvi samouprave govorimo že veliko let, kaj pa se dogaja v resnici? V resnici je samouprava vedno manj. Sprašujem se, o čem lahko v delovnih organizacijah danes sploh še odločajo, razen o osebnih dohodkih, pa še ti so vedno slabši. Ali pa pravica iz minulega dela. Kaj je sploh ostalo od tega razen pokojnin? Pa so nas bile teh pravic pred 20 leti polna usta.

Ob vsem tem se kot upokojenec sprašujem, kdo je v resnici sovražnik naše družbe. Je to res tisti, ki nima v žepu ničesar, čeprav dela dan in noč, ali je to tisti, ki ima polne žepe denarja, čeprav ni jasno, kje in kako ga je zaslužil!

Razočaranega dolgoletnega sindikalnega aktivista, ki

je delal v »bazi«, kot se sedaj sodobno reče neposrednemu delu z delavci pri strojih in občani v krajevni skupnosti, naj potolažim, da bo odsej z »novimi« ukrepi Mikuličeve vlade koj vse drugače... Tudi te »ukrepe« sta, kot tudi že vse doslej, »požegnala« Predsedstvi SFRJ in CK ZKJ.

Če tudi tokrat »ukrepi« ne bodo zalegli, pa je pripravljena tako imenovana »ničelna varianta«, o kateri stalno govorijo, nihče pa noče javnosti podrobno pojasniti njene vsebine...

Prebral sem uradno nepotrjeno vest, da bo zvezna vlada v primeru »ničelne variante« uporabila »romunske izkušnje«, ki jih bo takrat javnosti razložil spoštovani Mikulescu...

Naivnost

Radenski vestnik: »Televizijske kamere, ki nam posredujejo zasedanja zveznih organov v Beogradu, med drugim kažejo, da »sedeča« Jugoslavija na svojih sestankih pije mineralno vodo Knjaz Miloš, medtem ko je na televizijskih zaslonih s sestankov v Sloveniji moč videti Radensko. Ali to pomeni, da smo republiška firma?»

Moj nasvet: dokler boste v Beograd pošiljali samo Radensko brez viskija, boste le republiška firma. Seveda viskija ne bo moč videti na ekranih...

Slovinci krivi za Kosovo?

V Beogradu je bilo dnevno srečanje delegacij Združenja književnikov Srbije in Društva pisateljev Kosova, ki so razpravljali o temi »Srbi in Albanci v Jugoslaviji danes«. Sestanek je le delno uspel; edino soglasje, ki so ga dosegli je, da se bodo v maju ponovno srečali v Prištini.

Na srečanju je bilo z obeh strani slišati tudi nesprejemljive trditve. Naj navedem samo dve ob ugotovitvi, da proti njim ni nihče protestiral oziroma se distanciral.

Tako je Živorad Stojković trdil, da vlada v Jugoslaviji zarotniški odnos napram srbskemu narodu. Vojno stanje na Kosovu ne bo po njegovih besedah rešil nihče drug kot samo Srbija. Kar zadeva Albance na Kosovu, imajo oni svetovalce in zaveznike v sami Jugoslaviji! Še dlje je šel kosovski pisatelj Petar Šarić s trditvijo, da korenine kosovskega zla niso na Kosovu, niti zunaj naše države, temveč med Beogradom, Zagrebom in Ljubljano zaradi neenotnosti našega juga in zahoda...

Tako smo Slovenci postali (so)krivi hočeš-nočeš tudi za Kosovo... Obstrelevanje Slovenije se tako nadaljuje, kar vsekakor ne prispeva k utrjevanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti!

Vaš Sime

Odmev

Kam od tod dalje?

Kaj in kje je naša vlada? Namesto, da bi vladala, napravila red na političnem, še bolj na gospodarskem področju, se igračka z nepomembnimi malenkostmi, podžiga nacionalizem, se gre turizem in pri tem vsemu svetu razglašajo našo zavoženo revščino.

Nima pomena, da bi se vprašali, kaj je ta vlada v dveh letih svojega mandata napravila koristnega za družbo. To vsi (ali res prav vsi?) tudi vemo, da manj kot nič. Da nas je pripeljala na rob tiste eksistence, na podlagi katere nas zunaj in znotraj lahko označijo »če smo sploh še država z urejenim pravnim sistemom«. Saj vsak lahko počne vse, kar se mu zahoče (privilegirano samoupravljanje se mi zdi na tleh, razbohotil pa se je etatizem, tako je zmeda večja). Ve se, kdo pije. Ve pa se tudi, kdo vse to plača. Že tako slabo plačan delavec, seveda. Ker pa ima naša sedanja vlada presneto trdo kožo, ji vsa ta kritika ne gre do živega. Kar naprej ga lomi po svoje, uživa nezasužene privilegije ter nas pita z vedno novimi resolucijami, s katerimi ni nikakršnega učinka. Na svoj odstop pač še pomisli ne. Le

kje bi lahko še dobili »tako sposobne ljudi« v novo vlado, katera bi nas pripeljala na sam rob samouničenja?

Vprašujem se: Do kam lahko vse to pelje? Kaj ni pri nas foruma, ki bi stopil zadevi na rep in dejal: Dovolj, niste se obnesli, zato odstopite mesto boljšim. Kje in kaj so naši delegati v zvezni skupščini, da vsega tega ne vidijo? So oni naši zastopniki ali pa so le dobro programiran glasovalni stroj ali le orodje zvezne administracije? Po izredni sposobnosti naše vlade niti v delegatskih klopeh ni več enotnosti in skoraj bi upravičeno rekel, da je med delegati posameznih republik in pokrajin namenoma zasejano nezaupanje, samo zato, da vlada in zvezna administracija lahko poljubno vedrita in tako pehata državo še v večji kaos.

Imamo ZKJ in njen centralni komite, katerega naloga bi bila, če že ne kontrolirati delovanje vlade, vsaj dati smernice za njeno delovanje. Tako pa že dolgo vemo, da sedanja zveza komunistov ni več tista borbeno avantgarda delavskega razreda, kot med vojno in po njej. Je razred zase in se je odtujila od svoje baze. Zato

niti v njej ni več tiste enotnosti in discipline ter so si v samem komiteju med seboj nasprotni. Dogmatisti vlečejo na svoje, modernisti na svoje, vmes pa so še karieriisti.

Tudi predsedstvo bi bilo pristojno poseči vmes ter ustaviti voz, ki nezadržno drvi navzdol, voznika pa zamenjati. Pa nič! V tem predstevstvu jih sedi devet (eden po položaju). Kaj pravzaprav delajo? Čemu toliko ljudi v predsedstvu, če bi zadostoval le eden in ta sposoben, avtoritativen in pošten? Da tu le ni vse tako, se spomnim samo na Pozderca. Dvomim, da je to osamljen primer. Teh devet članov predsedstva ima možnost (in jo tudi koristi), da izbira člane vlade. Seveda pa pri tem vanjo želi vrniti vsak svojega človeka, ne glede na to ali je sposoben za tako odgovorno delo. Rezultat tega pa imamo že nekaj let na dlani.

Glede na vse to, da bi se že enkrat napravil red v najvišjem vodstvu države, predlagam naslednje:

– Ukine na se zvezno predsedstvo, katerega naj se nadomesti s predsednikom republike, neposredno voljenim za najmanj šestletni mandat. Bil bi najvišji organ oblasti, kateri bi zastopal državo na ven in na znotraj. Imenoval naj bi tudi člane vlade ter jih razpuščal, če

ne bi bili sposobni izpeljati svoje programa.

– Člane izvršnega sveta (vlade) naj bi izbral izmed najsposobnejših strokovnjakov v državi, ne glede na njihovo narodnost in članstvo v ZK. Sedanji način imenovanja po republiškem ključu naj se odpravi. Mandat članov ZIS naj ne bi bil omejen. Če je nekdo sposoben, bi lahko opravljal svojo funkcijo neomejeno, medtem, ko je za nesposobnega že mesec dni preveč.

– Delegati (ljudski poslanci) naj bi se volili neposredno ter naj bi tudi za njih veljal neomejen mandat, če jih ljudstvo ponovno izvoli.

– Zvezni (in tudi ostalo) administracijo razredčiti, iz nje odstraniti nesposobne in karieriste ter jih nadomestiti z res najsposobnejšimi. Ne jim pa dopustiti, da postane država v državi, kot je zdaj primer.

– Reorganizirati ZK, urediti njeno enotnost, izključiti koristolovce ter urediti disciplino od zgoraj navzdol kot od spodaj navzgor.

– Sprostiti devizni trg ter utrditi našo valuto.

– Pustiti gospodarstvu samopravo ter alternativo, da s svojim dohodkom sami razpolagajo.

– Predvsem pa ukiniti privilegije raznim funkcionarjem in funkcionarčkom, razen najvišjim državnim voditeljem.

Franc Teran

S tušem

Zvonimir Gavranović

Milan Savić

Na ljubljanskih Žalah smo se januarja poslovili od Milana Saviča, rojenega pred triinšestdesetimi leti v vasi Maove pri Šabcu. Kot mlad fant je stopil med svoje slavonske borce. Po vojni je ostal v enotah JLA. Za zasluge v NOV in po njej je bil večkrat odlikovan.

Feliks Prelovec-Srečko

Konec marca smo se v Spodnji Idriji poslovlili od Feliksa Prelovca, rojenega leta 1926. Kot mnoge primorske fante so tudi njega 1943 odpeljali v Italijo, v delavski bataljon, vendar je kmalu našel pot v 2. bataljon Idrijskega odreda. Postal je član varnostnoobveščevalne službe OF.

Karel Babnik

V začetku marca je umrl Karel Babnik, upokojenec iz Gorenj vasi pri Ratečah. Rodil se je pred osemindesetimi leti v Gorenji vasi. Bil je borec enot 9. korpusa. Predno se je vključil v enote je bil član gospodarske komisije. Za delo med vojno je bil odlikovan.

Slavko Štefina

V začetku februarja smo se na postojnskem pokopališču poslovili od Slavka Stefina. Rojen je bil v Postojni pred petdesetimi leti. Spomladni leta 1944 se je odzval klicu domovine. Štab 9. korpusa ga je vključil v 19. SNOB Srečka Kosovela kot mitraljezca v 2. četo 2. bataljona. Marca 1945 je bil zajet in odpeljan v goriške zapore, od koder mu je uspelo pobegniti in se ponovno priključiti partizanom. Po vojni je aktivno sodeloval pri obnovi številnih vasi na Postojnskem in bil aktiven v številnih družbenopolitičnih organizacijah in društvih.

Bernard Cigoj

Františka Škoberne

Lanskega decembra smo se na šentjurjskem pokopališču poslovoili od Franciske Škoberne, rojene Lubejčice leta 1925 v vasi Krajnc pri Šentjurju. Med okupacijo je bila skupaj s starši izgnana. Oče je bil ustrelen v celjskih zaporih, mater in otroka pa so odpeljali v Nemčijo v razna taborišča. Ločena od staršev je pogumno prenašala taboriščno življenje. Ko se je vrnila domov, je takoj poiskala zvezo s partizani in začela sodelovati z NOG.

Viktor Sivec

Lansko jesen je v Tolminu umrl Viktor Sivec, rojen leta 1924 v delavski družini v Tolminu. Januarja leta 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko in odpeljan na Sardinijo, kjer ga je spomladí naslednjega leta zajela zavezniška vojska. Vključil se je v zavezniške enote, premetili so ga na Korziko, spomladí 1945 pa v Miramozze v Francijo. V Tolmin se je vrnil jeseni leta 1945 in se vključil v obnovo domovine.

Kvasova mama

Kvasova mama se je rodila pred osemdesetimi leti v Negatru v Moravski dolini. Prišla je okupacija, mož je odšel v partizane in kmalu padel z mnogimi sotovaršiji na Oklem. Sama je morala prevzeti skrb za štiri odrasčajoče otroke. Od leta 1942. je delala kot aktivistka na terenu vse do osvoboditve. Za svoje delo je prejela medaljo za hrabrost. Po vojni se je ponovno poročila z borcev Slandrove brigade.

Po osvoboditvi je bila glavna in odgovorna urednica »Kmečke žene« in »Naše žene« ter članica kontrolne komisije pri Glavnem odboru SZDLS.

V 78. letu je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš ANTON KRAMAR-ZVONE. V napredno delavsko gibanje se je vključil že pred vojno, v organizirano delo OF pa takoj po začetku vojne. Aprila 1942 je vstopil v Krimski odred, kasneje pa je postal komisar čete v II. bataljonu Šercerjeve brigade ter komisar bataljona v Prešernovi brigadi, od 1943. leta dalje pa vodja zalednih enot 9. korpusa. Po osvoboditvi je deloval v organih Ljudske milice.

Angela Simonič

V dvainšestdesetem letu je februarja umrla Angela Simonič. Od marca 1943. je bila v operativni enoti. V začetku leta 1944 je bila aretirana in odpeljana v italijanske zapore, kasneje pa v nemške, od koder se je vrnila septembra 1945. Od nje smo se poslovlili v Ajdovščini.

Ivanka Rayhekar

V ožjem družinskem krogu smo se februarja poslovili od Ivanke Ravhekar, rojene leta 1905 v Mojstrani. Dolga leta je živela na Jesenicah. Družina je bila napredna, zato jo je okupator že leta 1941 izselil v Valjevo. Po vojni so se vrnili na Jesenice.

Krajevna organizacija ZB NOV Rožna dolina iz Ljubljane sporoča, da so od novembra 1987 do februarja 1988 umrli njeni člani:

Anton Čančar, rojen leta 1912, udeleženec NOB od januarja 1944 in odlikovan z medaljo za hrabrost. **Vida Goriup**, rojena leta 1900. Od leta 1942 je bila aktivistka, od decembra 1944 je bila zaprta v ljubljanskih zaporih. Odlikovana je bila z redom dela s srebrnim vencem. **Zora Lenart**, rojena leta 1910, vdova po padlem borcu. **Božidar Makše**, rojen leta 1907. Od leta 1941 je aktivno deloval na terenu, bil je terenski sekretar OF in blagajnik. Julija 1942 je bil aretiran in poslan v Gonars. Od novembra 1943 je bil zaprt v Begunjah in nato poslan v Dachau. **Avgust Rebula**, rojen leta 1908. V NOB je bil aktivno od maja 1944. Bil je partizan v 1. tankovski enoti na Primorskem. Za delo med NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod. **Janez Ponikvar**, rojen leta 1905. Od julija 1941 je deloval kot aktivist na terenu. Nato je bil zaprt v ljubljanskih zaporih in v Italiji. Nato so ga Nemci preselili v zapore v Nemčijo, kjer je bil do konca vojne. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in z redom zaslug za narod 1. stopnje.

V krajevni organizaciji ZB NOV Oplotnica so v letu 1987 umrli člani:

Ana Krajnc, rojena leta 1925 iz Čadrama, organizirana sodelavka NOG. **Anton Tič**, rojen leta 1929 iz Lačne gore, organiziran sodelavec NOG. **Henrik Smogavc**, rojen leta 1930 iz Okoške gore, obveščevalec NOG. **Marija Sajko**, rojena leta 1900 iz Zg. Grušovja, organizirana sodelavka NOG. **Marija Leva**, rojena leta 1924 z Modriča, organizirana sodelavka NOG. **Ama-lija Hohler**, rojena leta 1919 s Kovaškega vrha, organizirana sodelavka NOG. **Mihael Brglez**, rojen leta 1920 s Podgrada borec Zidanskeve in kasneje 9. brigade in nosilec medalje zaslug za narod. **Leopolda Vengust**, rojen leta 1920 z Nadgrada, organizirana sodelavka NOG. **Anton Strnad**, rojen leta 1914 iz Oplotnice, aktivni sodelavec NOG. **Ignac Ravnjak**, rojen leta 1925 z Okoške gore, borec 5. prekomorske brigade.

Krajevna organizacija ZB NOV Blanca sporoča, da so umrli njeni člani:

Ivan Božič, rojen leta 1909 na Blanci. Leta 1944 je vstopil v NOV in bil borec Kozjanskega odreda. **Jože Mirt**, rojen leta 1911 v Kladju nad Blanco. Z NOV je deloval od leta 1944 kot borec Kozjanskega odreda. **Anton Požeg**, rojen leta 1916 na Pokleku. Demobiliziran je bil v nemško vojsko, spomladi leta 1944 se je obo-rožen vrnil domov in se priključil borcem Koz-janskega odreda. V boju pod Lisco je bil ran-jen.

Krajevna organizacija ZB NOV Gojače-Malovše sporoča, da so umrli njeni člani:

Jože Cigij, rojen leta 1924. Bil je v zavezniški vojski slovenske čete na Sardiniji, Korziki in Franciji. **Frančiška Krkoč**, rojena leta 1913. Med NOB je bila aktivistka na terenu.

Prinesel sem sonce in srečo v družino

Sem tretji otrok v družini. Prej sta bili dve puncu, ki sta bili ob mjem rojstvu stari 6 in 8 let.

Oče, mama in sestre so me bili zelo veseli. Bil sem zelo živahen in čvrst. Čeprav sem bil večkrat bolan in so imeli veliko skrbi z mano, so bili vsi navdušeni, ker sem se lepo in hitro razvijal. Igrače me niso dosti zanimalo. Zelo rad pa sem se igral z različnimi strojčki, ključi in drugim orodjem. Iz omarice sem metal posodo in z mize vrgel veliko stvari. Če so me držali za eno roko, sem pa z drugo kaj ušpičil. Zelo zgodaj sem se začel plaziti po kolenih. Tako sem hitel, da sem dihal kot psiček. Ko sem shodil, sem kmalu ušel na stopnice.

Mama se je zelo ustrašila, da bom padel, vendar sem se hitro navadil hoditi po stopnicah. Hoteli so mi zakleniti vrata, pa ni bilo ključa, ker sem že skoraj vse izgubil. Električne vtičnice so mi zamašili s pokrovčki, a sem kmalu ugotovil, kako se jih potegne ven. Čeprav nisem še znal govoriti, sem vse pokazal s kretnjami.

Kljub temu pa sem prinesel v našo družino srečo, ker sem bil tako navihani in zanimiv. Starši so bili ponosni na moje napredovanje in so me imeli zelo radi.

Zelo sem srečen, da sem se rodil takim staršem.

MARKO RONDİČ
3. b OŠ Drago Bajc
VIPAVA

Izlet po poteh kozjanskih borcev

V soboto zjutraj smo se zbrali pred šolo in začeli pohod, ki bi mu lahko tudi rekli spomladanski sprehod. Pot nas je vodila skozi gozd, ki je že skoraj ves ozelenel.

Pohod smo začeli ob devetih. S sošolko sva bili edini iz sedmega razreda, zato sva se počutili kot kakšni mami med drugimi mlajšimi otroki. Po dveh urah hoje navkreber smo prispeli v Sromlje, kjer smo imeli nekajminutni postanek. Pot smo nadaljevali. Prispeli smo do hrama, kjer so Nemci požgali hišo družine Petan in v njej celo družino, ker jih je nekdo izdal, da so skrivali dva partizana. Naslednji postanek je bil na Silovcu, kjer je bil 27. 4. 1944 ustanovljen Kozjanski odred. Spominska plošča, postavljena njim v spomin, je zrasla na skalni gmoti, ki je naravno zrasla in je zato še bolj zanimiva.

Pot smo nadaljevali do naslednjega spominskega obeležja. To je bil Preskarjev mlin. Na njegovem pročelju je vgrajena plošča v spomin na poslednji boj 2. čete Kozjanskega bataljona, v katerem je v neenakopravni boju padlo 14 borcev pa jih je bilo ujetih in ranjenih. Četa je bila žrtev izdaje, 18. februarja 1943, in »baje« njena izdajalka še vedno živi nekje v Ameriki. Pri Preskarjevem mlinu smo se vsi skupaj še slikali in potem nas je le še tri četrt ure ločilo od našega cilja-Pečic. Tudi tu je postavljen spomenik borcem NOB in žrtvam fašizma iz tega kraja. S tem je bil naš pohod končan, saj nas je domov peljal avtobus. To je bil le prvi del poti, po kateri je hodil Kozjanski odred, drugi del pa bomo nadaljevali jeseni.

Vsem, ki še niste prehodili te poti, priporočam, da to čimprej storite, saj ni prenaporno, zdravo pa je!

MATEJA JANKOVIČ, 7. b
OŠ ARTIČE

Samo en dan želim opisati, ničesar drugega

(iz dnevnika)

Minil je en dan, odkar smo prestopili mejo in prišli na avstrijsko Koroško. Dežela zelenja, cvetja, obdelanih njiv. Opazujem ljudi, kako delajo na poljih – za kruh. Promet se hitro odvija. Avtomobili bežijo mimo kakor bliski. Dežela je zanimiva. Mirno živi med sivimi vrhovi in poraščenimi hribi.

Cakam, kdaj se bo avtomobil ustavil. Tudi jaz si želim ogledati stol, kamniti prestol, na katerem so naši predniki ustoličevali kneze. Avtomobil se ustavi nedaleč stran od osamele skupine dreves, pod katerimi počiva tih spomenik slovenske kulture. Ponosno sem stopila proti železni ograji, ki čuva kamen. Ko sem stopala po neurejeni potki mimo zanemarjenih gredic, sem to zanemarjenost občutila kot znak nespoštovanja. Ne le do kamna, temveč tudi do mene, do vsakega Slovenca. Z žalostjo v srcu sem začutila, da je ta kamen neprijetna spotika v odnosih s sosednjim narodom, namesto da bi bil vez, ki povezuje sosedo v bratsko razumevanje. In ko sem stala pred prestolom, sem spoznala njegovo veličastnost, ki je ni mogoče začutiti in šolskih knjig. Mogočnost in trdota slovenskega kamna sta me navdali z upanjem. Da, tudi Slovenci smo bili, odkar smo zapustili ta stol, vedno nezahvalni. Pa mi ostali trdni kot kamen, v vsakem trenutku.

Da bi znali tudi mi ljubiti svoj košček pod Triglavom tako, kot so ga dedje že tisoč let! Da bi se znali postaviti zase, zahtevati, kar nam pripada! Da ne bi ostali ravnodušni ob knežjem kamnu, pred katerim je napis le v nemškem jeziku!

Ko sem se vračala po potki k avtomobilu, me je prevzel občutek, da se hoče nekdo polastiti našega naroda, zakriti njegovo zgodovino in s tem tudi nas.

Odpehali smo se na avtocesto in oddrveli z gručo avtomobilov dalje, z novim spoznanjem v srcu in s še večjo ljubeznijo do tega, kar je naše. Zaradi tega spoznanja smo drugačni od množice ljudi, ki vsak dan drvi po avtocesti le za lučaj kamna daleč od veličastnega spomenika slovenske kulture in ga noče videti in noče razumeti...

TANJA BRECELJ, 7.c
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Sedem pomladi

Letos je k nam pomlad prišla že zelo zgodaj, saj prave zime niti ni bilo. V začetku so pomlad oznanjali le redki zvončki, sedaj pa že vsa narava zeleni in cveti.

Vsako leto se veselim pomladi in zato pozorno spremljam njen prihod. Ob tem opazovanju pa sem se spomnila, kako sem prvič doživela prihod pomladi.

Tisto leto je sneg zapadel že sredi decembra ali novembra. Ker na vsak način ni hotel skopneti, sem si že prav iz srca želela pomladi. Tako je sredi januarja sneg tudi odšel. Vsa navdušena, ker je prišla pomlad, sem se odpravila v gozd po prve telohe. Doma sem z njimi okrasila vso hišo.

Toda na žalost so se čez nekaj dni pripodili črni oblaki in sneg je bil spet tu, z njim pa tudi moje novo hrepenenje po pomladi. Minilo je skoraj mesec dni, ko so se po travniku začele pojavljati snežne krpe. Na poti iz šole domov pa sem že videla prve zvončke. Nisem imela veliko časa, zato sem z nabiranjem zvončkov odlašala. Na dan so prišle tudi prve vijolice in odločila sem se, da bom prvo nedeljo odšla na sprehod v naravo. Toda sneg me je prehitel. Pokril je vse moje zvončke in vijolice. Moje razočaranje je bilo veliko, vendar tudi sneg ni imel sreče, saj je po tednu dni skopnel. Takrat sem bila prepričana, da je prava pomlad tu. Toda pošteno sem se zmotila, saj je bila to pomlad ena izmed sedmih, ki sem jih tisto leto pričakala.

Ko je končno zadnjič skopnel sneg, se nisem nič več veselila. Mislim, da boste razumeli, da sem po tolikih razočaranjih čakala samo še na poletje. Upala sem, da mi tudi priroda poletja ne bo pokvaril sneg. To mi tisto leto na srečo ni bilo usojeno in sem zato kmalu pozabila na muhasto pomlad.

Takrat sem bila vse dni slabe volje, sedaj pa se temu spominu samo smejim. Tako je pač, če si preveč neučakan.

NATAŠA FELC 6. razred
OŠ JANKA PREMRLA – VOJKA
Črni vrh

Čez tisoč let

Po moji glavi rojijo misli o prihodnosti. V njej bo vse drugače, če se bomo še naprej poigrali s svojim planetom. Zamislimo se – skrajni čas je!

Moja prihodnost je kot velika poginula zver. Zemlja je ogromna puščava, iz katere štrlijo ogromne skale. Nikjer žive duše! A vendar se tudi ta pokaže, kot velika pločevina nista žival. Z njenih rokavov se vsako miuto vsuje nekaj malih strojev. Ti hitro rastejo in blodijo po planetu. Razgrajajo povsod, kamor pridejo, za seboj pa pustijo na kocu svojega umazanega dela tudi luknje, ki segajo v notranjost naše zemlje. Iz njih bruhajo vulkani, ki zalijejo

vse, prav vse pod seboj. Morja izgubljajo svojo barvo in so polna neke druge umazane gnusne tekočine. Tudi po rekah in potokih teče nekaj, kar ni nič podobno našim, že tudi sedaj nečistim rekam, a kljub temu veliko grozotnejši. Nebo, na katerem so žarele svetle zvezde in luna, ki je dajala svetlobo temnim nočem, je zastrto s tančico plinov. Gozdovi in prostrani travniki so preplavljeni z že prej omenjeno lavo. Za zemljo ni več pomoči.

Resnica? To moramo preprečiti in svet rešiti nevarnosti bližajoče se katastrofe!!!!
SIMONA CUDERMAN, 8. a
OŠ Matija Valjavec, Preddvor

Prav nič dolgočasno praznovanje dneva OF

Res ne, niti najmanj! Začelo se je s hrupom čakajočih v nabito polni športni dvorani. Pred kulisami iz ogromnih zastav so se nam predstavili: vojaški orkester iz Beograda, tri pevke in še plesna skupina s tremi plesalkami. Narodno zabavna glasba in petje nam nista šla preveč v ušesa. Še posebej so se zabavali fantje ob gibčnih in vitkih plesalkah. Punce pa nismo preveč pasle oči po prizorišču, saj se od nikoder niso prikazali kaki gib-

ni in vitki plesalci.

Najbolj veselo je bilo proti koncu, ko nam je Tatjana Dremelj zapela tri pesmi s svoje zadnje kasete. To smo ploskali in mahali z rokami! Bilo je pač bolj »po naše«.

Svoj program je ansambel končal s partizansko pesmijo. Vsem skupaj gre zahvala, da so nas odrešili kakšne dolgočasne proslave.

HELENA JAZBEC, 8. c
OŠ Srečko Kosovel, Sežana

Teh poti nikoli ne prerase trava!

Petdnevno pot kurirčeve torbe v občini Ljutomer so sklenili v torej, 10. maja, ob reki Muri.

Pionirji-kurirji ljutomerske občine so posneli torbico z zaupno pošto po partizanskih skrivnih in varnih poteh skozi Bučkovce, Križevce, Logarivce, Cezanjevce (Ribičev mlin), Ljutomer, Stročjo vas, Razkrižje in Cven.

Pionirji OŠ Veržej pa so v torej 10. maja, ob 10.00 uri na javki ob reki Muri kurirčenko torbo izročili svojim vrstnikom murskosoboške občine.

V naštetih krajih so pionirji priredili krajše slovesnosti s kulturnim programom. Teh pomembnih dogodkov so se udeležile tudi delegacije krajevnih in občinskega Združenja ZB NOV Ljutomer.

Predstavniki ZB NOV pa so ob tej priložnosti pripovedovali pionirjem o zavzetostih ter pomembnih akcijah borcev NOV in aktivistov OF v času narodnoosvobodilnega boja.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Nesreča nikoli ne počiva

O čem bomo klepetali danes, dragi mladi prijatelji? Takole si mislim: O maju kot mesecu mladosti smo že marsikatero rekli, o prebujanju narave tudi, pa bi danes spregovorili o drugačnih »cvetkah«, o tistih, ki nimajo vedno dobrega in srečnega konca. Kdo je kriv? Vsak izmed nas, ki ne hodi in se ne vozi z dovolj odprtimi očmi, z napetimi ušesi in z zavestjo, da na cesti nisi sam. Da, zdaj ste pa že uganili, kam merim!

S pomladjo ste iz kleti in ropotarnic potegnili svoja kolesa (morda je kdo od vas dobil celo novo kolo!). Po zimskem počivanju so spet po-

stala vaše redno prevozno sredstvo – v šolo, trgovino, na pošto in po drugih opravkih, pa tudi, ko se s prijatelji zapeljete na sprehod. Kar veliko vas je na cestah, zato je prav, da ste vedno in povsod previdni, da spoštujete prometne predpise pa tudi tistega, ki vozi ob vas ali hodi peš.

Kako nesreča nikoli ne počiva, sta nam tokrat napisala Peter Celar in Domen Likozar iz 2. a razreda osnovne šole Matija Valjavec iz Predvora. Takole pravi Peter:

»Zelo sem si želel, da bi mi mamica kupila kolo BMX. Ta želja se mi je izpolnila v lanskih poletnih počitnicah. Sedel sem na kolo in bil prepričan, da se že znam voziti z njim. Pogumno sem se zapeljal po klancu navzdol – seveda se z rokami nisem držal. Sredi klanca pa me je začelo zanašati. Vijugal sem po cesti in potem tudi padel. Od tedaj naprej pazim, kako se vozim s kolesom.«

Domen je dobil kolo, ko mu je bilo pet let. Seveda ga je bil vesel in takoj se je začel voziti z njim. Tudi on se je spustil po klancu in ko je začel zavirati, ga je začelo zanašati. »Kmalu sem se znašel na tleh,« piše. »Iz ust mi je tekla kri. Mamica me je namazala s šentjazevim oljem. Potem sem se spet povzpел na kolo in se vozil še celo uro. Ta dogodek si bom za vedno zapomnil.«

Ja, ja, Peter in Domen pa tudi vsi drugi slovenski »Petri in Domni«, tokrat se je dobro končalo. Še sreča! Ni pa rečeno, da bo vedno tako, zato, dragi mladi prijatelji – obenem s kolesom tudi previdnost v roke!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ob sprejemu in predaji kurirčeve torbice pred OŠ Ivan Cankar Ljutomer S. Feuš

Prvoborec Josip Sunko

S skupino več kot petdesetih učencev Osnovne šole Braća Dolci iz Splita, ki je potovala po poteh 3. prekomorske udarne brigade NOV Jugoslavije, je bil tudi prvoborec Josip Sunko, medvojni komandant 4. bataljona te slavne partizanske enote. Sedaj je član odbora sekcije borcev 3. prekomorske udarne brigade pri občinskem odboru ZZB NOV v Splitu.

Rojen je bil 16. februarja 1919 v Drnišu, v napredni kmečki družini. Po končani osnovni šoli se je odločil za poklic peka. Delal je v Makarski in Dubrovniku, kmalu pa se je vključil v revolucionarno delavsko gibanje in bil član naprednih sindikatov. Zaradi sodelovanja v delavskih demonstracijah in stavkah je bil večkrat zaprt. Na odslužnje kadrovskega roka je odšel leta 1940, začetek vojne pa ga je zatekel v Rajlovcu pri Sarajevu. Tam je bil pri nemškem napadu prvi dan vojne ranjen.

Ko je bivša jugoslovanska vojska kapitulirala, se je, čeprav ranjen, uspel prebiti v svoj rodni kraj Drniš.

V NOB se je Sunko vključil že 15. oktobra 1941. Najprej je delal v ilegali, a že 15. februarja 1942 je odšel v partizane, v Mosorski partizanski odred, kjer je bil delegat voda in nato komandir čete. V tej enoti je bil skoraj dve leti. V KPJ je bil sprejet takoj po vstopu v Mosorski partizanski odred, že 12. marca 1942. Med NOB je bil trikrat ranjen in je zaradi tega jeseni leta 1943 odšel na zdravljenje v bolnišnico v Italijo (zdravil se je v partizanski bolnišnici Grumo).

Po okrevanju se je prostovoljno vključil v 3. prekomorsko brigado, ki se je medtem ustanovila decembra 1943 v partizanskih taborih Gravina in Carbonara. Postal je komandant njene četrtga bataljona (politična komisarka bataljona je bila prvoborka Sava Žagar-

jeva). Izkušnje, ki jih je kot starešina pridobil v hudih bojih Mosorskega partizanskega odreda leta 1942 in 1943, je uspešno prenašal na svoje borce prekomorce (v tem bataljonu je bila tudi četa 150 Italijanov, ki so potem na otoku Visu oblikovali italijanski bataljon »Antonio Gramsci«). Četrta bataljon je bil določen za odhod na Vis. Tu je Sunko obiskoval oficirski tečaj (na tem tečaju sta bila iz Tretje prekomorske brigade še Albert Klun, tedaj komandir 2. čete drugega bataljona, in Rudolf Guštin,

komandir 2. čete Četrtega bataljona). Josip Sunko se je s 4. bataljonom udeležil bojev v začetku junija 1944 na otoku Braču in nato z 2. bataljonom julija na otoku Korčuli.

Po nalogu vrhovnega štaba NOV Jugoslavije je bil v začetku septembra 1944 premeščen v Srbijo, in sicer za komandanta 3. bataljona srbske 23. brigade srbske 45. divizije. Udeležil se je bojev za osvoboditev vzhodne in zahodne Srbije, nato bojev v Bosni in Hrvatski. S svojo enoto je prodrlo globoko v Avstrijo, kjer je sodeloval v sklepnih operacijah za osvoboditev naše domovine.

Ker je bil hudo izčrpan in bolan, je že leta 1950 odšel iz JLA, potem pa nadaljeval z delom v raznih družbenopolitičnih organizacijah v Splitu.

Za zasluge v NOVJ, povojni graditvi JLA in naše domovine je bil Josip Sunko odlikovan s številnimi odlikovanji. V JLA je dosegel čin kapetana 1. razreda.

Albert Klun

Jubilej spomeničarja Srečka Grašiča

Srečko Grašič je eden izmed tistih Mariborčanov, ki so zaradi delavskega porekla in s tempovezanih socialnih krivic bili že v ranem otroštvu obsojeni na pomanjkanje. Rodil se je 14. maja 1923 v delavski družini v Mariboru. Pred drugim rojstnim dnem je izgubil očeta, ki se je zaradi pomanjkljive delovne zaštite zastrupil s plini v livarni. Po očetovi smrti mati ni dobila pokojnine. S pranjem perila, kuhanjem in drugimi priložnostnimi deli je s trdim garanjem skušala preživeti sebe in oba sina, stara dve in pet let.

Ko sta z bratom Petrom začela obiskovati osnovno šolo, je socialno ogroženi družini priskočila na pomoč mestna socialna služba. V času obveznega šolanja jima je zagotovila brezplačno dnevno varstvo v Mladinskem domu (današnji restavraciji Ljudski vrt) v Mladinski ulici. Srečko Grašič se še danes z veseljem in ponosom spominja domoljubne vzgoje v tem domu, ki je večino socialno ogroženih nedanjih gojencev že leta 1941 pripeljala v NOB.

Po končani osnovni šoli je Srečko želel nadaljevati šolanje na meščanski šoli, s tem, da si je sam prislužil denar za nakup šolskih potrebščin. Končal je le dva razreda, ko mu je zaradi starosti prenehalo dnevno varstvo v domu. To ga je prisililo, da se je šel učiti za vrtnarja v poleg Mladinskega doma ležečo Mestno vrtnarijo. Zaradi slovenske narodne zavesti je učno mesto pri nemškem torbarju odklonil, saj ni mogel prenašati nemške oholosti in poniževalnega odnosa do Sloven-

cev. Ta elementarni odpor do nemškega fašizma se je začel stopnjevati tudi med vajeniško učno dobo (1937-1941), ko se je začel fizično spopadati z nadutimi mariborskimi kulturbundovci.

Z bolečo nemško okupacijo Maribora se Srečko sicer ni mogel sprijazniti. Zato je ilegalno zbežal v Ljubljano, kjer se je že kot vrtnarski pomočnik začasnó zaposlil v mestnem vrtnarstvu. Tu se je povezal z OF, ki mu je že jeseni 1941 pdprla pot v partizanske enote na Dolenjskem. Partizansko odisejajo je začel najprej kot ilegalce in obveščevalec v Suhi krajini, nato pa kot pomočnik mitraljezca in bolničar v Dolenjskem bataljonu in Zapadno dolenjskem odredu, bataljonski kurir v Gubčevi brigadi, komandir kurirjev v štabu I. Dolenjske zone in komandir kurirjev in zaštite v štabu Petnajste divizije. Kot komandir čete Šlandrove brigade je sodeloval pri razorožitvi italijanske divizije Isonzo v Novem mestu. Iz tistih časov je znana zgodovinska fotografija prve osvoboditve Novega mesta, na kateri je upodobljen Srečko kot zastavonoša na čelu brigade. Tega dne sva se kot Mariborčana tudi osebno spoznala in skupaj gojila srčno željo, da bi naju premestili v partizanske enote, ki operirajo v bližini Maribora. Žal se nama ta želja ni uresničila, ker sva bila v bataljonu, ki je ob razformiranju Šlandrove brigade postal za metek novoustanovljene 12. SNOUB Štajerske, ki pa se nikoli ni borila na Štajerskem. Srečko je bil v Dva-

najsti brigadi edini častnik iz majskega ukaza maršala Tita o imenovanju prvih slovenskih častnikov. Iz skromnosti si ni prišil zlatih našitkov podporočnika, ker mu je bilo nerodno pred nadrejenimi, ki so imeli le rdeče položajne oznake. Šele ko so s poznejšimi ukazi tudi nadrejeni dobili zlate oficirske našitke, so ga prisilili, da si jih je prišil.

Glavni štab NOV in PO Slovenije ga je oktobra 1944 končno premestil v štab 4. operativne zone, kjer je do marca 1945 opravljal dolžnost šefa za promet in zvezo v Zasavskem področju. Kot operativni oficir 2. bataljona Šlandrove brigade je sodeloval v zaključnih operacijah za dokončno osvoboditev Slovenije in Jugoslavije.

Po osvoboditvi je do aprila 1949 služboval pri mariborskem vojaškem okrožju in vodil vojaška odseka v Slovenski Bistrici in Murski Soboti. Demobiliziral se je s činom kapitana I. razreda. Kot

nosilec partizanske spomenice 1941 po demobilizaciji ni hlepel po dobro plačanih delovnih mestih, ker sta ga skromnost in ljubezen do zemlje priganjala, da se je vrnil k svojemu vrtnarskemu poklicu. Kot vrtnarski tehnik je na državnem posestvu Pivola-Hoče urejal nasade okoli Rankovičeve vile, bil predsednik OF v Razvanju in drugih družbenih organizacijah v Pivoli in Hočah. Leta 1952 je bil premeščen na državno posestvo Podbrezje za upravnika. Po ukinitvi tega posestva pa je bil ponovno premeščen na delovno mesto pomočnika upravnika Vzgojno-popravnega doma v Radečah, kjer si je zgradil hišo ter pričakal upokojitve.

Po upokojitvi je bil 15 let instruktor in član upravnega odbora AMD v Radečah, član občinskega odbora ZRVS Laško, član sveta občine Laško ter zelo aktiven član krajevne borčevske organizacije, pa tudi zelo zagnan član skupnosti borcev tistih partizanskih brigad in enot, v katerih se je boril med NOB. V našem tedniku je v zadnjih letih objavil več desetih spominskih zapisov.

Srečko Grašič je za pomembne uspehe in dokazano srčnost in pogum med NOB in v povojni socialistični izgradnji porušene domovine prejel štiri visoka državna oblikovanja, srebrno plaketo ZIS za varnost (1986) in plaketo občine Zagorje.

Ob njegovi petinšestdesletnici je borci Šlandrove in Dvanajste brigade iskreno čestitamo.

Janko Kuster

Tretja brigada VDV – NO

Del slovenskega zgodovinskega, ki obravnava narodnoosvobodilni boj, je bogatejši na novo, pomembno delo. V zbirki Knjižnica NOV in POS in v okviru založniškega programa revije Naša obramba, je izšla monografija Tretje brigade vojske državne varnosti – narodne obrambe.

V knjigi je avtor, novinar in publicist Drago Vresnik, na podlagi ohranjenih dokumentov, zbranih podatkov in pričevanj borcev opisal mnoge vojaške akcije in druge dejavnosti posameznih enot Tretje brigade VDV.

Svoje delo, ki obsega več kot tristošestdeset strani, je Drago Vresnik razdelil na tri dele. Prvi ima naslov Ustanovitev in razvoj vojske državne varnosti na Štajerskem in Koroškem. V treh poglavjih pa je obdelal nastajanje enot VDV v tem delu Slovenije, ustanovitev in bojno pot štajerskega bataljona VDV in delovanje koroškega bataljona VDV.

Drugi del, ki ima naslov Razvoj brigade in delovanje bataljonov, ima štiri poglavja. Prvo je namenjeno ustanovitvi brigade, v drugem je

loga, zakaj so se odločili za izdajo tega dela, hkrati pa je predstavil celotni knjižni program in nekaj naslovov, ki bodo izšli v prihodnje. V imenu skupnosti borcev brigade je govoril **Jože Štok-Korotan**. Opisal je nastanek VDV nasploh in tretje brigade. Govoril je tudi o njeni organiziranosti, oborožitvi in taktiki delovanja. Našel in opisal je najpomembnejše akcije posameznih bataljonov, čet ter patrol in tudi najbolj kritične trenutke v brigadni zgodovini. Poudaril je tudi, da so se njeni borci še nekaj let po vojni borili na naših meja z različnimi tolpami. Opisal je še številne težave, ki so se pojavile že pred in med samim nastajanjem knjige. Zahvalil se je tudi vsem občinam, kjer imajo brigada in njeni bataljoni domil, za podporo pri izdaji monografije.

Avtor **Drago Vresnik** je opozoril predvsem na dejstvo, da je bila ta brigada, mladinska. V njej so bili fantje stari sedemnajst, osemnajst in celo šestnajst let. To je bil eden elementov, ki ga je vodil pri zasnovi knjige. Pri začetku pisanje je

opisano delovanje posameznih bataljonov, tretje pa ima naslov Bataljoni med novo sovražnikovo ofenzivo. Četrto poglavje je namenjeno bojnim patruljam brigade med ofenzivo.

Tretji del knjige o Tretji brigadi VDV pa ima naslov Skozi zadnje boje do svobode. Tudi ta del ima štiri poglavja. Prvo ima naslov Tretja brigada narodne obrambe in opisuje razširitev štabnih služb, kako so bataljoni prešli v napade in drugo. Drugo poglavje je namenjeno izključno bojem bataljonov na Šaleškem in v Revirjih. V tretjem pa avtor opisuje vlogo Tretje brigade narodne obrambe pri osvobajanju Štajerske in Koroške. Četrto poglavje pa je namenjeno ustanovitvi in pohodu Pete-ga bataljona.

Slovesna predstavitev te knjige je bila sredi prejšnjega tedna v trboveljskem delavskem domu. Glavni urednik revije Naša obramba **Slavko Korbar** je naštel raz-

imel na voljo samo deset virov, ob koncu pa jih je bilo že štiristo.

Edini vojni komandant brigade **Anton Vratinar-Antonesko**, pa se je v imenu vseh borcev brigade zahvalil avtorju za zelo dobro opravljeno delo.

Predsednik skupnosti borcev divizije VDV **Branko Jerkič** je izrekel vso pohvalo avtorju za knjigo in izrazil upanje, da se bo lotil tudi pisanja o prvi brigadi VDV, saj je napisal monografiji o drugi in tretji.

Oba recenzenta, **Mirko Fajdiga** in **Karel Forte-Marko Selin**, sta dejala, da je s to knjigo iztrgan pozabi velik del dogodkov iz NOV, in da je pisana zelo zanimivo.

Povejmo še, da je knjiga izšla v nakladi 6500 izvodov in da je bila skoraj razprodana, še preden je bila tiskana. V predprodaji je bila cena posameznega izvoda 13.000, v redni prodaji pa 22.000 dinarjev.

B. K.

Zlati grb mesta Maribor za Toneta Kropuška

Zlati grb mesta Maribor je ob letošnjem prazniku občin in mesta Maribor prejel **Tone Kropušek**, dolgoletni družbenopolitični delavec in nekdanji generalni direktor Hidromontaže v Mariboru.

Rodil se je leta 1928 v Zibiki, v občini Šmarje pri Jelšah. V tretjem letu se je preselil v Bočno pri Gornjem Gradu, kjer je preživel mladost. Med vojno je bila družina izseljena v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Sam se je poleti 1944 kot 16-letni aktivist vključil med borce 11. SNOUB Miloš Zidanšek. Po vojni je bil

zaposlen pri Gozdnem gospodarstvu Maribor ter pri oblastnem ljudskem odboru Maribor. Kot družbenopolitični delavec je bil pozneje izvoljen za organizacijskega sekretarja okrajnega komiteja KPS za okraj Maribor okolico, pozneje pa za predsednika komiteja mladine za mariborski okraj. Leta 1954 je odšel v Ljubljano, kjer je bil izvoljen za sekretarja, pozneje pa za predsednika CK slovenske mladine.

Po končanem študiju v Beogradu, kjer je končal Visoko šolo za politične vede, se je ponovno zaposlil v Mariboru kot

sekretar okrajnega komiteja ZKS Maribor. Po ukinitvi okraja Maribor je bil izvoljen za sekretarja mestnega komiteja ZK Slovenije Maribor, leta 1967 pa za predsednika slovenskih sindikatov. Nagradenec je bil štiri mandatne dobe član CK ZKS, tri mandatne dobe pa je bil član izvršnega komiteja CK ZKS. Od leta 1963 do 1965 je bil poslanec republiške skupščine.

Po petih letih dela v sindikatih in zvezni skupščini kot poslanec zbora narodov se je zaposlil v Hidromontaži Maribor kot generalni direktor, od leta 1985 pa je predstavnik te delovne organizacije v Nemški demokratični republiki.

Ko je leta 1973 prevzel dolžnost generalnega direktorja Hidromontaže Maribor, je bilo v delovni organizaciji zaposlenih okoli 1800 delavcev. V času njegovega vodenja delovne organizacije se je obseg dela zelo povečal, tako da danes delovna organizacija zaposluje okoli 3000 delavcev. Delovna organizacija je v tem času začela prevzemati večja, kompleksnejša montažna dela doma in v tujini. Zaradi premišljene in načrtovane poslovne politike se je neprestano večala, bila boljše, delo in vložena sredstva pa učinkovitejša.

Hidromontaža sodi med 250 največjih delovnih organizacij v svetu, ki se ukvarjajo z iz-

gradnjo investicijskih objektov.

Tone Kropušek je s svojim delom in pobudami bistveno prispeval k hitremu razvoju delovne organizacije, k njeni uveljavitvi doma in v svetu in k doseženim poslovnim rezultatom. V času, ko je opravljal dolžnost generalnega direktorja Hidromontaže, je delovna organizacija prejela številna pomembna družbena priznanja, med njimi tudi državno odlikovanje Red dela z zlatim vencem in zlati grb mesta Maribor. Za svoje delo v NOB in po osvoboditvi je Tone Kropušek prejel tudi več državnih odlikovanj.

M. Kos

Dekleta iz narodnoobrambnih taborov

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Poleg Vide Janežič sta se izmed študentk, ki so bile bodisi članice ljubljanske organizacije Dom visokošolk, bodisi vrstnice v drugih krajih, zapisali v času NOB med narodne junakinje še dve: Silvira Tomasini in Slava Klavara. O junaštvu in smrti obeh je bilo že veliko napisanega. Prva se sicer ni udeležila nobenega izmed petih študentskih narodnoobrambnih taborov v Sloveniji, kajti to so ji preprečile življenjske razmere in zahtevnejše partijske dolžnosti. Toda kot najstarejša članica KPJ med temi visokošolkami je bila vseskozi v središču revolucionarnega boja.

Pot Silvire Tomasini

Rojena je bila v Trstu leta 1913. Doštudirala je v Ljubljani in se zaposlila kot profesorica nemščine v Mariboru. Zaradi revolucionarnega

braništar božorič

Dvoboj s Gestapoom

Naslovna stran knjižice o Silviri Tomasini, tiskane leta 1977

delovanja pa so jo oblasti leta 1940 izgnali v Kosovsko Mitrovico, kjer je na tamkajšnji gimnaziji prav tako poučevala nemščino. Tudi velik del prostega časa je porabljala za izobraževalno in socialno delo med kosovski ljudmi.

Po okupaciji se je že leta 1941 kot ustvarjalna članica KPJ z vsemi močmi vpregla v narodnoosvobodilno gibanje. Politično je delala zlasti med ženskami in mladino. Med drugim je na mitroviški gimnaziji organizirala aktiv SKOJ, iz katerega se je rekrutiralo veliko borcev NOV. Toda že leta 1942 je padla v roke gestapu. Ko so jo hoteli odvesti v koncentracijsko taborišče v Nemčijo, je na železniški postaji v navzočnosti množice zbranih prebivalcev in rudarjev iz Trepče klicala navdušujoča gesla boju komunistične partije in proti okupatorjem. Zato so jo nacisti takoj odveli nazaj v zapor ter jo spet strašno mučili in naposled ustrelili.

Njeno junaštvo je postalo na Kosovu – pa seveda povsod, kamor je seglo pričevanje o njej – vzor vsem bojujočim se patriotom. Takrat in pozneje so kosovski pesniki pisali pesmi v njen spomin. Po njej, narodni heroini, so imenovali v Titovi Mitrovici šolski center. Pred gimnazijo, kjer je Silvira službovala, so ji postavili doprni kip.

Tudi njena sestra Marija je bila preseljena na Kosovo in se je prav tako junaško borila za osvoboditev.

Slava Klavara

Rojena je bila leta 1921 v Mariboru. V rodnem mestu je obiskovala trgovsko akademijo in leta 1939 maturirala. Takrat je bila že članica SKOJ in nekaj pozneje članica KPJ. Ob prihodu generala Petra Živkovića v Maribor se je leta 1938 udeležila demonstracij. Tudi leto pozneje, ko

je akademski pevski zbor iz Ljubljane nastopil v Mariboru s kconcertom Pesem slovenskega preporoda, se je v mestu razvila ena največjih demonstracij. Tudi tu Slava Klavara ni manjkala. Aprila 1940 se je udeležila kulturne turneje po Dalmaciji. Teden dni po začetku tabora društva Dom visokošolk v Ljubljani pri Beltincih se je pridružila tudi ona in pomagala usmerjati delo tabora. Takrat je že obiskovala Ekonomsko komercialno visoko šolo v Zagrebu.

Na trgovski akademiji v Mariboru so izdajali literarni list Naša beseda. V njem je sodelovala tudi Slava pod psevdonimom Mladovana. Sodelovala je tudi z mladimi literati, ki so izdajali zbornik Majolika. Tu je prišla v stik z revolucionarji Maksom Gašparičem, Bojanom Ilichom in Ljubom Marionom. Komaj osemnajstletna je Slava že snovala svojevske organizacije, prenašala ilegalni material iz Ljubljane in propagirala revolucionarne ideje.

Po okupaciji je postala član pokrajinskega partijskega vodstva v Mariboru. Organizirala je pokrajinsko partijsko tehniko, bila partijski kurir in obenem snovateljica odborov OF. Pod njenim vodstvom so svojevske skupine v Mariboru in okolici izvedle veliko diverzantskih akcij.

Toda že 7. avgusta 1941, ko bi se morala sestati s Slavkom Šlandrom, je Slava padla v zasedo nemške policije. Pri sebi je imela pomembne dokumente. Ko je spoznala, da bo padla sovražniku v roke, je papirje pojedla, da ne bi kompromitirala tovarišev. Toda policija je dobro vedela, kdo je Slava Klavara. Mučili so jo sedemnajst dni, vendar od nje niso mogli izsiliti nobenega priznanja. Gestapo je ostal nemočen pred herojskim dekletom. Ustrelili so jo 24. avgusta 1941 s skupino soborcev na dvorišču mariborskega zapor. Ko je stopila pred rablje, je imela komaj 20 let.

Milena Dolgan

V poletnih počitnicah 1939 se je udeležila narodnoobrambnega delovnega tabora v Marenbergu tudi Milena Dolgan. Tabor je priredilo društvo brezposelnih profesorjskih kandidatov v Ljubljani.

Milena Dolgan se je rodila leta 1917 v Studnem pri Postojni v učiteljski družini. Ko je bila stara šest let, so se starši preselili v Trnovo pri Ilirski Bistrici, ki je tudi pripadlo Italiji. Slovenci teh krajev so občutili vse posledice italijanskega fašizma, ki jih je hotel po vsej sili poitalijanciti. Na šole so poslali italijanske učitelje, ki niso znali slovenskega jezika, slovenske učitelje pa so pošiljali v notranjost Italije. Tako so premestili Mileninega

očeta v Cordenons, pozneje pa so hoteli premestiti še mater. Ker so starši svojim trem otrokom hoteli omogočiti slovenske šole, so novembra 1926 emigrirali v Jugoslavijo. Oče in mati sta dobila provizorični učiteljski mesti v Novi vasi na Blokah, pozneje pa stalni mesti v Planini pri Rakeku. Tu je družina ostala skoraj do druge svetovne vojne.

Milena je hodila v nižjo gimnazijo v Ljubljani na Poljanah, potem v kiparsko šolo v Ljubljani in nato na kiparsko akademijo v Beogradu. To je ostala do okupacije. Posrečilo se ji je, da se je z zadnjim vlakom vrnila v Ljubljano. Zaposlila se je s kiparjenjem, rezljanjem in slikanjem spominkov.

Takoj ob ustanovitvi OF se je vključila v terensko delo. V letu 1944 je pobegnila pred aretacijo iz Ljubljane. Zatekla se je v Košano pri Pivki k svoji strici, kjer je bila partizanska javka. Tam se je vključila v terensko prosvetno delo, septembra 1944 pa je bila dodeljena v Grafični atelje Centralne tehnike KPS v Črmošnjicah. Tu je ostala do osvoboditve. Sodelovala je pri časopisih, brošurah, lutkah, kulturnih nastopih. Kolikor je mogla v slabih razmerah in hajkah, je tudi kiparila. Nekaj njenih dobrih skulptur so pripeljali v Ljubljano in so zdaj večinoma v muzeju NOB. Komaj mesec dni po osvoboditvi je Milena tragično umrla v prometni nesreči.

Zvesta partizanka Milena se je zanimala za umetnost vseh vrst. Vneto je preučevala strokovno literaturo, redno hodila na predavanja, potovala, kolikor so razmere dopuščale in si ogledovala muzeje. Živo se je zanimala za nacionalna in socialna vprašanja. Zgradila si je trden levičarski nazor, kar je dokazala tudi s svojo udeležbo v NOB. V njenem likovnem delu so prevladovali socialni motivi.

Zorka Gradišnik

Rojena je bila leta 1918 v Gradcu v Avstriji, osnovno šolo in gimnazijo pa je obiskovala v Mariboru. Njena mati je bila doma iz Idrije. Oče je bil služitelj na državni železnici in je kmalu umrl. Z materjo, bratom in teto je živela v zelo skromnih razmerah. Veliko je inštruirala.

Arhitekturo je študirala pri profesorju Vurniku in stanovala v ljubljanskem Domu visokošolk. Leta 1939 je bila tajnica Društva Dom visokošolk, leto pozneje pa predsednica te organizacije. Veliko je delala tudi v Društvu akademikov v Mariboru in Slovenskem klubu v Ljubljani. Udeležila se je dveh narodnoobrambnih taborov: v Zgornji Kapli leta 1938 in na Rodnem vrhu v Halozah 1939.

Ko so Nemci zasedli Maribor, se je z materjo in bratom umaknila v Ljubljano. Tu je morala živeti v izrednem nezdravem stanovanju. Brat je bil interniran, a se je na srečo vrnil.

Zorka Gradišnik je bila članica KP od oktobra 1942. leta. V partijo so jo sprejeli v rajonu Šiška v Ljubljani. Intendantka tega rajona je

bila od jeseni 1942 do junija 1943. Oktobra 1943 je odšla v partizane. V času, preden je odšla v hribe, je delala »po specialni politični liniji«. V prvi polovici februarja 1944. leta je bila v partijski šoli na Rogu, potem pa je delala v pisarni CK KPS na Bazi 20. Od februarja 1944 je bila nato sekretarka partijskega biroja 18. divizije.

Zorka je padla v belogardiščno zasedo – med boji v Šmarju pri Grosupljem 17. avgusta 1944. leta. V župnišču so jo strahovito mučili. Na obrazu so ji izrezali petokrako zvezdo. V mukah je umrla, šmarsi terenski aktivist Zakrajšek pa jo je sam pokopal na pokopališču v Šmarju. Njen grob, ki je ostal na tem prvotnem pokopališču, urejuje in oskrbuje Zorkin brat inž. Milan Gradišnik.

Melita Dolanc

Narodnoobrambena tabora na Zgornji Kapli leta 1938 se je udeležila tudi šestnajstletna Melita Dolanc.

Rodila se je v Ljubljani leta 1922. Njen oče je bil novinar. Šolala se je v Mariboru, kjer jo je med drugimi učila profesorica Milica Ostrovska, ki je Melitino revolucionarno pot pozneje tudi orisala v svoji knjigi Vkljub vsemu odpor.

Vojna je prekinila Melitino šolanje za bolniško sestro. Poleg tega je tudi zbolela in se leto dni zdravila v Topolšici. Vendar je septembra

plošča dvanajstim padlim borcem NOB, med katerimi je tudi ime Melite – Čebelice – Vere.

Ksenija Bačič

Tabora društva Dom visokošolk v Zgornji Kapli na Kozaku se je udeležila tudi Ksenija Bačič.

Doma je bila iz Pazina v Istri, rojena verjetno leta 1917. Njen oče je bil profesor. V družini so bile štiri hčere in en sin. Najmlajša sestra Beba je umrla v nemški internaciji. Bačičeva družina je pribežala v staro Jugoslavijo pred italijanskim fašizmom. Ksenija je bila zato zelo narodno zavedna. V Osvobodilno fronto jo je privedla predvsem ta zavest.

V gimnazijo je hodila vse od prvega razreda na Poljane. Maturirala je leta 1936. Potem je študirala pravo. Že od osnovne šole je bila vključena v skavtsko organizacijo.

V OF je Ksenijo povezala Stana Brezar. Skupina je bila leta 1941 preko Stane povezana z OF na pravni fakulteti. Kakšne funkcije je imela Ksenija pozneje, ni dosegljivih podatkov. Znano je, da je prišla v zapor Coroneo v Trstu. Dalj časa je tu tičala v samici z lino visoko pod stropom. Ob kapitulaciji Italije je nekako prišla na svobodo in se dolgo s težavo prebijala proti domu. Kako je bilo z njo do konca vojne, prav tako ni znano. Morda je bila že takrat bolna. Stana

živahno dekle. V srednji šoli in pozneje je sodelovala v mednarodni mladinski organizaciji YMCA, v katero je komunistična partija pošiljala svoje mladinske aktiviste. Bila je tudi odlična športnica. Leta 1932 sta bila z bratom Leonom državna prvaka v tekmovalju parov v namiznem tenisu. Dve leti pozneje pa je bila Neda tudi namiznoteniška državna prvakinja pri tekmovalju žensk posamezno. Poleg tega je smučala, plavala, igrala tenis in hodila v hribe.

Leto 1941 Nede ni našlo nepripravljenega. Že poleti je začela delati v vrstah LMS in v SKOJ. V letu 1942 je postala članica KP in članica rajonskega odbora OF za Poljane. Kmalu so jo vključili v množično obveščevalno službo. Sprva je bila rajonska obveščevalka za rajon Poljane, v letu 1943 je prevzela množično obveščevalno službo za Ljubljano, od avgusta 1944 pa je odgovarjala za celotno obveščevalno službo v Ljubljani.

Italijanska policija jo je v letu 1943 dvakrat aretirala. Prvič so jo po nekaj dneh izpustili, drugič pa je bila zaprta od aprila do avgusta. Na sodnem procesu je bila sicer zaradi spretnega zagovarjanja izpuščena, vendar je sum ostal. Kmalu je morala v ilegalo. Tretjič jo je aretirala slovenska policija avgusta 1944. Svoji iznajdljivosti in pomoči Fanči Bernik se je

Motiv s taborov

1944, torej z dvaindvajsetimi leti, odšla v partizane. Bila je bolničarka Lackovega oddelka in nato Tomšičeve brigade. Borci so s spoštovanjem in zaupanjem izgovarjali njeno partizansko ime Vera.

Lackov odred je deloval prav na območju Kaple in Remšnika do decembra 1944. Vera se je zadrževala največ okrog zasilnih bolnišnic pri Kapli. Udeležila se je tudi napada na falko elektrarno. Bila je zraven domala pri vseh akcijah na Kozaku in v Savinjski dolini, pogosto v hudem snegu. Februarja 1945 je bila skupaj z velenskimi zdravnikom dr. Kodelo pri Šentilju, kjer je negovala ranjene in pomagala domačinom.

Padla je pri kmetu Mlinarju na Pesjem 20. marca 1945. Ustrelili so jo vlahovci in Nemci, ko so iskali partizanske bolnice. Pokopana je v Mariboru na franciskanskem pokopališču. Na šoli v Gornji Kapli je spominska

Brezar jo je srečala spet leta 1946. Kazala je znake duševne bolezni.

Tragična usoda je Ksenijo privedla v bolnišnico za duševne bolezni v Polju. Od vsega hudega, kar je morala pretrpeti, si ni več opomogla. Čez nekaj let je v bolnišnici umrla.

Neda Geržinič

Zelo delavna članica ljubljanske organizacije Dom visokošolk je bila tudi Neda Geržinič, rojena leta 1918 v Ljubljani. Njen oče je bil pravnik, mati pa uradnica. Neda je imela dva brata. Bili so srečna, harmonična družina.

Osnovno šolo je Neda obiskovala v Ljubljani, gimnazijo v Ljubljani in deloma v Mariboru. Maturirala je leta 1937. Potem je na ljubljanski univerzi absolvirala pravo. Do naslova doktor ji je manjkalo še en rigoroz. Toda prehitela sta jo zapor in potem ilegala.

Neda je bila lepo, bistro in

lahko zahvalila, da je agentu po aretaciji ušla. Poslej je živela in delala v bunkerju pri slikarki Mari Kraljevi. Kmalu se ji je pridružila še Vlasta Vagaja-Špelca, ki je imela na skrbi dokumentno tehniko. V tesnem skrivališču, ki ni bilo namenjeno za ljudi, temveč za material, sta dekleti pozimi hudo zmrzovali. Bivanje tod je bilo komaj znosno.

Usodnega 27. januarja 1945 je vdrla v hišo policija. Skrivališče je bilo izdano. Nedo, Maro Kraljevo in njeno sestro Oli ter sekretarko OF za Ljubljano Poldko Mekino, ki je tudi bila takrat v bunkerju, so odvedli. Neda je morala nastopiti mučeniško pot od samice v prisilni delavnici do sobe za zaslivanje na policiji. Hudo so jo mučili, a s trdnostjo jo vzdržala vse trpinčenje.

Nedo so ubili na Turjaku 4. maja 1945 v zgodnjih jutranjih urah skupaj z osemindvajsetimi drugimi turjaškimi žrtvami.

Borke, katerih usodo smo v skopih črtah orisali, so žrtvovala svoja mlada življenja za našo narodno in družbeno osvoboditev. Skupno jim je bilo to, da so se udeleževale predvojnih študentskih narodnoobrambnih taborov ali delovale v organizaciji Dom visokošolk.

Te njihove organizacijske in idejne povezave so bile pomemben del njihovega revolucionarnega solanja.

Tiste, ki niso padle, so veliko prispevale v poznejši gradnji naše socialistične domovine. Naj omenimo samo zdravnici dr. Slavo Lesjak in dr. Slavo Rus, kemičarko Zdenko Kitak, arhitektko Fani Janežič, pedagoški delavki Palmo Kosmino-Kasestnik in dr. Marico Dekleva-Modic, umetnostno zgodovinarico dr. Heleno Menaše, bibliotekarko Darjo Gregorin-Ravnihar, pravnico Jelko Furlan, pesnico Vido Taufer...

Ustvarjalni in revolucionarni delež teh žensk se ni ovrednoten, kakor bi moral biti. Prav je, da se ga včasih vsaj spomnimo.

Gradivo za pričujoči zapis sta zbrali in uredili Ada Krivic in Stana Gerk

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

(zadnje nadaljevanje)

Zgornje Požegove bajte ni več. Vsi Mlinškovi so se odselili s Planine tja proti Slovenj Gradcu. Nekaj malega so si kupili in šli na svoje, nekaj pa so vzeli v najem. Tam so se bolje počutili. Odselili so se z vsemi družinami, da nihče izmed številnih otrok ni ostal na vitanjskem delu Pohorja. Karlek je kmalu po preselitvi umrl. Po določenem času sta mu sledila drug za drugim Lovrek in Lojzek. Le Jožek še živi kot invalidski upokojenec v Brdu 10a pri Slovenj Gradcu. V mislih pa se pogosto vrača v gozdove Glažutske planine in ob posebnih priložnostih vnukom pripoveduje spomine na tiste davne dni. Takrat se mu oči orose; pogovarja se s pogumnimi partizanskimi komandanti in vodi kolone slovenskih fantov po skritih pohorskih globačah. Sem ne prihaja več.

Marija je že nestrpno pričakovala, kdaj se vrne njen mož iz vojske. Vojne je bilo že davno konec, Lojzka pa ni in ni bilo. Začelo jo je skrbeti, a nič ni vedela, kje naj povpraša.

Pa je spet, kot nekoč med vojno, glasno jadikovala in jokala ob pripravljanju rezanja na podu. Spodaj pod uto pa jo je opazoval Repoluskov Karlek iz Šenflorjana, ki je prišel s konji po les na Planino.

»Kaj pa se jočeš, Marija?« jo je vprašal.

»Sama se moram mučiti: Vojne je že davno konec, njega pa od nikoder ni domov, da bi mi malo pomagal!« je odgovorila jezno.

»Ja...«, se je začudil Karlek Repoluskov, malo postal, ker ni vedel, kako bi nadaljeval.

»Kaj ti niso Lušenčevi nič povedali?« jo je vprašal naposled.

»Da je Lojzek padel! Lojzek je padel in ga več ne bo. Zastonj ga čakaš!« je Repolusk nadaljeval, ne da bi čakal na Marijin odgovor. Marija ga je strme poslušala.

Karel Repolusk je bil skupaj z Alojzjem Pogorevcem v brigadi. Tudi on je bil v tisti patrulji pri Šmihelu nad Mozirjem, ko so padli v nemškoasedo in jih je sedem padlo, med njimi tudi Alojz Pogorevec. Karel je bil med tistimi sedmimi, ki so se umikali po globeli. Vse to je kmalu sporočil Alojzovim staršem in jih prosil, naj Marijo ob primernem času o tem seznani. Oni pa je niso obvestili. Še danes nihče ne ve, zakaj ji tega niso povedali.

Repolusk je pomagal Mariji v hišo, da je tam ob otrokih prišla malo k sebi. Tam jim je podrobno razložil kdaj, kje in kako se je bilo to zgodilo. Poslušali so vsi, otroci pa so le po materinem ihtenju čutili, da se je zgodilo nekaj hudega.

Kje je grob?

Marija je sama iskala grob svojega padlega moža. Nihče ji pri tem ni pomagal, saj niti vedela ni, na koga se naj obrne in zaprosi za pomoč.

Najprej je najela gospodarja Zlodeja. Ta je neko nedeljo poleti 1945 zapregel konja in podali so se proti Šmihelu nad Mozirjem. Za pomoč in spremstvo je prosila še svo-

jega brata Vetrihovega Jožeka, ki se je prošnji odzval. Po dolgem iskanju so le našli kmetijo, kjer je padel Lojzek.

Kmet se je spominjal vseh podrobnosti, od kod so prišli partizani, kje so jih pričakali Nemci in kje so bežeči borci padli pod rafali nemških mitraljezov. Razlagal je strašne podrobnosti, kako so podivjani Nemci ranjenim partizanom s puškinimi kopiti razbijali glave.

Ni bilo več dvoma, da je Lojzek res tu padel. Obiskali so skupen grob, ki je bil kar tam sredi travnika in se poklonili padlim.

Posloviti so se morali in začeti dolgo pot proti domu.

Utrujeni in potrti od vsega, kar so ta dan slišali in videli, so se pozno ponoči vrnili na Pako.

Marija se je še naprej prizadevala, da bi prekopala padlega moža na domače pokopališče v Vitanje. Najprej je šla k predsedniku Krajevnega ljudskega odbora Šenflorjan. Pričakovala je, da ji bodo tam pomagali. Predsednik pa jo je le modro poučil, da to ni tako enostavno. Če hoče iz skupnega groba odpeljati truplo svojega moža, mora sama kupiti sedem aluminijastih krst, da bodo hkrati prekopali vse tam pokopane. Kaj takega pa seveda Marija ni zmogla. A kljub temu se ni odnehala.

Naslednje dni je prosila za pomoč še Lojzetove starše, vendar so tudi oni pomoč odklonili in ji svetovali, da je bolje za padlega Lojzeta in za njo, če ostane tam, kjer je. Tako je tudi Marija nemočno obupala. Njen mož še danes počiva v skupnem grobu padlih borcev v Šmihelu.

Teže kot kdajkoli prej

Za Marijo so se pričeli težki časi, težji kot kdajkoli prej. Sredstev za preživljanje ni bilo. Po dolgem času je začela prejemati skromno denarno pomoč za otroke po padlem očetu. Sama pa je ostala brez sredstev in brez varstva.

Tako sama ni mogla ostati. Kdo ji bo pomagal pri vzgoji petih otrok? Izbire res ni imela. Malo jih je poznala, v glavnem gozdne delavce. Največkrat ji je priskočil na pomoč Anton Javornik, Vihrov Tonček, gozdni delavec. Bil je v nemški vojski, vrnil se je iz ujetništva in se zaposlil v gozdu na Rakovcu. Kmalu se je poročila z njim.

Mož je dobil stanovanje v »Herrn Hausu«, nacionalizirani hiši grofa Thurna na Rakovcu. Tako se je Marija Javornik sedaj z vso družino preselila iz Zlodejeve bajte na Paki na Rakovec. Tu je bila v delavskem naselju gozdnih delavcev, gospodinjila je, skrbela za otroke in moža ter se še zaposlila s skrajšanim delovnim časom kot snažilka osnovne šole na Rakovcu.

Sedem razredov te osnovne šole sta poučevala dva učitelja. Takrat je šolo obiskovalo še blizu sto otrok. Vesela je bila, da so njeni otroci imeli tako blizu v šolo, pa še njej sami ni bilo treba daleč. Marsikaj se je spremeni- lo v njenem življenju, predvsem pa to, da ni bila več tako sama. Srečevala in

pogovarjala se je s sosedi, z gospodinjami in drugimi gozdnimi delavci.

Tu, na Rakovcu, je v novem zakonu rodila še tri otroke. Odslej jih je bilo že deset v družini, osem otrok in starša.

Mož je delal v gozdu in zelo slabo zaslužil. Otroci pa so rasli in zahtevali vedno več. Zadostiti vsem ni bilo mogoče: večjim in malim. Težje jim je bilo kot kdajkoli prej. Z grenkobo se spominja Marija, kolikokrat je razdelila hrano, nadevala na krožnike možu in otrokom, pa je bila ponev prazna; postrgala je v zadnji krožnik, da zanjo ni ostalo ničesar. Pa ves dan je hitela, tekala in delala.

Ko jim je vsega zmanjkalo, in to se je zgodilo večkrat proti koncu meseca, so jedli, ne le za večerjo, pač pa tudi za glavni obrok dneva, narezano, skuhamo in z mlekom polito listje od krmne pese.

Otroci so zrasi

Leta 1962 se je mož invalidsko upokojil. Dobil je skromno pokojnino. Gozdno gospodarstvo je v Vitanju odkupilo staro graščino in jo preuredilo v stanovanje upokojenih delavcev. Stanovanja na Rakovcu so spraznjevali, vanje naseljevali mlajše delavce, starejše upokojene pa premeščali v Vitanje. Tako so tudi Javornikovi dobili stanovanje v Vitanju. Posloviti so se morali od krav in od zemlje. Gmotni položaj so si v Vitanju izboljševali na ta način, da je mož Anton opravljal razna priložnostna dela v krajevni skupnosti. Prijel je za vsako delo na cesti, na pokopališču, tam, kjer so ga pač potrebovali.

Otroci so se šolali predvsem ob trdem vsakodnev- nem delu. Kmalu so spoznali, da si bodo morali pomagati sami.

Najstarejša Zinka, ki je bila vedno bolj bolehnja, je najprej služila pri neki šiviliji v Ljubljani. Tu se je še bolj navdušila za šivanje in se marsičesa tudi naučila.

Na Rakovcu se je poročila z gozdnim delavcem in ostala v stanovanju svojih staršev, ko so se ti preselili v Vitanje.

Slavko je v Rakovcu končal 6 razredov osnovne šole. Mati mu je preskrbela uk v Tovarni kovinskih izdelkov in livarni v Vitanju.

Po vrnitvi iz vojske se je zaposlil v Mežici. Tu je dobil

zastropitev. Preveč svinca je bilo v krvi.

Ker je v Mežici dokončal večerno osnovno šolo, se je lahko vpisal v šolo za poklicnega voznika, kar ga je veselilo. Ko je opravil tudi izpite, je bil sprejet na delo voznika pri Gozdnem gospodarstvu Vitanje. Podjetje ga je dokvalificiralo še za delo z nakladalnimi napravami.

Še danes vozi iz pohorskih gozdov težke tovarnjake hlo- dov prijazen, vedno nasme- jan droben fant Slavko Pogorevec skozi Vitanje v Celje in Slovenske Konjice.

Jože je pasel živino rakov- škim delavcem, ko je Slavko odšel od doma. Jožetu je po-

v restavraciji Skupščine SRS. Takrat so jo tudi večkrat izbrali za posebne naloge, da je stregla Titu in njegovim gostom na Brdu pri Kranju.

V Gostinski šoli v Ljubljani je spoznala fanta in se z njim poročila. Oba sta šla delat v hotel v München. Posel jima je šel dobro od rok in lastnik jima je dal hotel v najem. Sredi Münchna posluje sedaj slovenski hotel.

Prošnja za priznanje posebne dobe

Marija Javornik živi sedaj sama z možem v Vitanju. Tudi otroci iz drugega zakona so že odrasli, se osamosvojili

novana mi je nato pomagala pri vseh zbiranjih obveščevalnih podatkov na terenu Pohorja do Vitanja, kuhala je tudi hrano za razne partizanske patrole in kurirje, prala perilo in krpala, negovala je tudi večkrat razne ranjence NOB, kljub temu, da je tisti čas imela z možem prvega zakona Pogorevc Alojzjem za oskrbovati pet malih svojih otrok. Njena hiša se je nahajala visoko na Paki, to je Pohorju, kjer so se že od jeseni leta 1941 dalje nahajali razni partizanski aktivisti, kurirji, od leta 1942 do osvoboditve pa so tod bivali stalno partizani kot je splošno znano vse do osvoboditve maja 1945. Poleg naprej navedenih nalog je imenovana bila tudi velikokrat vodič – kažipot raznim partizanskim patrolam in edincam, ker je bila resnično politično popolnoma zanesljiva zavedna Slovenka. Njen prvi mož Pogorevec Alojz je tudi bil borec NOB od poletja 1944 ter tudi padel v NOB v borbah z okupatorsko policijo nad Šoštanjem poleti 1944. Predlagateljica je kljub izgubi moža svoje aktivno organizirano delo za NOB opravljala tudi po smrti moža, vse do osvoboditve maja 1945, kljub velikemu terorju okupatorja v tistih letih po Pohorju ter je bila kot takšna v stalni smrtni nevarnosti.

Komisija za ugotavljanje delovne in posebne dobe Skupščine občine Slovenske Konjice pa ji je priznala posebno dobo od 20. maja 1944, to je od odhoda moža v partizane v dvojnem trajanju.

Na podlagi take odločitve je prejela minimalno priznawalnino. Jeseni 1980. leta je zaprosila Komisijo za zadeve borcev in invalidov NOV Skupščine občine Slovenske Konjice, da ji zviša dotedanjo priznawalnino v znesku 300 din. Dobila pa je naslednji odgovor:

»Javornik Mariji, roj. 30/3-1910 se ne zviša stalna priznawalnina. Obrazložitev: Komisija za zadeve borcev in invalidov NOV Skupščine občine Slovenske Konjice je na seji dne 6/11-1980 obravnavala vlogo Javornik Marije za zvišanje priznawalnine od sedanjega zneska 300 din. Imenovana živi s svojim možem v skupnem gospodinjstvu in dohodki moževe pokojnine so tako visoki, da ni upravičena do višjega zneska od 300 din.«

magal tamkajšnji logar, da je dobil mesto vajenca v Steklarni Rogaška Slatina. Postal je steklopihalec.

Danica je končala osemletko v Vitanju. Šolanje je nadaljevala na Ekonomski šoli v Celju in jo uspešno končala. Zaposlila se je v Aeru v Celju. Tam sedaj opravlja posle trgovskega potnika.

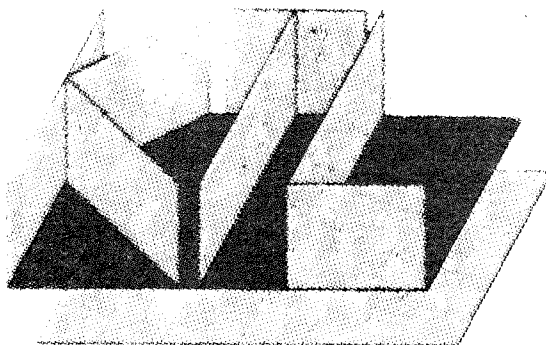
Marija osnovne šole ni dokončala v rednem času. Zato jo je Zveza borcev vključila v posebno dopolnilno osnovno šolo v Dobrni. Ko jo je uspešno zaključila, se je vpisala v gostinsko šolo v Ljubljani. Tu je zablestela s svojo delavnostjo in vestnostjo. Postala je vzor gostinske delavke. Zaposlitev je dobila

in si ustvarili svoje družine.

Pozno, ko je že stanovala v Vitanju, je prosila za priznanje posebne dobe zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem boju. Za priči je prosila Grgunovega Joža in Adolfa Praunseisa

Izjava Jožefa Mlinška (Grgunovega):

»Tovarišico Javornik Marijo sem jaz osebno vključil v aktivno in organizirano delo za NOB po mojem spominu kmalu po začetku leta 1942 po nalogu komandanta Franca Rozmana-Staneta, ki me je zadolžil za zbiranje vseh obveščevalnih podatkov in prehrane za NOB v začetku leta 1942 z naročilom, da si pridobim še sam nekaj zanesljivih sodelavcev. Ime-

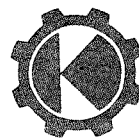

INDUSTRIJA PAPIRJA IN EMBALAŽE
LJUBLJANA N. SOL. O.

TOZD KARTONAŽA RAKEK N. SUB. O.
61381 RAKEK, PARTIZANSKA 7

TELEFON: N.C. 796-017,
796-152
TELEX: 31754 YU KT RAK

SOZD ZDRUŽENI PROIZVA-
JALCI STROJNE OPREME ZPS
LJUBLJANA O. S. O.

Kovinska industrija

KOVIND p.o.

Unec pri Rakeku

61381 RAKEK,
SLOVENIJA

ŽELEZNIŠKA POSTAJA:
RAKEK
TELEFON: (061) 796-086,
796-094

TELEGRAM: KOVIND UNEC

Na kratko

Zasedala republiška konferenca ZRVS

V ljubljanskem domu jugoslovanske ljudske armade je včeraj, sredo 18. maja, zasedala republiška konferenca ZRVS Slovenije. Delegati so med drugim obravnavali poročili o delu ZRVS in Naše obrambe in o predlogu programa usposabljanja rezervnih vojaških starešin v prihodnjem letu. Dobili pa so tudi informacijo o pripravah na srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki bo letos v Srbiji. Več o poteku zasedanja pa v prihodnji številki.

B. K.

Srečanje slovenskih otroških gledaliških skupin

Naša beseda

Od 11. do 13. maja so se v trboveljskem delavskem domu zvrstile najboljše predstave slovenskih otroških odrov na prireditvi Naša beseda, ki jo iz leta v leto organizira Zveza kulturnih organizacij Slovenije. Selekcija je izbirala po različnih žanrskih pristopih. Pokazala se je nitka razvoja tega mladega gledališča – večina se odreka klasičnim predstavam in išče nekaj novega, svojega... Sicer pa si več o srečanju, dogajanju in ugotovitvah v Trbovljah preberite v naslednji številki TV-15.

Ž. D.

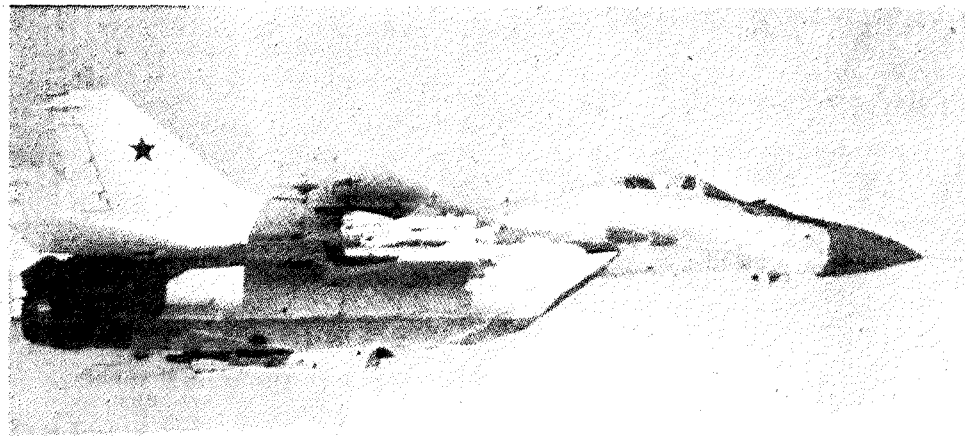
V spomin na sedem žrtev

V Srecah pri Makolah pod Bočem je bila aprila slovesnost na spomin na okupatorjeve žrtve, ko so Nemci v noči z 11. na 12. april leta 1945, že na pragu svobode, tu zagrešili enega svojih najhujših zločinov, na domačiji Sagadinovih.

V svojem besu so zažgali domačijo – njej so zgoreli trije pripadniki NOB, štirje pa so se zadušili v skritem bunkerju pod hišo. Vsi so raje dali svoja mlada življenja na oltar domovine, kot da bi se predali okupatorju.

Sagadinov sin Zvonko je bil namreč eden prvih borcev za svobodo na tem območju. Bil je eden izmed organizatorjev Slovensko-goriške čete, ki je bila izdana 8. avgusta 1942. leta.

F. H.

Mig-29 na našem nebu

Kot poroča agencija Tanjug, so v nedeljo na vsakoletni razstavi letalske tehnike, ki jo pripravijo ob 21. maju – dnevu vojnega letalstva, predstavili naši javnosti novo letalo v sestavi jugoslovanskih oboroženih sil. Gre za sovjetsko letalo mig-29. To je lovec prestreznik in bombnik, ki ga poganjata dva turboreaktivna motorja, njegova največja hitrost pa je 2400 kilometrov na uro. Največja višina, ki jo doseže, je 18 km, razpon kril je 11,36 m, opremljeno je z večernim topom kalibra 30 mm, nosi pa lahko do šest raket AA-10 srednjega dosega

in bombe. Njegova nosilnost je 3000 kilogramov. Jugoslavija je po Indiji in Siriji tretja država, ki so ji Sovjeti prodali svoje najsodobnejše vojaško letalo.

S to predstavitevjo so odveč vsa ugibanja in razmišljanja o tem, katero letalo bo zamenjalo že nekoliko zastarel prestreznik mig-21, ki je že več kot dvajset let v sestavi našega vojnega letalstva. Ob tej predstavitvi se seveda poraja vrsta vprašanj, na odgovore pa bomo morali počakati še nekaj časa.

B. K.

Poizvedba

Dober znanec iz Uberskega Hradišta me v zadnjem pismu prosi v imenu okrajnega odbora Češke zveze protifašističnih borcev, da poizvem pri naši borčevski organizaciji za razpoložljive podatke o slovenskem partizanu Mata Bracu, ki se je v letih 1944 in 1945 boril v 1. češkoslovaški partizanski brigadi Jana Žižka na Moravskem. Omenjeni odbor bi želel izvedeti, ali je omenjeni tovariš v evidencah naše borčevske organizacije, ali je še živ in v tem primeru tudi njegov naslov, da bi ga lahko povabili na obisk na Moravsko.

V imenu svojega znanca, upokojenega profesorja Jana Slováčka, zaslužnega kulturnega delavca in člana predsedstva omenjenega okrajnega odbora, vas lepo prosim za te informacije, kolikor je to seveda v vaši moči.

V naprej lepa hvala za prijaznost in tovariški pozdrav

Slavko Pezdír
DELO, Titova 35, Ljubljana

Novi razsodiščniki

Sedem let in pol že deluje pri RK SZDL Slovenije skupina, znana pod imenom Jezikovno razsodišče. Pred dvema mesecema se je izmenjala že četrta sestava prizadevnih borcev za pravilno, lepo, našo slovenščino, prejšnji teden pa so se le-ti predstavili javnosti. »Stari« članom profesorjem Jožetu Toporišču, Viktorju Majdiču in Jožetu Dularju so se pridružili Marjeta Humar, Hermina Jug – Kranjec, Renata Zadravec in Jože Faganel, predsednik razsodišča pa je postal novinar in prevajalec Stane Ivanc.

V dvoranici (že prejšnja leta gostoljubne) tovarne zdravil Krka v Ljubljani so 9. maja predstavili dosedanje delo in pri tem povedali, da so doslej jezikovno pomagali in svetovali že s 350 izjavami. Razpravljalci so se sicer držali pri ugotavljanju učinkovitosti dosedanjih prizadevanj, veliko iskrih misli pa so podali tudi ob smernicah za nadaljnje delo. Čeprav bi tudi Slovenci potrebovali za urejevanje svojih jezikovnih zadržev kakšen organ, ki bi bil poleg ideološko tudi konkretnije politično dejaven, bodo razsodiščniki še naprej poskušali spremeniti predvsem odnos Slovencev do lastnega jezika; ukvarjali se bodo s splošnimi vprašanji, pa tudi s konkretno besedo vsakdanjika – vse to na kar najbolj razumljivo in kratko. Da pa bi njihova prizadevanja ne šla v pozabo, razmišljajo o novi knjigi zbranih izjav.

Zato so tudi še naprej dobrodošli vsakršni vaši predlogi, kritike ali opozorila, s katerimi bi besedo Slovencev napravili še bolj slovensko.

M. M.

Novo za novinarsko izobraževanje:

Nastavki za teorijo novinarskih vrst

avtorice Mance Košir

Pri Državni založbi Slovenije je izšla knjiga o novinarskih vrstah izpod peresa dr. Mance Koširjeve, literatura, ki bo poleg študentov visoke šole za novinarstvo razveselila tudi novinarske kolege in morda tudi kakšnega radovednega bralca.

Knjiga je pregledno razdeljena v devet temeljnih razdelkov in več podrazdelkov, pri čemer se loteva temeljnih nalog opredelitve novinarskega početja, od subjekta do njegovega »objekta«, pa tudi vrst novinarskih sporočil.

V drugem delu knjige didaktično razvršča posamezne novinarske vrste (iz našega tiska izbrani članki v prilogi pa so praktično dopolnili). Gre za raziskovanje zveze med sporočevalcem, njegovim sporočilom, prenosnikom sporočila in sprejemnikom, avtorica pa se je pri tem poglobila tudi v pomembno vprašanje jezika, v nekatera dognanja filozofije jezika in hermenevtike.

B. Ž. J.

Razvili bodo gasilski prapor

V sredo, 20. aprila je bila v Podnartu seja gasilskega društva Podnart. Člani odbora so se dogovorili, da bodo 18. junija slovesno razvili društveni prapor. Zbor gasilcev bo ob 17. uri, na katerega bodo povabili vse gasilce iz radovljiške občine. Kulturni program bodo izvajali pionirji pionirskega oddela Alojz Rakovec iz Ovsiš, moški komorni pevski zbor DPD Svoboda iz Podnarta in slavnostni govornik pokrovitelj – predstavnik Kemične tovarne Podnart.

Po slovesnem razvitju prapora bo velika vrtna veselica z bogatim srečelovom, kegljanjem in streljanjem za nagrade.

Ciril Rozman

Obvestila in vabila

Vabimo vse borke, borce in aktiviste NOB, zlasti pa borke in borce prvega južnoprimorskega in severnoprimorskega oddela, V. Gregorčičeve in III. Gradnikove brigade, kurirskih in sanitetnih postaj, aktiviste NOG Severnoprimorske regije ter vse Primorce – borce, ki so od februarja do aprila 1943. leta odšli na Notranjsko in Dolenjsko v sestavo: Tomšičeve, Šercerjeve, Cankarjeve in Gubčeve brigade, da se udeležijo tega jubilejnega srečanja borcev in aktivistov OF Severnoprimorske, ki bo v soboto, 28. maja 1988 v Tolminu ob 11. uri.

Srečanje bomo organizirali hkrati ob praznovanju občinskega praznika in dneva mladosti, posvečeno pa bo 45-letnici ustanovitve prvih večjih enot NOV na Primorskem in prostovoljnega odhoda nekaj nad 3000 Primorcev v partizane v času, ko je na tem prostoru vladala še do tedaj nenačeta italijanska fašistična strahovlada.

Na srečanju nas bo pozdravil in nam spregovoril predsednik predsedstva CK ZKS tovariš Milan Kučan.

Posameznih vabil ne bomo pošiljali. Zbiranje borcev in aktivistov bo eno uro pred slovesnostjo na športnem igrišču pri vojašnici v Tolminu. Pridite v čim večjem številu z vsemi svojimi vojnimi in delovnimi obeležji.

Pripravljalni odbor

P. S. Vsi borci in borke ter aktivisti OF, ki do sedaj še niso nakazali svoj prispevek za to tovariško srečanje, naj to store čimprej in sicer na naslov: OO ZZB NOV Tolmin, Petra Skalarja 8, Tolmin, na žiro račun: 52030-678-80721, z oznako: za pripravo 45-letnice.

Komisija za zbiranje prispevkov

Borke in borce Dolenjskega oddela vabimo na skupno srečanje ob 45-letnici ustanovitve oddela, ki bo v soboto, dne 21. maja 1988 združeno s krajevnim praznikom Izlake in spominske proslave požiga Orehovice.

Proslava se bo pričela pri spomeniku žrtvam požgane vasi Orehovica s pričetkom ob 11. uri. Po spominski proslavi bo srečanje borcev Dolenjskega oddela v hotelu Medijske toplice na Izlakah.

Odbor skupnosti
Dolenjskega oddela NOV in POS

Turistično društvo Katarina, Osnovna šola Janeza Kalana in družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Trnovec-Topol, prirejajo ob dnevu mladosti, krajevnem prazniku in 45. obletnici drugega zasedanja AVNOJ-a, že tradicionalni pohod Po poteh Dolomitskega oddela – pohod, ki je že prerasel v tradicionalno srečanje mladine in borcev NOV.

Letošnje srečanje bo v sredo, 25. maja 1988 z začetkom ob 10.30 pred Osnovno šolo Janeza Kalana na Katarini.

Slavnostni govornik bo predsednik predsedstva SR Slovenije Janez Stanovnik. Kulturni program bo izvajala Godba milice, učenci osnovnih šol in kadeti šolskega centra RSNZ ter pripadniki JLA.

V programu sodeluje tudi helikopter Letalske milice. Vabimo pionirje in mladino, borce NOV in občane, da se polnoštevilno udeležijo tega srečanja. Dodatne informacije na tel. (061) 324-688.

V imenu prirediteljev Zdravko Vidrih

Območni odbor koroških partizanov Ljubljana obvešča vse svoje člane-borce, da organizira 28. maja 1988 obisk Matič planine pri Delnicah na Hrvaškem. Odhod je s Trga OF (pred univerzo) v Ljubljani ob 7. uri zjutraj in povratek v Ljubljano ob 20. uri. Prijavite se na telefon 559-967 ali 345-918 do 22. 5. 1988. S seboj lahko povabite tudi svojce in prijatelje.

Za PO Ljubljana Lojzka Cvetek

Skupnost borcev VOS – OF za Južno Primorsko in krajevna skupnost Ocizla vabita na proslavo ob odkritju spominskega obeležja ustanovitvi VOS – OF za Tržaško in odprtju novega vodovoda, v nedeljo, 22. maja 1988 ob 15. uri na Beki pri Kozini. Slavnostni govornik bo tovariš Milan Hočevar, sekretar MS ZKS Koper. V kulturnem programu bodo sodelovali pevski zbor iz Divače, vojaki VP Kozina in učenci OŠ Dragomir Benčič-Brkin iz Hrpelja pri Kozini.

Obč. odbor ZZB NOV Sežana

Odbor skupnosti vezistov NOV Slovenije in odbor skupnosti partizanskih kurirjev Slovenije vabita vse nekdanje kurirje in veziste partizanske vojske na srečanje, ki bo v soboto, 28. maja 1988 v Črnomlju ob 45-letnici ustanovitve enot za zveze ter delovanja radia OF na osvobojenem ozemlju.

Odkrili bomo spominsko ploščo na hiši, v kateri je deloval ROF.

Zbor udeležencev srečanja s kulturnim programom bo v vojašnici JLA, kjer bo kasneje tudi skupno kosilo in družabni večer.

Posebnih prevozov iz Ljubljane ne bo, bo pa okrepljen vlak z ljubljanske železniške postaje – tisti, ki odpelje ob 6. uri in 41 minut. Prijave sprejema območni odbor in sekcije ter skupnosti vezistov Slovenije 18., 19., 20. in 23. maja ob 9. do 12. ure Ljubljana, Čopova 11 ali po telefonu (061) 332-450.

Dobimo se ob 9.30 na železniški postaji v Črnomlju. Organizacijski odbor

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdaja: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 številki): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).